

14125411

อภินันทนาการ

อาณัติกรมพรลิงค์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

0403
29 SEP 2006

วิทยานิพนธ์

ของ

ศิริลาภ เสริมวิฑูรย์

DS 528-

๙ A 8 5 ๑

2 636

คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยนเรศวร
วันลงทะเบียน 29 SEP 2006
เลขทะเบียน 0403
เลขเรียกหนังสือ 50 ๐๙๐๖.๓๖

เสนอต่อมหาวิทยาลัยนเรศวร

เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต

ตุลาคม

60

อาจารย์ที่ปรึกษาประจำตัวนิสิต ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิตของมหาวิทยาลัยนเรศวร

.....จรรยา.....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ จรรยา เจริญพร)

อาจารย์ที่ปรึกษา

ประกาศคุณูปการ

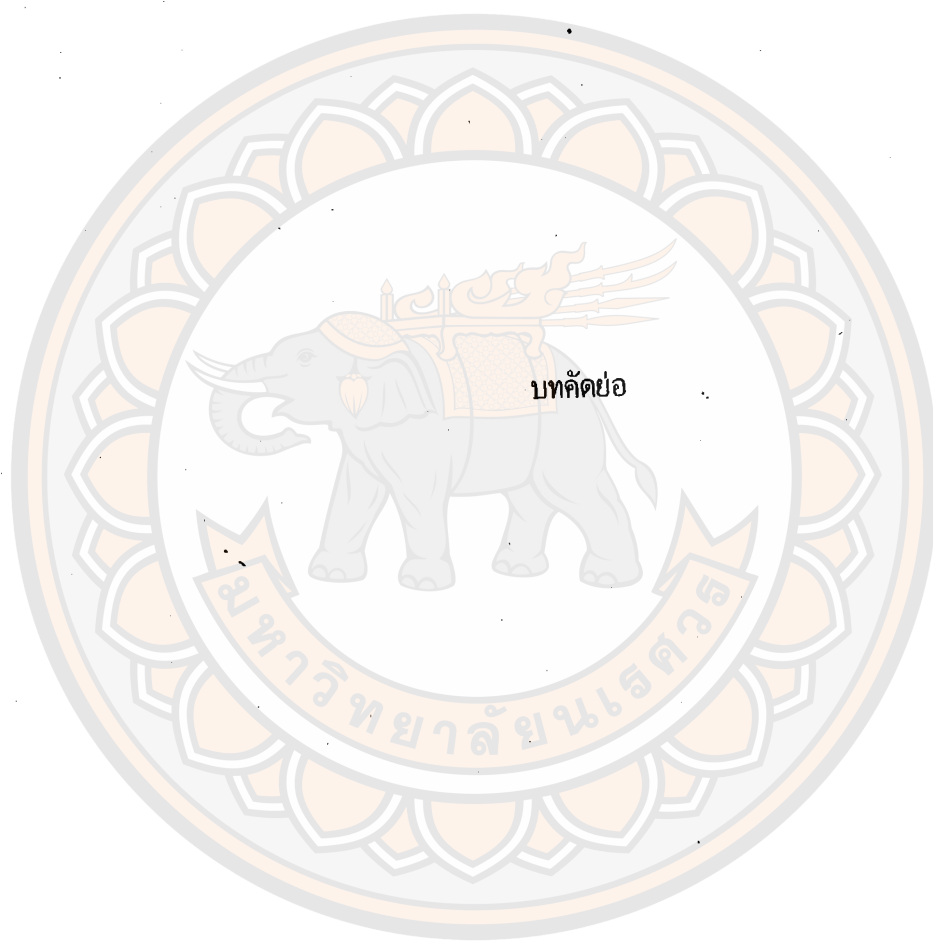
วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสู่แสงสว่างได้ด้วยดี ทั้งนี้ผู้เขียนได้รับความอนุเคราะห์อย่างดียิ่งจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ จรรยา เชิดพุทธ ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาที่กรุณาให้คำแนะนำปรึกษาและแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

ผู้เขียนขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่หอสมุด และห้องสมุด ที่กรุณาให้ความช่วยเหลือในการค้นคว้า จนทำให้ผู้เขียนดำเนินงานด้วยความสะดวกเรียบร้อยทุกประการ

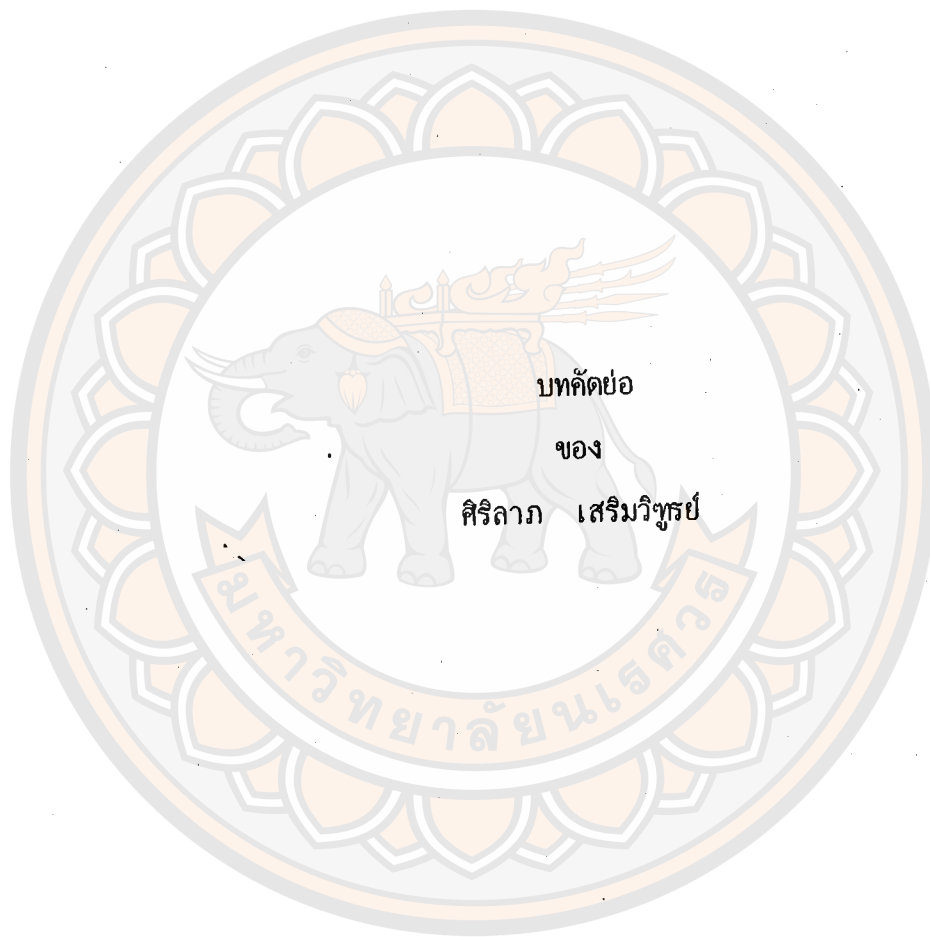
และกำลังใจที่สำคัญที่ทำให้ผู้เขียนมีความพยายามศึกษาค้นคว้าในการเขียนวิทยานิพนธ์จนสำเร็จเรียบร้อยคือ ความรัก ความห่วงใย ตลอดจนถึงพลังรักจากพ่อแม่ ที่มีผู้เขียนมาโดยตลอด นอกจากนี้ยังมีความรักความปรารถนาดี จากพี่น้องและเพื่อน ๆ ทุกคน

สุดท้ายนี้ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณทุกท่านทั้งที่ได้กล่าวนามมาแล้วและไม่ได้กล่าวนามในที่นี้เป็นอย่างสูง

ศิริลาภ เสริมวิฑูรย์

อาณาจักรตามพรลิงค์

เสนอต่อมหาวิทยาลัยนเรศวร

เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของวิชาการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต

ตุลาคม 2536

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มุ่งศึกษาถึงประวัติความเป็นมาของอาณาจักรตามพรลิงค์ สภาพเศรษฐกิจและการค้า ตั้งแต่สมัยเริ่มแรกจนกระทั่งสิ้นสุดอาณาจักรรวมเป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทย และศึกษาถึงการเผยแพร่อารยธรรมจีนและอินเดียในอาณาจักรตามพรลิงค์ ตลอดจนถึงความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรตามพรลิงค์และอาณาจักรอื่น ๆ โดยใช้เอกสารชั้นต้นและ เอกสารชั้นรอง เป็นหลัก

ผลจากการศึกษาค้นคว้าพบว่า

อาณาจักรตามพรลิงค์เป็นชุมชนขนาดใหญ่มาไม่น้อยกว่า 1,500 ปี มีชื่อเรียกแตกต่างกันไปตามหลักฐานที่พบ นอกจากนี้ยังเป็นศูนย์กลางทางด้านศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปศาสตร์ อักษรศาสตร์ ส่วนทางด้านเศรษฐกิจและการค้าได้ติดต่อกับจีนและอินเดีย ทำการค้าแลกเปลี่ยนสินค้าซึ่งกันและกันตลอดมา ขณะเดียวกัน อาณาจักรตามพรลิงค์ยังมีความสัมพันธ์กับมอญและอาณาจักรสุโขทัย รวมทั้งอยุธยาอีกด้วย ซึ่งทำให้พุทธศาสนาเจริญขึ้นไปสู่ทางเหนือ

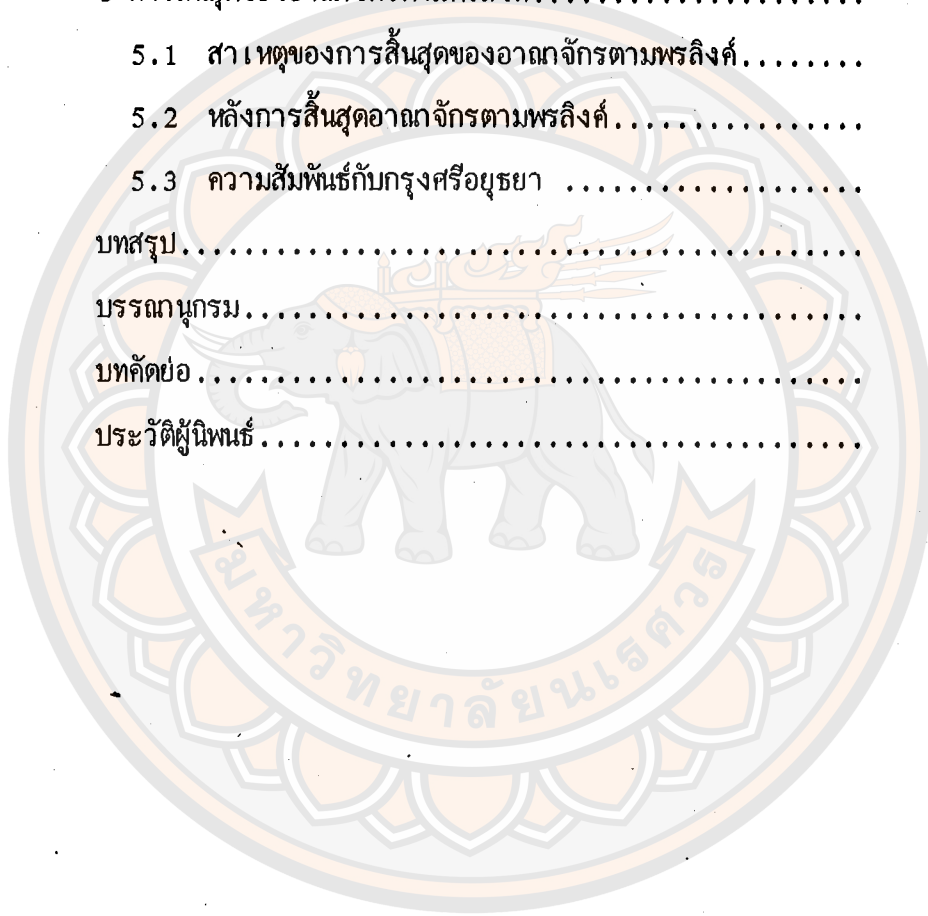
สารบัญ

บทที่	หน้า
ภูมิหลัง	1
จุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	3
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	3
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	4
วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า	4
1 ตามพรลิงค์	6
1.1 กำนันคออาถจักรตามพรลิงค์	6
1.2 ที่มาของ " ชื่อตามพรลิงค์ "	11
1.3 ขอบเขตของอาถจักรตามพรลิงค์	14
1.4 ตำนานเมืองและประวัติศาสตร์	20
1.5 ความสำคัญของอาถจักรตามพรลิงค์	30
1.6 อาถจักรตามพรลิงค์ในปัจจุบัน	32
2 อารยธรรมอินเดียและจีนในอาถจักรตามพรลิงค์	39
2.1 ปัจจัยที่ทำให้ชาวอินเดียเดินทางออกนอกประเทศ เพื่อมายังอาถจักรตามพรลิงค์	42
2.2 อารยธรรมที่ชาวอินเดียนำมาเผยแพร่	44
2.3 เหตุผลที่อารยธรรมจีนแพร่หลายได้น้อยกว่าอินเดีย	46
3 สภาพเศรษฐกิจและการค้า	49
3.1 ลักษณะของสินค้าในอาถจักรตามพรลิงค์	52
3.2 สินค้าที่ชาวต่างประเทศต้องการ	54
4 ความสัมพันธ์ระหว่างอาถจักรตามพรลิงค์กับอาถจักรอื่น ๆ ...	57
4.1 การเมืองระหว่างตามพรลิงค์กับจีน	57
4.2 ความสัมพันธ์ระหว่างอาถจักรมอญกับตามพรลิงค์	62

บทที่

หน้า

4.3 ความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรตามพรลิงค์กับสุริยทัตย์	68
5 การสิ้นสุดของอาณาจักรตามพรลิงค์	82
5.1 สาเหตุของการสิ้นสุดของอาณาจักรตามพรลิงค์	84
5.2 หลังการสิ้นสุดอาณาจักรตามพรลิงค์	84
5.3 ความสัมพันธ์กับกรุงศรีอยุธยา	85
บทสรุป	86
บรรณานุกรม	93
บทคัดย่อ	100
ประวัติผู้นิพนธ์	103

บทนำ

อาณาจักรตามพรลิงก์หรือจังหวัดนครศรีธรรมราชในปัจจุบัน ตั้งอยู่ทางตอนใต้ของประเทศไทย หรือ บนแหลมมลายูตอนเหนือ เป็นศูนย์กลางทางด้าน การเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และ ศิลปวัฒนธรรม มาตั้งแต่สมัยโบราณจนกระทั่งปัจจุบันนี้ จากการค้นพบโบราณวัตถุโบราณสถานต่างๆทำให้เราทราบว่านครศรีธรรมราชเป็นชุมชนใหญ่มาไม่น้อยกว่า 1,500 ปี สันนิษฐานว่าเป็นชาวอินเดียเดินทางเรือมาค้าขายบนแหลมมลายู และได้ก่อตั้งชุมชนขึ้นมา จนกระทั่งกลายเป็นอาณาจักร¹

นครศรีธรรมราชมีชื่อเรียกต่าง ๆ กันหลายชื่อ

1. ตามพรลิงค์ เป็นคำที่ปรากฏในศิลาจารึกหลักที่ 24 ซึ่งศาสตราจารย์ ร.ต.ท. แสง มนวิรุทธ์ แปลว่า ลิงค์ทองแดง (แผ่นดินผู้ที่มีเนื้อคือลึงค์)²
2. ตังมาหลิง (Tan-ma-ling) เป็นชื่อที่ปรากฏอยู่ในจดหมายเหตุ จากหลวงจีน หวิจิง (หรือฮวิจิง) เมื่อครั้งที่เดินทางไปศึกษาพระพุทธศาสนา ณ ประเทศอินเดียซึ่งวิเคราะห์ได้ว่า มาจากคำว่า "ตามพรลิงค์" แต่เขียนไปตามลักษณะเสียงของจีน³
3. ลิกอร์ (Ligor) เป็นชื่อที่ชาวบริตฤเทศใช้เรียกในสมัยอยุธยาตอนต้นซึ่งเพี้ยนมาจากคำว่า "นคร"
4. ละคอน เป็นชื่อที่ใช้เรียกกันมานานแล้วในยุครัตนโกสินทร์ เรียกเมือง "ลิกอร์" ได้นั้นก็แสดงว่ามีชื่อ "ละคอน" อยู่แล้วซึ่งก็คงเพี้ยนมาจากคำว่า "นคร" นั่นเองในพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐอักษร หลายตอนเรียกเมืองนี้ว่าเมือง "ลคร"⁴
5. ศรีธรรมราช เป็นชื่อที่ปรากฏในศิลาจารึกภาษาสันสกฤตหลักที่ 24 สลักขึ้นเมื่อ พ.ศ. 1773 ต่อมาปรากฏในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ตรี อมาตยกุล ได้สันนิษฐานถึงที่มาของคำว่า "ศรีธรรมราช" ไว้ว่า "ชื่อไม่มีปรากฏในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง

1 วิเชียร ณ นคร และคณะ. นครศรีธรรมราช. หน้า 68.

2 ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์. ตามพรลิงค์. หน้า 93.

3 วิเชียร ณ นคร และคณะ. ล.ด. หน้า 71.

4 วิเชียร ณ นคร และคณะ. ล.ด. หน้า 72.

มหาราชเป็นครั้งแรกมีคำมูลที่จะเชื่อได้ว่า เป็นอิสริยยศที่ถวายแด่กษัตริย์ ผู้ครองนครว่า ศรีธรรมราชคงจะถือเป็นประเพณีสืบต่อเนื่องกันมาหลายองค์จึงเป็นเหตุให้ไทยเราขนานนามราชธานีนี้ตามอิสริยยศของกษัตริย์ผู้ครองนครว่า "นครศรีธรรมราช" ตั้งแต่ครั้งกรุงสุโขทัยเป็นต้นมา⁵

นครศรีธรรมราชเป็นเมืองตั้งอยู่ริมฝั่งทะเล และมีเส้นทางเข้าออกถึงตัวเมืองได้สะดวก ช่วยให้สามารถติดต่อกับเมืองอื่นๆ เป็นไปได้อย่างกว้างขวาง โดยอาศัยการเดินทางด้วยเรือ ซึ่งเป็นวิธีสะดวกที่สุดตามสมัยนั้น นอกเหนือจากการติดต่อกับภายนอกโดยทางทะเลแล้ว ตำแหน่งเมืองนครศรีธรรมราช อยู่ตรงกับช่องเขาที่อำเภอลานสกา ซึ่งเป็นเส้นทางสามารถเชื่อมร้อยกับดินแดนส่วนอื่นๆ ในแผ่นดินและบริเวณฝั่งทะเลตะวันตก หรืออาจกล่าวได้ว่าการเลือกที่ตั้งเมืองนครศรีธรรมราช นอกจากจะมีปัจจัยเพื่อการยังชีพของมนุษย์แล้ว ยังเป็นเพราะมีความสะดวกสามารถติดต่อกับดินแดนอื่นๆ ได้ทั้งโดยทางบกและทางทะเล⁶

ในช่วงพ.ศ. 1700 นครศรีธรรมราชได้ถูกปกครองโดยราชวงศ์ศรีธรรมมาศกราช ซึ่งเป็นราชวงศ์ที่มีแสนยานุภาพเกรียงไกร สามารถรวบรวมหัวเมืองทั้ง 12 เมืองได้สำเร็จรวมเรียกว่าเมืองสิบสองกษัตริย์ และได้สถาปนาพระพุทธศาสนาลัทธิลังกาวงศ์ขึ้นเป็นครั้งแรกในเมืองนครศรีธรรมราช มีการบูรณะพระเจดีย์เดิมให้เป็นทรงระฆังคว่ำอันเป็นศิลปะลังกา จนกระทั่งเมืองนครศรีธรรมราช ได้กลายมาเป็นศูนย์กลางวัฒนธรรม สามารถถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมไปยังหัวเมืองอื่นๆ รวมทั้งสุโขทัย ซึ่งในเวลานั้นเพิ่งเริ่มก่อตั้งขึ้นเป็นราชธานีทางภาคเหนือใหม่ๆ⁷

ในปี พ.ศ. 1893 กรุงศรีอยุธยา ได้สถาปนาตัวเอง ขึ้นเป็นอาณาจักรใหญ่ ในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ขณะที่เมืองนครศรีธรรมราช เริ่มเสื่อมอำนาจลง และได้เข้าร่วมอยู่ในอำนาจ ของกรุงศรีอยุธยา ในฐานะของประเทศราชมาโดยตลอด จนกระทั่งถึงสมัย

---

5 วิเชียร ณ นคร และคณะ ล.ด.

6 ทิวา สุภจรรยา "ความสัมพันธ์ทางด้านการตั้งถิ่นฐานระหว่างนครศรีธรรมราชกับดินแดนอื่น: ศึกษาจากสภาพภูมิศาสตร์" เอกสารประกอบการสัมมนา การสัมมนาทางวิชาการทางประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช ครั้งที่ 7 เรื่อง ประวัติศาสตร์และโบราณคดีนครศรีธรรมราชที่สัมพันธ์กับดินแดนอื่น หน้า 5.

7 ตาเนิร เลขะกุล , พลโท "นครศรีธรรมราชสมัยสุโขทัย" รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช. หน้า 141-157.

สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ จึงได้มีการปฏิรูปการปกครองออกเป็น การบริหารราชการแผ่นดินส่วนกลางในรูปจตุสดมภ์ และ การปกครองส่วนภูมิภาค ในลักษณะหัวเมืองชั้นใน หัวเมืองชั้นนอก⁸ นครศรีธรรมราช จึงอยู่ในฐานะหัวเมืองชั้นนอก ของกรุงศรีอยุธยา และ สมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ⁹ ได้มีการยกฐานะ เมืองนครศรีธรรมราช เป็นเมืองพระยามหานคร ทำให้หน้าที่ในการควบคุมหัวเมืองประเทศราชในหัวเมืองมลายู

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการแก้ไขการปกครอง หัวเมืองปักษ์ใต้ใหม่ นครศรีธรรมราช ได้เปลี่ยนฐานะ เป็นมณฑลนครศรีธรรมราช ในปีพ.ศ. 2439⁹ จนกระทั่งได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 จึงได้ยุบมณฑลนครศรีธรรมราชเป็นจังหวัดหนึ่งของราชอาณาจักรไทยตราบททุกวันนี้

1. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของอาณาจักรตามพรลิงค์
2. เพื่อศึกษาการเผยแพร่อารยธรรมอินเดียและจีนในอาณาจักรตามพรลิงค์
3. เพื่อศึกษาสภาพ เศรษฐกิจและการค้าของอาณาจักรตามพรลิงค์
4. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรตามพรลิงค์กับเมืองต่างๆในราชอาณาจักรของไทย

2. ความสำคัญของการศึกษากันแล้ว

1. เพื่อให้ทราบประวัติความเป็นมาของอาณาจักรตามพรลิงค์
2. เพื่อให้ทราบถึงอารยธรรมจีนและอินเดียในอาณาจักรตามพรลิงค์
3. เพื่อให้ทราบถึงสภาพทาง เศรษฐกิจและการค้าของอาณาจักรตามพรลิงค์
4. เพื่อให้ทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรตามพรลิงค์กับเมืองอื่นๆ
5. เพื่อเป็นแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ไทยต่อไป

⁸ ภารดี มหาจันทร์,รศ. ประวัติศาสตร์การปกครองไทย. หน้า 24.

⁹ เทพธูย์ มีสกุล. ประวัติศาสตร์ไทย. หน้า 104.

3. ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

จะศึกษาประวัติความเป็นมาของ อาณาจักรตามพรลิงค์ ตั้งแต่เริ่มจนกระทั่งสิ้นสุด อาณาจักร , อารยธรรมอินเดียและจีนแรกเข้ามายังอาณาจักรตามพรลิงค์ ,สภาพเศรษฐกิจ และการค้า และ ความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรตามพรลิงค์และอาณาจักรต่างๆ

4. วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้นิพนธ์ได้ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) โดยข้อมูลที่น่าสนใจนำมาใช้ในการศึกษาค้นคว้ามีทั้งข้อมูลที่เป็นหลักฐานชั้นต้น (Primary Sources) และหลักฐานชั้นรอง (Secondary Sources) ประกอบกัน และ อาศัยหลักฐานทางโบราณคดีเป็นข้อพิสูจน์ยืนยันกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ด้วย แล้วจึงนำเสนอข้อมูลต่างๆ โดยวิธีพรรณนาเหตุการณ์ประกอบการบรรยาย

5. แหล่งที่จะศึกษาค้นคว้า

1. หอสมุดวิทยาลัยครุศรีธรรมราช
2. หอสมุดแห่งชาติ จ.นครศรีธรรมราช
3. หอสมุดประชาชนชาติ จ.นครศรีธรรมราช
4. หอสมุดแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร
5. หอสมุดมหาวิทยาลัยนเรศวร

6. บรรณานุกรม

ดำเนียร เลขาภูล, พลโท "นครศรีธรรมราชสมัยสุโขทัย" รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช กทม.:โรงพิมพ์กรุงสยามการพิมพ์ 2521.

นิคม สุทธิรักษ์. "เมืองพระเวียง" มวลัยเมืองใต้. นครศรีธรรมราช: นิวเซ็นเตอร์ (โรงพิมพ์ศิริสวัสดิ์), 2509.

ทิวา สุภจรรยา "ความสัมพันธ์ทางด้านการตั้งถิ่นฐานระหว่างนครศรีธรรมราชกับดินแดนอื่น: ศึกษาจากสภาพภูมิศาสตร์" เอกสารประกอบการสัมมนา การสัมมนาทางวิชาการทางประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช ครั้งที่ ๕ เรื่องประวัติศาสตร์และโบราณคดีนครศรีธรรมราชที่สัมพันธ์กับดินแดนอื่น มภพ. 2531

ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์. ตามพรลิงค์. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต
กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2523.

ไพฑูรย์ มีสกุล ประวัติศาสตร์ไทย พิมพ์ครั้งที่ 2 มหาสารคาม:
ห้างหุ้นส่วนจำกัดปริดาการพิมพ์ 2521.

ภารดี มหาจันทร์, รศ. ประวัติศาสตร์การปกครองไทย กทม.:
โรงพิมพ์อมรการพิมพ์ 2526.

วิเชียร ณ นคร และคณะ นครศรีธรรมราช กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, 2521.

บทที่ 1

ตามพราลิงค์

1.1 กาเนิดอาณาจักรตามพราลิงค์

แรกกาเนิดหรือประวัติความเป็นมาของอาณาจักรตามพราลิงค์ยังมีคณนอยู่ เนื่องจากหลักฐานทางโบราณคดีหรือเอกสารหนังสือจดหมายเหตุใดๆมีน้อยและส่วนใหญ่งงชาวดุสฎหายาแบบดที่มีอยู่ก็มักจะคลุมเครือไม่ให้ความกระจ่างเท่าใดนัก

" ตามพราลิงค์ " บราฎหลักฐานเป็นครั้งแรกโดย เรียกว่า " ดุพราลิงคุม " หรือ " ตามพราลิงคุม " ในหนังสือมิลินพัญญา ซึ่งนักบราฎทางโบราณคดีเชื่อกันว่าแต่งขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ 7-8 ดังนั้นอาณาจักรตามพราลิงค์ก็ต้องเกิดขึ้นก่อนหน้านั้นแล้ว¹

ตามหลักฐานหลายฝ่ายเชื่อว่าอาณาจักรตามพราลิงค์ คือเมืองนครศรีธรรมราชกล่าวคือในหนังสือตำนานชาตคัมภีร์บาลีมหานิทเทศ ตอนทีกล่าวถึงชื่อเมืองท่าตามพราลิงค์นั้นเป็นการพรรณนาถึงเรือพ่อค้าชาวอินเดียเดินทางไปค้าขายยังดินแดนสุวรรณภูมิที่มีภคทรัพย์อุดมสมบูรณ์ต้องแล่นเรือไปในทะเล เพื่อไปยังเมืองท่าต่างๆ ในพันทะเลซึ่งแสดงว่าไม่ใช่มืองท่าชายทะเลของอินเดียแน่นอน² และลักษณะของคำและสำเนียงภาษามีความใกล้เคียงน่าจะเป็นไปได้มากไม่ว่าจะเป็นภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต ภาษาพหิพ และ ภาษาสิงหล ผิดจากคำอื่นๆ ซึ่งดูคลุมเครือสามารถพ้องกันได้อีกทั้งความหมายก็สอดคล้องกัน นอกจากได้นดินแดนแถบเมืองนครศรีธรรมราชมีหลักฐานทางโบราณคดีรับรองคือเป็นเมืองที่ศาสนาพราหมณ์เจริญแพร่หลายมาก ชากเทวดานภระจายอยู่ทั่วไปและมีอายุในราวพุทธศตวรรษที่ 11-14 และมีหลักฐานที่เป็นศิลาจารึกและจดหมายเหตุจีนในชั้นหลังรับรองถูกต้องตรงกันว่าเป็น อาณาจักรตามพราลิงค์หรือเมืองนครศรีธรรมราชบนแหลมมลายูตอนเหนือ³

อาณาจักรตามพราลิงค์ ในยุคแรกนั้นคงมีสภาพเป็นเมืองขนาดย่อมอาจจะมียานดเล็กกว่าสักเล็กน้อยถ้าเทียบกับเมืองสำคัญา นแถบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาภาคกลาง และภูมิภาคอื่น

¹ ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์. ตามพราลิงค์. หน้า 78.

² ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์. ล.ด. หน้า 79.

³ ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์. ล.ด. หน้า 80.

บนแผ่นดินใหญ่ของประเทศไทย เนื่องจากมีลักษณะสภาพทางภูมิศาสตร์จำกัด ถ้านับเฉพาะบน
แหลมมลายูก็จัดว่าเป็นเมืองที่มีขนาดใหญ่ที่สุดและถือว่าเป็นเมืองที่เก่าที่สุดเมืองหนึ่งบนแหลม
มลายู หมายความว่าอาณาจักรตามพรลิงค์จะต้องมีอยู่แล้วก่อนพุทธศตวรรษที่ 7-8 คือก่อนที่จะ
ได้บันทึกไว้ในคัมภีร์บาลีมหานิทเทสหรือตั้งแต่ก่อนสมัยประวัติศาสตร์ (Prehistory) ก่อน
ที่ชาวอินเดียจะเดินทางเข้ามาติดต่อค้าขาย เผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมครั้งใหญ่ ยังดินแดนแถบ
เอเชียตะวันออกเฉียงใต้

เมืองต่างๆ บนแหลมมลายูตอนเหนืออาทิ เมืองตะกั่วป่า เมืองไชยา เมืองนครศรี
ธรรมราช เมืองปัตตานี ฯลฯ ในสมัยเริ่มแรกที่พ่อค้าชาวอินเดียเริ่มเดินทางเข้ามาติดต่อค้า
ขายอาจจะเป็นเมืองอิสระไม่ขึ้นต่อกันก็ได้ เพราะชุมชนแต่ละแห่งอยู่ห่างไกลกันดาร การติด
ต่อคมนาคมอาจไม่สะดวกในการไปมาหาสู่กันนัก แต่ต่อมาอาณาจักรตามพรลิงค์เจริญรุ่งเรือง
มีอำนาจ ชุมชนต่างๆ ที่กระจายอยู่โดยรอบก็เข้ามารวมอยู่ด้วยกันทำให้อาณาจักรตามพรลิงค์
มีอำนาจทางการเมืองการปกครองมีอาณาเขตครอบคลุมทั้ง 2 พังมาสมุทรคือ แหลมมลายูทั้งฝั่งตะวันออก
ตกและฝั่งตะวันออก

ปัจจัยที่เอื้อต่ออาณาจักรตามพรลิงค์ในการเป็นสื่อกลางในดินแดนแถบนี้พิจารณาจาก
เหตุผลหลายประการ ประกอบด้วย

1. มีลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมได้เปรียบกว่าเมืองอื่น ที่สำคัญคือมีที่ราบชาย
ฝั่งทะเลมาก และอุดมสมบูรณ์มีแม่น้ำลำคลองหลายสายไหลผ่านทำให้พื้นที่ทำนาเพาะปลูกจ
นวนมากกว่าเมืองอื่น จึงปรากฏชุมชนตั้งกระจายอยู่ทั่วไป
2. มีการขยายตัวของชุมชนอย่างรวดเร็วทำให้การเพิ่มผลเมืองตามมาการหักร้าง
ฉางพง "การสร้างป่าเป็นนา"⁴ ตามที่กล่าวไว้ในตำนานเมืองนครศรีธรรมราช เป็นคำมูล
ให้เห็นได้เป็นอย่างดี สมัยโบราณลำนวนพลเมืองเป็นทรัพยากรสำคัญเพราะหมายถึงกำลังอ
นาจของเมืองนั้นๆ คำกล่าวที่ว่าเมืองนครศรีธรรมราชใหญ่โตกว่าเมืองอื่น ในบรรดาแหลม
มลายู⁵ จึงเป็นความจริงที่สุด

⁴ กรมตำรา กระทรวงศึกษาธิการ. ภูมิศาสตร์ประเทศไทยสยาม. หน้า 185.

⁵ กรมตำรา กระทรวงศึกษาธิการ. ล.ด. หน้า 74.

3. ด้วยเหตุที่อาณาจักรตามพรลิงก์ตั้งอยู่ในระยะย่านกลางทางการค้า การเดินทางติดต่อทางทะเลจึงมีชาวต่างประเทศอาทิ อินเดีย จีน ชาว มลายู ไปมาค้าขายเดินทางผ่าน มาแวะพักอยู่เสมอ จึงมีความเจริญมาแต่โบราณ⁶ เพราะฉะนั้น อาณาจักรตามพรลิงก์จึงมี วัฒนธรรมเจริญกว่าเมืองอื่นๆ เป็นส่วนมากเช่น การช่างศิลปหัตถกรรม นาฏศิลป์ สถาปัตยกรรม นิติกรรม เป็นต้น

หลักฐานทางโบราณคดีแสดงให้เห็นว่า อาณาจักรตามพรลิงก์เป็นศูนย์กลางใหญ่ของแหลม มลายูตอนเหนือ ชุมชนหรือเมืองต่างๆ ที่เกิดขึ้นบนชายฝั่งทะเลทั้ง ฝั่งทะเลตะวันตก และ ตะวันออก จึงมีความเกี่ยวข้องกับอาณาจักรตามพรลิงก์เสมอ ต่างกันมาบ้างน้อยบ้างเท่านั้น ซึ่งในยุคหลังที่อาณาจักรตามพรลิงก์เจริญสูงสุด คืออย่างต่ำก็ราวสมัยพุทธศตวรรษที่ 18 อาณาจักรตามพรลิงก์ ได้ปกครองเหนือแหลมมลายูตอนเหนือทั้งหมดอย่างแน่นอน และ ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 11-14 ดินแดนต่างๆ บนแหลมมลายูตอนเหนือได้รับอิทธิพลแบบอย่างทางศิลปวัฒนธรรมจากอินเดียอย่างมากมาย อาจเรียกได้ว่า ชาวอินเดียได้เดินทางเข้ามาติดต่อค้าขาย และเผยแพร่วัฒนธรรมฝังรากฐานมั่นคงครั้งสำคัญ โดยเฉพาะศาสนาพราหมณ์มีความเจริญ รุ่งเรืองสูงสุด จึงได้ค้นพบโบราณวัตถุโบราณสถานในศาสนาพราหมณ์มากกว่าที่ใดๆ ในประ เทศไทย แม้แต่ชื่ออาณาจักรตามพรลิงก์ก็แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า สืบเนื่องมาจากศาสนา พราหมณ์นั่นเอง และหลักฐานทางโบราณศิลปวัตถุในศาสนาไศวะนิกาย (Virasaivas) ซึ่งเป็นที่ เคารพนับถืออย่างแพร่หลายในอินเดียได้⁷ ก็ได้พบมากมายในเขตเมืองนครศรีธรรมราช ดังนั้นจึงน่าเชื่อว่า การขยายตัวของชุมชนตามแหล่งที่เหมาะสมทางภูมิศาสตร์ ซึ่งต่อมาได้เจริญ เติบโตขึ้นเป็นเมืองทั้งชายฝั่งทะเลตะวันตกและตะวันออก ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ 11-14 ได้ตกอยู่ในอำนาจอิทธิพลของอาณาจักรตามพรลิงก์ เพราะการเกิดเส้นทางเดินบกข้ามแหลม มลายู เป็นความจำเป็นในการติดต่อคมนาคมภายใน และเพื่อการควบคุมดูแลผลประโยชน์ ทางการค้าหรือทางเศรษฐกิจของบ้านเมืองโดยตรง

⁶ ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์. ล.ด. หน้า 82.

⁷ ประเสริฐ ณ นคร. จารึกที่พบในนครศรีธรรมราช. รายงานการสัมมนา ประวัติศาสตร์ นครศรีธรรมราช. หน้า 439.

หลักฐานที่เก่าแก่และมีความสำคัญในช่วงเวลานี้ที่ค้นพบ ภายใต้งานเขตแหลมมลายูตอนเหนือหรือเขตอิทธิพลของอาณาจักรตามพรลิงค์ ที่จัดว่ามีความสำคัญมากได้แก่ศิลาจารึก ซึ่งเป็นหลักฐาน แสดงให้เห็นอิทธิพลของศิลปวัฒนธรรมอินเดีย ที่เข้ามาปรากฏอย่างมั่นคงบนแหลมมลายูตอนเหนือในหลายท้องที่ เช่น ทราย ตะกั่วป่า เวียงสระ เป็นต้น โดยเฉพาะในเขตเมืองนครศรีธรรมราชได้พบศิลาจารึกโบราณอย่างน้อย 6 หลัก คือ

จารึกหลักที่ 23 พบที่วัดเสมาเมือง เป็นภาษาสันสกฤต สลักขึ้นเมื่อพ.ศ. 1318

จารึกหลักที่ 27 พบที่วัดมเหยงคณ์ เป็นภาษาสันสกฤต อายุราวพุทธศตวรรษที่ 11 หรือหลังจากนี้

จารึกหลักที่ 28 พบที่วัดพระมหาธาตุ เป็นอักษรรุ่นเก่า อายุราวพุทธศตวรรษที่ 10-11

จารึกหลักที่ 29 พบที่วัดพระมหาธาตุ เป็นภาษาขอม อายุราวพุทธศตวรรษที่ 12-14 หรือหลังจากนี้เล็กน้อย⁸

จารึกวิหารพญาลังกา เลขที่ น.ศ. 2 พบที่วัดพระมหาธาตุเป็นอักษรมอญโบราณภาษามอญเก่า มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 18 ศิลาจารึกหลักนี้เดิมไม่มีใครอ่านออก จึงทิ้งค้างไว้เป็นเวลาหลายสิบปี เมื่อไม่นานมานี้ ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร คุณประสาร บุญประคอง และคุณคณา เบื้องเจริญ ได้ช่วยกันอ่านแปลจนสำเร็จ

จารึกหุบเขาช่องคอย อำเภอรัตนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นจารึกที่เพิ่งค้นพบใหม่เมื่อวันที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2522 จารึกด้วยอักษรอินเดียใต้ใช้ภาษาสันสกฤต อายุราวพุทธศตวรรษที่ 12-13⁹

นอกจากศิลาจารึกแล้ว โบราณศิลปวัตถุจำพวกรูปเคารพในศาสนาพราหมณ์ เช่น ศิวลึงค์ แท่นฐานศิวลึงค์ พระนารายณ์ พระคเณศ และอื่นๆ อายุในราวพ.ศ. 1100-1400 จำนวนหลายองค์ ตลอดจนพระนารายณ์สวมหมวกแขก อิทธิพลศิลปอินเดียได้เริ่มแรกอายุราวพุทธศตวรรษที่ 9-10 และโบราณวัตถุสถานอื่นๆอีกจำนวนมากหลักฐานเหล่านี้ย่อมเป็นเครื่องยืนยันว่า อาณาจักรตามพรลิงค์ต้องเป็นโบราณ ในช่วงระหว่างพุทธศตวรรษที่ 11-13 ได้รับ

⁸ ปรีชา นุ่มสุข. จารึกหุบเขาช่องคอย หน้าใหม่ของประวัติศาสตร์ภาคใต้. ศิลปวัฒนธรรม. 1:7 (พ.ค. 2523) หน้า 57.

⁹ จีน อยู่ดี. ดินแดนภาคใต้สมัยก่อนประวัติศาสตร์. ประวัติศาสตร์และโบราณคดีนครศรีธรรมราช. หน้า 3-4.

อิทธิพลศาสนาพราหมณ์อย่างเต็มที่ มีความเจริญรุ่งเรือง มีความสำคัญอย่างยิ่งในทุกด้านบน
แหลมมลายู และมีอำนาจมาก และในขณะเดียวกันหรือหลังจากนี้เล็กน้อย อิทธิพลความเจริญ
ทางพุทธศาสนาหินยาน ระบบเถรวาท ของพวกอาณาจักรมอญทวารวดี จากแถบลุ่มแม่น้ำ
เจ้าพระยา ภาคกลาง ก็ได้แผ่ลงไปยังแหลมมลายูตอนเหนือด้วย จึงได้พบพระพุทธรูปสมัย
ทวารวดีของมอญอยู่ทั่วไป ในภาคใต้ และพุทธศาสนาหินยานนี้ คงเจริญควบคู่กับ ศาสนา
พราหมณ์อยู่บนแหลมมลายูตอนเหนือนับแต่พ.ศ. 1100-1400 อันเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมใน
ยุคแรกซึ่งเป็นผลสืบต่อมาอย่างมั่นคงในสมัยหลัง

ก่อนหน้าที่ชาวอินเดียจะเดินทางเข้ามาติดต่อค้าขาย ชาวพื้นเมืองส่วนใหญ่ก็คงมี
ชีวิตความเป็นอยู่ไม่แตกต่างจากคนสมัยก่อนประวัติศาสตร์มากนักความจริงเราได้พบหลักฐาน
ว่าดินแดนต่างๆบนแหลมมลายู เคยมีคนอาศัยตั้งหลักแหล่งทำมาหากินมาแต่ดึกดำบรรพ์ อย่าง
น้อยก็ประมาณ 3,000-4,000 ปีมาแล้ว¹⁰ เนื่องจากเราได้พบเครื่องมือเครื่องใช้สมัยก่อน
ประวัติศาสตร์ยุคหินใหม่ เช่น ขวานหิน (ขวานหิน) กำไลหิน หม้อ ตะคันลูกบิด โครงกระดูก
 ฯลฯ เป็นจำนวนมากมายาวในท้องที่เกือบทุกจังหวัด โดยเฉพาะในเขตจังหวัดนครศรีธรรมราช
 และจังหวัดสุราษฎร์ธานีดูจะมากกว่าแห่งอื่น¹¹ อย่างไรก็ตามเรายังมีความรู้เรื่องราวชาว
พื้นเมืองเจ้าของถิ่นเดิมนี้น้อยมาก ทราบเพียงว่าชาวพื้นเมืองดั้งเดิมบนแหลมมลายูตอนบนได้
นำคำในภาษามอญไปใช้บนอยู่ในภาษาพื้นเมืองและยังคงเหลือเป็นหลักฐานพยานในปัจจุบัน
เมื่อพ.ศ. 2241 สมัยพระเพทราชา ก็ปรากฏว่ามีภาษาเขมรหรือภาษาขอมยังใช้พูดกันอยู่ที่
จังหวัดพัทลุง หลักฐานการพบตำราที่เปลี่ยนภาษาขอมบนไทยสมัยพระเพทราชา ทำให้ผู้เชื่อกัน
ว่าประชาชนชาวพื้นเมืองอาจจะเป็นคนในตระกูล ภาษาออสโตร-เอเชียติก (Austro -
Asiatic) บางที่ชาวพื้นเมืองธรรมดาสามัญอาจจะผสมกับคนพวกก่อนมอญและพวกมอญ และ
พวกขอมหรือเขมร ตลอดจนถึงพวกมลายูสุมาตราและชวา ทั้งนี้เราอาจศึกษาได้จากรากศัพท์
ของภาษาที่ปรากฏในศิลาจารึกต่างๆเป็นต้น เป็นที่เห็นพ้องต้องกันว่าดินแดนตอนเหนือสุดยอด
ของคาบสมุทรมลายู คือบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ทำจีน แม่น้ำกลอง ในภาคกลาง
ในช่วงระหว่างพุทธศตวรรษที่ 11-16 เคยเป็นดินแดนมอญแห่งอาณาจักรทวารวดี¹²ที่เจริญ

¹⁰ ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์. โบราณวัตถุสถานในภาคใต้ตอนเหนือรวม 7 จังหวัด.

หน้า 189-190.

¹¹ ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์. ตามพรลิงค์. หน้า 85.

รุ่งเรืองมาก อารยธรรมความเจริญจึงแผ่ไพศาล แม้แต่บนแหลมมลายูตอนเหนือ นอกจากจะ
ได้รับอารยธรรมของอาณาจักรทวารวดีแล้ว ก็อาจจะมีพวกมอญลงมาอยู่อาศัยด้วยบ้าง แต่ก็
คงเป็นจำนวนไม่มากนัก เพราะรู้สึกว่ารชาวมอญเป็นพวกที่ชอบอยู่กับที่นานาน เรื่องราวของ
มอญเกือบทั้งหมดมักเป็นเรื่องการถูกกดขี่บีบคั้นให้อพยพเคลื่อนย้ายจากชนชาติอื่น แม้แต่อา
นาจทางการเมืองของ อาณาจักรทวารวดีที่ครอบคลุมเหนือภาคใต้ขึ้น ก็เชื่อมั่นว่ามีอำนาจ
อย่างหลวมๆ ไม่มั่นคงเท่าใดนัก และเป็นช่วงเวลาสั้น ศิลปกรรมมอญทวารวดีได้พบมากที่
ไชยา นครศรีธรรมราช และปัตตานี หรืออาจจะเป็นเฉพาะการเผยแพร่พุทธศาสนาลัทธิเท
วาทลงมาจากภาคกลางของประเทศไทยก็ได้

1.2 ที่มาของชื่อ "ตามพรลิงค์"

ชื่อที่ใช้เรียก อาณาจักรตามพรลิงค์ มีเรียกแปลกแตกต่างกันออกไปหลายชื่อ ตาม
ความรู้ความเข้าใจและสำเนียงภาษาของชนชาติอื่นๆ ซึ่งเคยเดินทางผ่านมาต่างระยะเว
ลา กัน ปัจจุบันนี้กับราชผู้ทางโบราณคดีก็ลงความเห็นเป็นที่ยุติแล้ว แต่บางชื่อก็ยังเป็นที่ถกเถิ
งกันอยู่ ชื่อที่ใช้เรียก อาณาจักรตามพรลิงค์ตามที่มาปรากฏในที่ต่างๆ มีดังนี้

" ตมพรลิงคม " หรือ ตามพรลิงคม (Tambalingam) หรือ กมลี (ตมลี-ตะมะลิง)
เป็นภาษาบาลีปรากฏอยู่ในคัมภีร์มหานิเทศ ซึ่งเขียนขึ้นเมื่อราวพุทธศตวรรษที่ 7-8 เป็น
วรรณคดีอินเดียโบราณกล่าวถึงการเดินทางของนักเพชฌุฑเพื่อแสวงหาวิเศษ ความร่ำ
รวยยังดินแดนต่างๆ อันห่างไกลทางเอเชียอาคเนย์ ได้ระบุชื่อเมืองท่าต่างๆ ซึ่งมีชื่อเมือง
ท่าตามพรลิงค์อยู่ด้วย

" ตัน-มา-ลิง " (Tan-ma-ling) หรือตั้งมาหลิง เป็นชื่อที่ฉาจูกัว (Chao-Ju
-Kua) นักจดหมายเหตุจีนได้เขียนไว้ในหนังสือชื่อเตา-อิ-ชี-ลิ่ว (Tao-i-Chih-lioh)¹³
ความจริงชื่ออาณาจักรตามพรลิงค์ นักจดหมายเหตุจีนรุ่นก่อนๆ ก็ได้เคยบันทึกไว้แล้ว ดังเช่น
ที่ปรากฏอยู่ในหนังสือ สุงชี (Sung Shih) ซึ่งบันทึกไว้ว่าอาณาจักรตามพรลิงค์ก็ได้ส่งทู
ตติดต่อทำไมตรีกับจีนเมื่อพ.ศ.1544 จีนเรียกว่า Tan-mei-leou ซึ่งต่อมานักปราชญ์
เชี่ยวชาญภาษาจีนชาวฝรั่งเศสและอังกฤษลงความเห็นว่ คำที่ถูกควรออกเสียงว่า Tan-mi
-liu หรือ Tan-mei-liu

13 พระรัตนปัญญา. จีนกาลมาลีปกรณ์. หน้า 109.

12 ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์. ล.ด. หน้า 92.

" มัท มาลิงคัม " (Madamalingam) เป็นภาษาทมิฬ ปรากฏอยู่ในศิลาจารึกที่ พระเจ้าราเชนทรวรมันที่ 1 กษัตริย์แห่งกัธวาม (Kadaram) ในอินเดียภาคใต้ โปรดให้สลัก ขึ้นไว้ที่เมืองตันซอร์ระหว่างพ.ศ.1573-1574 ภายหลังที่ทรงส่งกองทัพเรืออันเกรียงไกร ยกไปปราบเมืองต่างๆ ในอาณาจักรศรีวิชัยจนได้รับชัยชนะหมดแล้ว ในบัญชีรายชื่อเมืองท่า ต่างๆ ที่พระองค์ทรงตีได้นั้น มีเมืองท่าตามพรลิงค์อยู่ด้วย แต่ได้เรียกชื่อเพี้ยนไป

" ตามพรลิงค์ " (Tambralinga) เป็นภาษาสันสกฤต คือเป็นคำที่ปรากฏใน ศิลาจารึกหลักที่ 24 พบที่ไชยา สลักขึ้นเมื่อพ.ศ.1773 คำว่า ตามพรลิงค์นี้ ศาสตราจารย์ ร.ต.ท.แสง มนวิฑูร แปลว่าลิงค์ทองแดง (แผ่นดินผู้แบถือศีลลิงค์) คุณธรรมทาส พานิช แปลว่า "ไข่แดง" (ความหมายตามภาษาพื้นเมืองบักขัใต้) ชื่อตามพรลิงค์ เป็นชื่อที่รู้จักและ นิยมใช้กันแพร่หลายมากที่สุดทางวิชาการ

" ตมะลิงคาม " (Tamalingam) หรือ " ตมะลิงโคมุ " (Tamalingomu) เป็น ภาษาสิงหล ปรากฏอยู่ในคัมภีร์อักษรสิงหลชื่อ Elu Attanagalu-vam-sa ซึ่งเขียนขึ้นเมื่อ พ.ศ.1925 นอกจากนี้ในเอกสารหนังสือของทางลังกายังมีเรียกแตกต่างกันออกไปอีกหลายชื่อ เช่น Tamalingamu ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ชื่อ Pujavali และ Tambalinga ปรากฏอยู่ใน หนังสือชื่อ Vinaya-Sanna เหล่านี้เป็นต้น ซึ่งส่วนมากก็เข้าใจกันว่าเป็นชื่อเดียวกับชื่อ อาณาจักรตามพรลิงค์ในศิลาจารึกของไทย

" ศรีธรรมราช " เป็นชื่อที่ปรากฏอยู่ในศิลาจารึกภาษาสันสกฤต หลักที่ 24 สลักขึ้น เมื่อ พ.ศ.1773 (พบที่วัดเวียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี) ในรัชกาลสมัยของเจ้า ผู้ครองแผ่นดินมอญศรีอยุธยาว่า "ศรีธรรมราช" ผู้เป็นเจ้าของตามพรลิงค์ (ตามพรลิงค์เกสวร) ต่อมาปรากฏในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงแห่งกรุงสุโขทัย พ.ศ.1835

" โลแค็ก " (Locac) หรือ ลอกัก เป็นชื่อที่มาร์โคโปโลเรียก ระหว่างเดินทาง กลับบ้านเกิดเมืองนอน โดยออกจากเมืองจีนเจ้าของจีน แล่นเรือผ่านจากปลายแหลมญวนตัด ตรงมายังตอนกลางของแหลมมลายู แล้วกล่าวพรรณนาถึงประเทศหนึ่ง ชื่อ โลแค็ก คำว่า โลแค็กนี้ก็เข้าใจกันว่าอาจจะเป็นลิกอร์ คือเมืองนครศรีธรรมราชก็ได้ แต่อย่างไรก็ตาม คำนี้ยังไม่เป็นที่ยุติบางท่านว่าหมายถึงละโว้ (ลอสยกัก)

" สิริธรรมนคร " ซึ่งหมายถึงชื่อเมืองหรือนคร ถ้าหมายถึงชื่อกษัตริย์ก็จะเรียก ว่าพระเจ้าสิริธรรมหรือพระเจ้าสิริธรรมนคร หรือ พระเจ้าสิริธรรมราช เป็นชื่อที่ปรากฏใน หนังสือบาลีเรื่องจามเทวีวงศ์ซึ่งพระโพธิ์รังสี พระเถระชาวเขมรใหม่แต่งประมาณว่าแต่งขึ้น

ในราวต้นพุทธศตวรรษที่ 21 และยังปรากฏอยู่ในหนังสือชินกาลมาลีปกรณ์¹⁴ และหนังสือนิทานพระพุทธรูป ซึ่งพระโพธิ์รังสี พระเถระชาวเขียงใหม่ แต่งขึ้นไว้เป็นภาษาบาลีเมื่อประมาณระหว่างพ.ศ. 1945-1985 ในรัชกาลพระเจ้าสามฝั่งแกนหรือพระเจ้าวิไชยดิศครองราชย์ในนครเขียงใหม่อาณาจักรล้านนาไทย เรียกว่า พระเจ้าศรีธรรมราช ซึ่งก็เป็นคำเดียวกันนั่นเอง¹⁵

" ลิงกอร์ " (Loonggor) เป็นคำที่พวกชาวไทยอิสลาม 3 จังหวัดภาคใต้ คือ ปัตตานี ยะลา และ นราธิวาส ใช้เรียกชื่อเมืองนครศรีธรรมราช ความจริงคำลึงกอร์นี้ชาวมาเลย์ในรัฐกลันตัน และเมืองใกล้เคียงก็ใช้พูดเช่นเดียวกัน เป็นที่น่าสังเกตว่าพวกชาวไทยอิสลามเหล่านี้ไม่เคยเรียกชื่อเมืองนครศรีธรรมราชเลยมาแต่โบราณ แม้แต่คำว่า "นคร" เขาก็ไม่พูด เพราะเขามีคำว่า เนการี (Negri) ใช้กันอยู่แล้ว ปัจจุบันชาวไทยอิสลาม 3 จังหวัดภาคใต้ยังใช้เรียกลึงกอร์อยู่ทุกวัน จากความจริงข้อนี้ คำว่า "ลิกอร์" ที่พวกบอร์เนียว ฮอลันดา และชาวยุโรปตะวันตกอื่นๆ ใช้เรียกชื่อเมืองนครศรีธรรมราช อาจจะเรียกตามที่พวกมลายูและชาวพื้นเมืองใน 3 จังหวัดภาคใต้ของไทยใช้เรียกก็ได้ เพราะพวกฝรั่งยุโรปกองอาศัยชาวมลายูเป็นคนนำทาง และเป็นล่ามในการแล่นเรือเข้ามาติดต่อค้าขายกับเมืองต่างๆ บนแหลมมลายู

ลิกอร์ เป็นชื่อที่พ่อค้าชาวบอร์เนียว ซึ่งเข้ามาติดต่อค้าขายกับไทย ในสมัยอยุธยาตอนต้น เป็นชาวยุโรปชาติแรกเมื่อ พ.ศ. 2061 ในรัชกาลของ สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 ใช้เรียกและที่ได้เรียกต่างไปเป็นละกอร์ (Lagor) ก็มีคำว่าลิกอร์นี้ ฝรั่งเศสเรียกเพี้ยนไปจากคำว่า "นคร" ซึ่งเป็นคำเรียกชื่อย่อของ เมืองนครศรีธรรมราช เนื่องจากชาวบอร์เนียวสลับไม่ถนัดในการออกเสียงตัว น (N) ถนัดออกเสียงตัว ล (L) ดังนั้นจึงได้เรียกเพี้ยนไปและ

---

14 พระโพธิ์รังสี. นิทานพระพุทธรูป. หน้า 187. และดู ประชุมพงศาวดาร เล่มที่ 49

จดหมายเหตุวันวลิต. หน้า 133. ซึ่งเขียนต่างไปเป็น Ligoor

15 สังข์ พัฒนทัต. พระเจ้าบรมราชาทอง. หน้า 187 และดู ประชุมพงศาวดาร เล่มที่ 49

จดหมายเหตุวันวลิต. หน้า 133. ซึ่งเขียนต่างไปเป็น Ligoor.

กลายเป็นคำที่ฝรั่งทางยุโรปรู้จักกันดี ในจดหมายเหตุของฟานฟليت หรือ ที่ไทยเราเรียกว่า วันวลิต (Jevemais Van Vliet) ชาวดัชท์พ่อค้าผู้จัดการห้างฮอลันดา ซึ่งเข้ามาในสมัย พระเจ้าปราสาททอง ก็ได้เรียกชื่อเมืองนครศรีธรรมราชว่า ลิกูร์ (Lijgoor)¹⁶ จนถึง สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ครอเฟิร์ต (John Crawford) ขุนชาวอังกฤษ ที่เป็นตัวแทนบริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษส่งเข้ามาเจรจากับรัฐบาลไทยก็ยังใช้เรียกอยู่

สำหรับคำว่า "นคร" ก็เห็นได้ชัดว่าเพี้ยนมาจาก "นคร" นั้นเองซึ่งเกิดขึ้นเพราะ ชาวมลายูและยุโรปใช้เรียกเพี้ยนไป แล้วคนไทยก็กลับไปเอาคำเพี้ยนนั้นมาใช้อีกบ้างจน กลายเป็น "ละคอน" ไปก็มี เช่นเดียวกันที่เคยมีผู้เรียกนครลพบุรีว่าเมืองนครเป็นต้น และ คงเกิดขึ้นในสมัยอยุธยาตอนปลาย

"นครศรีธรรมราช" เป็นชื่อที่คนไทยฝ่ายเหนือ เรียกขานนามราชธานีของกษัตริย์ ศรีธรรมราชอิสสรียศของกษัตริย์ผู้ครองนคร ซึ่งถือเป็นประเพณีสืบต่อกันมาหลายพระองค์จน เป็นที่รู้จักกันดีทั่วไป และเป็นเหตุให้ขานนามราชธานีนี้ตามชื่ออิสสรียศของกษัตริย์ผู้ครอง นคร ซึ่งได้ใช้เรียกขานกันมาแต่สมัยกรุงสุโขทัยตราบจนทุกวันนี้¹⁷

1.3 ขอบเขตของอาณาจักรตามพรลิงค์

เนื่องจากประวัติศาสตร์ในยุคแรกของอาณาจักรตามพรลิงค์ในสมัยหลังเรายังทราบ ได้น้อย เพราะหลักฐานทางโบราณคดีประวัติศาสตร์ด้านต่างๆส่วนใหญ่ได้สูญสลายไป แม้แต่ ในยุคหลังก็มีหลักฐานเพียงกระท่อนกระแท่น คลุมเครือ ทั่วๆไปคนทั่วไปทราบดีว่าเมืองนครศรี ธรรมราชเป็นเมืองประวัติศาสตร์ เป็นหัวเมืองเอกของไทยฝ่ายใต้มาแต่โบราณ แต่ก็มีผู้ค้นคว้าหาหลักฐานมาเพิ่มเติมมาใหม่ได้บ้าง ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า อาณาจักรตามพรลิงค์เป็น เมืองที่ยังอยู่ในเงามืดทางประวัติศาสตร์ แม้ว่าเป็นเมืองที่มีอายุเก่าแก่มากที่สุดแห่งหนึ่งใน เอเชียอาคเนย์

¹⁶ ตรี อมาตยกุล. นครศรีธรรมราช. รวมเรื่องเมืองนครศรีธรรมราช. หน้า 11.

¹⁷ ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์. ล.ด. หน้า 98.

จากหลักฐานพยานที่ค้นพบแล้วในสมัยปัจจุบัน และตามทางสันนิษฐานของนักประวัติศาสตร์โบราณคดีเชื่อกันว่า อาณาจักรตามพรลิงก์มีอาณาเขตกว้างใหญ่มาก จนสามารถเรียกได้ว่าเป็น "อาณาจักร" ที่เดียว กล่าวคือ มีอาณาเขตครอบคลุมเกือบตลอดแหลมมลายู โดยเฉพาะแหลมมลายูตอนเหนือ มีอาณาเขตครอบครองอย่างใกล้ชิด แถบแหลมมลายูตอนใต้ โดยเฉพาะตอนปลายแหลมมลายูจะเป็นเขตอิทธิพลที่แผ่ไปถึงมากกว่าที่จะมีอำนาจทางการเมืองปกครองที่แท้จริง แต่ถ้ามองนครศรีธรรมราชเคยส่งเจ้านายลงไปปกครองเมืองตุมลิก (Tumsik-ธรรมรศก-สิงครบุรี) จริง อาณาจักรตามพรลิงก์ อาจแผ่อาณาเขตลงไปทางใต้จนสุดปลายแหลมมลายูก็อาจเป็นไปได้ สมัยที่อาณาจักรตามพรลิงก์เจริญรุ่งเรืองมีอาณาเขตกว้างใหญ่ที่สุดคงจะอยู่ในสมัยพุทธศตวรรษที่ 18-19 คือในสมัยพระเจ้าจันทรภาณุตามหลักฐานในศิลาจารึกหลักที่ 24 ซึ่งมีกองทัพเรือที่เข้มแข็งเกรียงไกรเคยยกกองทัพไปรุกรานเกาะลังกาถึง 2 ครั้ง อาณาเขตอาณาจักรตามพรลิงก์ในสมัยพระเจ้าจันทรภาณุ¹⁸

ทิศใต้ อย่างต่ำต้องจด เมืองปัตตานี (ลังกาสุกะ) และ เมืองไทรบุรี (เกดาค) คือหมายความว่า เมืองกลันตัน ตรังกานู เบอรูลิส กะบังปาสุ ซึ่งไทยเราเสียให้แก่อังกฤษมลายูในรัชกาลที่ 5 ก็น่าจะต้องอยู่ในอาณาเขตด้วย เพราะเมืองเหล่านี้เดิมอยู่ในครอบครองของเมืองปัตตานีและเมืองไทรบุรีมาก่อน

ทิศเหนือ จดเมืองมลิวัลย์ในจังหวัดมะริด (ประเทศพม่า) และ ต่อเขตแดนจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ทิศตะวันออก จดอ่าวไทย

ทิศตะวันตก จดช่องมะละกาและทะเลอันดามัน

การกำหนดอาณาเขตอาณาจักรตามพรลิงก์ เนื่องจากไม่มีหลักฐานระบุไว้อย่างเด่นชัดเหมือนอาณาจักรสุโขทัย จึงต้องอาศัยการสันนิษฐานเทียบเคียง อาจสรุปได้ดังนี้

ลักษณะความจำกัดทางภูมิศาสตร์ ภาควิชาที่นั้นพื้นที่บริเวณคอคอดกระตั้งแต่เหนือชุมพรขึ้นมาถึงประจวบคีรีขันธ์ พื้นภูมิประเทศเป็นผาแดง ภูเขาย่อมเป็นเครื่องแบ่งเขตหรือกำหนดขอบเขตโดยธรรมชาติอยู่แล้วเป็นอย่างดี ตลอดจนถึงประเทศพม่าก็มีเทือกเขาแบ่งปันเขตแดนตามธรรมชาติพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกนับตั้งแต่ ชุมพรลงไปจนสุดเขตจังหวัดนราธิวาส เป็นพื้นที่ราบชายฝั่ง ไม่ค่อยมีภูเขาขวางกั้น การติดต่อคมนาคมถึงกันทั้งทางบกทางเรือจึง

18 ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์, ล.ด. หน้า 99.

เป็นไปโดยสะดวก การขยายอำนาจ และอิทธิพล ทั้งทางการเมือง และการปกครองย่อมไม่มีปัญหา สามารถรวมตัวกันได้สะดวก และ มีเอกลักษณ์เฉพาะของตนเอง ทั้งภาษา และ วัฒนธรรม¹⁹

หลักฐานทางโบราณคดีวัตถุ คือการรับอิทธิพลทางศิลปวัฒนธรรมอย่างเป็นกลุ่มก้อนในพื้นที่บริเวณเดียวกัน นับตั้งแต่เมืองขะยาถึงปัตตานี มีลักษณะสภาพเดียวกันโดยเฉพาะในสมัยมอญทวารวดีและสมัยศรีวิชัย ได้แสดงให้เห็นเด่นชัดว่า ศิลปกรรมที่ค้นพบในภูมิภาคนี้ ต่างกับที่ค้นพบในที่อื่น

หลักฐานจากจดหมายเหตุจีน นักบวชและนักการทูตชาวจีนได้เดินทางมายังดินแดนแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้บ่อยครั้ง และได้บันทึกเรื่องราวของเมืองต่างๆไว้รวมทั้งอาณาจักรตามพรลิงค์ทำให้เราทราบบทบาทอำนาจทางการเมืองอย่างกว้างๆ

ความจริงอิทธิพลด้านทิศเหนือในบางสมัยอาจจะแผ่เข้ามาถึงลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาภาคกลางชั่วคราวบ้างก็ว่าได้ เพราะมีเหตุการณ์ที่สำคัญอย่างน้อย 2 ประการ คือเมื่อครั้งพระเจ้าสุริยวงศาแห่งสิริธรรมนครหรือนครศรีธรรมราช ทรงยกทัพขึ้นมาปิดครองเมืองลพบุรีได้ครั้งหนึ่ง²⁰ กับการค้นพบศิลาจารึกภาษามคธที่ดงแม่นางเมือง จังหวัดนครสวรรค์อีกเรื่องหนึ่ง²¹ ซึ่งแม้หลักฐานยังไม่แน่ชัดแต่อย่างน้อยก็แสดงว่า อาณาจักรตามพรลิงค์ ได้มีบทบาทความสัมพันธ์ด้านต่างๆ อย่างสำคัญกับดินแดนส่วนนี้ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง นอกจากนี้ตามจดหมายเหตุของวันวลิต (Jeremias Van Vliet) กล่าวว่า น้องชายคนหนึ่งของเจ้าเมืองนครศรีธรรมราช (ออกญาเสนาภิมุขเป็นเจ้าเมืองคนถัดมา) ชื่อ ออกพระมะริด (Apra Marit) พระยาอินทรมนตรีศรีจันทรมุข (Francis H. Giles) สันนิษฐานว่าคำนี้อาจเป็นนามบรรดาศักดิ์ออกพระอมรฤทธิ์ธำรง เพราะนามบรรดาศักดิ์ขุนนางปักชำได้²²

19 พระพรหมรังสี. จามเทวีวงศ์. หน้า 77.

20 คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์. จารึกดงแม่นางเมือง หลักที่ 35. ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ 3. หน้า 12-15.

21 สังข์ พัฒนทัต. พระเจ้าปราสาททอง. หน้า 184.

22 เรื่องเดียวกันและดู ประชุมพงสาวดาร ภาคที่ 78-79 จดหมายเหตุวันวลิต. หน้า 217.

พระยาอินทรมนตรีศรีจันทร์กุมาร ยังได้ตั้งข้อสังเกตไว้อีกข้อหนึ่งว่า ออกพระมะริด อาจเป็นเจ้าเมืองมะริดขณะนั้นก็ได้²³ นับเป็นข้อสันนิษฐานที่น่าฟังเพราะถ้าพิจารณาตามาน เมืองนครศรีธรรมราช ตำนานเมืองกระบี่และพงสาวดารเมืองระนอง ประกอบกันก็จะเห็น ว่า อำนาจทางการปกครองและอิทธิพลทางการเมืองของนครศรีธรรมราชได้แผ่ไปถึงเมือง มลิวลย์และเมืองมะริดด้วย หรือ อาจจะถึงเมืองตะนาวศรีด้วยก็เป็นได้ เนื่องจากเมืองนคร ศรีธรรมราชส่งคนไปปกครองเมืองกระบี่และเมืองใกล้เคียง ชาวเมืองนครศรีธรรมราชก็มี อพยพไปอาศัยทำมาหากินอยู่มาแต่ครั้งโบราณแล้ว เมืองกระบี่เป็นเมืองต่อแดนติดกับเขต เมืองมะริด การคมนาคมไปมาหาสู่ไม่ว่าใกล้และสะดวกกว่าทาง กรุงหรืออยุธยาภาคกลาง การปกครองบังคับบัญชาที่ย่อมสะดวกรวดเร็วกว่าและยังมีเรื่องราวตอนหนึ่งว่า หลานของ พระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎกแยกออกไปตั้งตนเป็นเจ้าอยู่ภายในเมืองเพชรบุรี จึงทำให้เจ้าจว่า ครึ่งหนึ่งในสมัยโบราณเขตแดน เมืองอุทอง กับ เมืองนครศรีธรรมราช คงจะต่อกันที่เมือง เพชรบุรีก็ได้²⁴ เช่นนี้เป็นต้น

อาณาเขตด้านทิศใต้และทิศตะวันตก ในสมัยพระเจ้าจันทร์ภาณุ อันเป็นสมัยที่อาณาจักรตามพรลิงค์แผ่กว้างที่สุด เคยกรีธาทัพออกไปรุกรานถึงประเทศลังกา และทรงมีชัยเหนือ คาบสมุทรมลายูในราวพ.ศ. 1837 ในหนังสือประวัติศาสตร์ของราชวงศ์หยวนก็ได้กล่าวเป็น เชิงยืนยันอีกด้านหนึ่งว่าไทย (สุริยชัย) ได้ส่งทูตพร้อมด้วยเครื่องบรรณาการไปยังราชสำนักจีน เมื่อพ.ศ. 1838 ก่อนที่ทูตไทยจะเดินทางกลับพระเจ้าจักรพรรดิจึงมีคำสั่งว่าพวกคนไทยกับคนมลายู ปรบราฆ่าฟันกันมานานแล้ว ให้นำทุกฝ่ายหยุด และ เชื้อพันธุ์แต่บัดนี้ไป และ ให้นำคนไทยเลิกทำ อันตรายคนมลายูโดยยึดถือค่านั่นเสีย²⁵ เหตุที่พระเจ้าจักรพรรดิมีคำสั่งให้ไทยไม่ให้รุกรานมลายูก็เนื่องจากก่อนหน้านี้ที่ทูตไทยจะ เดินทางไปยังประเทศจีนนั้นทูตของมลายูได้เดินทางเข้าไปยังราชสำนักจีนก่อนแล้ว และได้แจ้งให้จีนทราบว่าเดือดร้อนเพราะถูกพวกไทยรุกราน ในสมัยพระเจ้าจันทร์ภาณุการแผ่อาณาเขตอาจจะครอบคลุมเหนือแหลมมลายูทั้งหมดหรือ

23 กรมศิลปากร. ตำนานเมืองนครศรีธรรมราช. รวมเรื่องเมืองนครศรีธรรมราช.

หน้า 46.

24 ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์. ล.ด. หน้า 104.

25 กรมศิลปากร. ตำนานเมืองนครศรีธรรมราช. รวมเรื่องเมืองนครศรีธรรมราช.

หน้า 56-57.

เกือบทั้งหมดในตอนนั้น แม้หลักฐานจะกล่าวว่า เป็นชาวไทยจากอาณาจักรสุโขทัย ซึ่งก็เป็นคำที่เรียกในความหมายกว้างๆ ขณะนั้นอาณาจักรตามพรลิงค์ก็อย่างมากก็เป็นเมืองประเทศราช หรืออาจจะมีฐานะ เป็นเมืองพี่เมืองน้อง เสมอมา เสมอไต่กันกับอาณาจักรสุโขทัยก็ได้ ยิ่งถ้าพิจารณาข้อเท็จจริงทางด้านคมนาคมและลักษณะทางภูมิศาสตร์ด้วย ก็จะเป็นว่าเป็นไปได้ยาก ที่อาณาจักรสุโขทัยจะยกทัพไปตีดินแดนทางไกลถึงปลายแหลมมลายู โดยไม่ผ่านอาณาจักรตามพรลิงค์เสียก่อน ดังนั้นการรุกรานมลายู อาณาจักรสุโขทัยก็คงร่วมมือกับอาณาจักรตามพรลิงค์อย่างไม่ต้องสงสัย เพราะอาณาจักรตามพรลิงค์เคยเกี่ยวข้องและเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรศรีวิชัยมาก่อน ป้อมรู้จักที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ในแถบปลายแหลมมลายูและทะเลใต้เป็นอย่างดี มีความรู้ความชำนาญในการเดินเรือ นอกจากนี้ศาสตราจารย์ยอร์ช เซเดซ์ยังได้ให้ข้อสังเกตว่า เหตุการณ์แผ่อาณาเขตครอบคลุมเหนือแหลมมลายูตอนนั้น ในประวัติศาสตร์อาจจะมีร่องรอยเงื่อนไขปรากฏอยู่ในตำนานนิยายท้องถิ่นบ้างด้วยก็ได้ และเหตุที่ทางพระจักรพรรดิจีนขอร้องขอให้ไทยไม่ให้รุกรานมลายูในโอกาสที่ทูตไทยเข้าไปติดต่อแสดงสัมพันธไมตรีนั้น ก็แสดงว่าอาณาจักรสุโขทัย กับ อาณาจักรตามพรลิงค์ได้ขยายดินแดนขยายอำนาจเข้าไปยังรัฐต่างๆบนแหลมมลายูก่อนหน้านั้นแล้ว พวกมลายูเมื่อนำเครื่องราชบรรณาการไปให้จีนจึงได้แจ้ง เรื่องถูกพวกไทยรุกรานให้ทราบดังที่ได้กล่าวมาแล้วนี้เอง

พิจารณาตามหลักฐาน อาณาจักรตามพรลิงค์ก็อาจจะมีอาณาเขตกว้างใหญ่กว่าที่เข้าใจกันแต่เดิม แต่จะไปถึงสุดแค่ไหนนั้นยังเป็นปัญหา เพราะหลักฐานต่างๆมักกล่าวไว้กว้างๆคลุมเครือ อาทิ ข้อความในตำนานเมืองนครศรีธรรมราชตอนหนึ่งกล่าวว่า²⁶

...พระพนมวัง นางสะเดียงทองแต่งเรือ 9 ลำให้แก่แขกให้ไปเป็นเจ้าแก่เมืองแขกทุกเมืองแลพระพนมวังนางสะเดียงทองให้เจตุมากินเมืองถุ๊กให้ชื่อราชาประหมัด เจมียระบุเมียบหนึ่ง เจระวังสาให้ไปกินเมืองละนะเทพา ให้ชื่อราชาระวังเจลาบุเมียบหนึ่ง เจสุมาให้กินเมืองบาหัง ให้ชื่อราชาประเมสรา เจสุมาเมียบหนึ่ง เจศรีสุตหราให้ไปกินเมืองดาฬิให้ชื่อราชาฤทธิเทวา และศรีเดเมียบหนึ่ง เจอะเล่นให้ไปกินเมืองสยาให้ชื่อราชาศรีสุตตานและสาสิเมียบหนึ่ง เจสารงให้ไปกินเมืองพัทลุง ให้ชื่อราชาพาพะระบุเจศรีดาถึงเมียบหนึ่ง

26 ศึกษาบัณฑิตพานิช. ประชุมพงศาวดาร เล่ม 49(ประชุมพงศาวดารภาคที่ 78-79)บรรณ

เจียวตอนที่ 2 จดหมายเหตุวันวลิต ฉบับสมบูรณ์. หน้า 218-235.

เจสึเตประวังสาให้ไปกินเมืองไทร ให้ชื่อราชาพิณินาจเปราะเมียเจสาวัง ให้ไป
กินเมืองระงู ให้ชื่อว่าราชาบุราเจลาดานาญังเมียหนึ่ง เจศรีสะหลับให้ไปกินเมืองผแจ ให้
ชื่อราชาอุยเจบะราสเมียหนึ่ง เจนาว่าให้ไปกินเมืองพญ ให้ชื่อราชาปาเสนเจปารูเมืองหนึ่ง
ส่งเบี้ยปีละสามเกวียนสารา...

ความตอนนี้เป็นแสดงว่าพระทเมวังและนางสะเคียงทองซึ่งเป็นขุนนางชั้นผู้ใหญ่หรือเป็น
เจ้าเมืองนครคอนพระ ได้จัดส่งคนแขกพร้อมภรรยาให้ออกไปปกครองหัวเมืองมลายูสำคัญ
เช่นเมืองฉุทหน เมืองจนะเทพา เมืองปาหัง เมืองปัตตานี เมืองสายบุรี เมืองพัทลุง เมือง
ไทรบุรี เมืองระงู เมืองอาแจ และเมืองพญ แล้วให้ส่งเบี้ยผูกส่วยทองเป็นประจำปีทุก
เมืองในฐานะเมืองขึ้นหรือเมืองประเทศราช อันแสดงว่า เมืองนครศรีธรรมราชมีอิทธิพล
ทางการเมืองการปกครอง แผ่กว้างปกคลุมตลอดแหลมมลายู จนกระทั่งเหนือช่องแคบมะละ
กา คือจากเมืองอาแจริมทะเลเกาะสุมาตรา อย่างไรก็ตามเรื่องราวที่ปรากฏในตำนานเมือง
นครศรีธรรมราชตอนนี้ คงจะเป็นเหตุการณ์ในสมัยต้นกรุงศรีอยุธยา เมื่อนานหลักฐานจากจด
หมายเหตุวันวลิต (Jeremias Van Vliet) ซึ่งได้เข้ามาในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าปรา
สาททองมาพิจารณาเปรียบเทียบก็จะเห็นว่าชื่อขัดแย้งกัน กล่าวคือระยะนั้นเมืองอาแจหรือ
อแจเป็นเมืองที่มีอาณาพรมมากที่สุดทางปลายสุดของแหลมมลายู (สุมาตราตอนเหนือ) กษัตริย์
กรุงอาแจทรงมั่งคั่งร่ำรวยปกครองดินแดนชายฝั่งทะเลเกาะสุมาตราไว้เป็นส่วนใหญ่ เคยยก
กองทัพข้ามทะเลมาตีเมืองยะโฮร์ซึ่งเป็นเมืองมุสลิมเหมือนกันแตก จับสุลต่านไปเป็นเชลย
คราวหนึ่ง²⁷ พวกฝรั่งเช่นฮอลันดา อังกฤษ และชาติอื่นๆต่างเกรงใจพระเจ้ากรุงอาแจต่าง
ได้แต่งทูต แลกเปลี่ยนเครื่องราชบรรณาการ เจริญสัมพันธไมตรีอย่างเสมอมา เสมอไต่กันอยู่
เสมอ เพื่อผลประโยชน์ทางการค้าร่วมกัน แต่ก็มีเหตุให้สัมพันธไมตรีหยุดชะงักลงบ้างเป็น
ครั้งคราวและจากจดหมายเหตุของฮอลันดาฉบับหนึ่งกล่าวว่า กรุงศรีอยุธยาแสดงความเป็น
ศัตรูต่อเรือสินค้าจากเมืองยะโฮร์ 2 ลำ โดยถือว่าเป็นเรือที่ส่งเข้ามาทำการจารกรรม
ฝ่ายยะโฮร์แค้นเคือง ต่อการปฏิบัติของกรุงศรีอยุธยา จึงแต่งเรือสลัดออกถึงความเรือของ
กรุงศรีอยุธยา นี่ก็แสดงว่าหลังจากฮอลันดาเข้าครอบครองเมืองมะละกาไว้ได้จากบริตุเกส
แล้วหรือนับตั้งแต่ บริตุเกสเริ่มเข้ามาตั้งสถานีการค้าจนกระทั่งยึดครองเมืองมะละกาไว้ได้
เมืองต่างๆในแหลมมลายูทั้งหมดนับตั้งแต่ปลายแหลมที่เคยสวามิภักดิ์ต่อเมืองนครศรีธรรมราช

²⁷ กรมศิลปากร .ตำนานพระธาตุเมืองนครศรีธรรมราช. รวมเรื่องเมืองนครศรีธรรมราช.

กรุงสุโขทัยและกรุงศรีอยุธยา ก็เริ่มแข็งข้อสามารถรวมตัวกันเป็นปึกแผ่นขึ้น แสดงความเป็นปักษ์ต่อไทย ทำให้เมืองนครศรีธรรมราชและกรุงศรีอยุธยาสมัยต่อมา เสื่อมอิทธิพลลงทุกขณะ เนื่องจากฝรั่งเศสต่าง ๆ แผลอิทธิพลทางการค้าและการเมือง ตลอดจนขยายการปกครองรูปอาณานิคม เข้ามาแทนที่ไทยมากขึ้นตามลำดับ

เหตุที่ได้นำเอา เหตุการณ์ที่แสดง คำ เงื่อนการเปลี่ยนแปลงในช่วงตอนต้น สมัยกรุงศรีอยุธยา มากล่าวถึงไว้ด้วยในตอนี้ ก็เพื่อประโยชน์ทางวิเคราะห์ลักษณะการขยายดินแดนและการเสื่อมของอาณาจักรตามพรลิงค์ตอนปลายว่า ข้อเท็จจริงน่าจะเป็นไปได้หรือไม่อย่างไร ตามหลักฐานที่มีอยู่ ณ ชั้นหลังซึ่งแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างดินแดนต่างๆ

1.4 ตำนานเมืองและประวัติศาสตร์

ตามประวัติการกำเนิดอาณาจักรตามพรลิงค์ที่สืบค้นได้จากตำนาน คำบอกเล่าชาวพื้นเมืองศิลาจารึกและโบราณศิลปวัตถุ ได้ชี้ให้เห็นแนวการอพยพ เคลื่อนย้ายของชนชาติต่างๆ การเลิกร้างและการทับถมผสมผสานกันหลายครั้งหลายหน ทำให้ดินแดนส่วนนี้เป็นแพร่งทางแยก (Cross road) ของศิลปวัฒนธรรมที่แปลกแตกต่างกันมากบ้างน้อยบ้างมาแต่เริ่มแรก ซึ่งการผสมผสานนั้นมีต่างยุคต่างสมัยและมาจากทุกทิศทาง คือจากทิศเหนือได้แก่พวกมอญ ทิศตะวันตกได้แก่พวกอินเดีย ลังกา อาหรับ ทิศใต้ได้แก่พวกขวามลายูและ ทิศตะวันออกได้แก่พวกขอมเขมรและจีนจามเป็นต้น ด้วยเหตุนี้เราจึงได้พบมรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่ซับซ้อนปนเปกันจนเป็นปัญหาในการวิเคราะห์แยกอายุสมัย และ ประเภทกลุ่มชนเป็นอย่างยิ่ง เพราะโบราณศิลปวัตถุมากมายหลายอย่างซึ่งไม่เคยพบเห็นในที่ใดมาก่อน

ตามคำบอกเล่าสืบต่อกันมาของชาวพื้นเมืองว่าอาณาจักรตามพรลิงค์ดั้งเดิมก่อนที่จะได้มาตั้งที่หาดทรายแก้วริมทะเลนั้น ตั้งอยู่ที่เขาวัง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งนับว่ามีเหตุผลน่าเชื่อไม่น้อย กล่าวคือเมื่อราว 2,000-3,000 ปีมาแล้ว บริเวณเชิงเขาท้องที่อำเภอลานสกาเป็นที่ดอนสูงน้ำไม่ท่วมจึงเป็นที่อยู่อาศัยที่ตั้งเมืองของประชาชนมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์แน่นอน ได้พบเครื่องมือหินจากพวกขวานฟ้าในท้องที่อำเภอลานสกาจำนวนมาก แต่ที่เขาวังนั้นได้เคยทำการสำรวจตรวจค้นกันแล้วเมื่อ พ.ศ. 2509 ไม่พบร่องรอยอะไร ส่วนใต้พื้นดินยังไม่ได้ขุดค้น แต่จากการสอบถามชาวบ้านที่เคยหาสวนหาไร่ปลูกสร้างบ้านเรือนแล้วก็ไม่ปรากฏว่าพบอะไร เศษกระเบื้องถ้วยชามมีบ้างก็เป็นของใหม่จึงเข้าใจว่าเหตุที่ได้เรียกเขาวังนั้น คงเกิดขึ้นภายหลังสมัยเมื่อเกิดศึกสงครามเจ้าเมืองพระ

ยานครจึงได้อพยพหลบภัยไปอยู่บริเวณนั้นชั่วคราว เนื่องจากเป็นบริเวณทุบเขามิห้วย
น้ำล้นธารเหมาะจะเป็นที่หลบซ่อนและยังมีน้ำอยู่ด้วย อย่างไรก็ตามต้องนับว่าในท้องที่อำเภอ
ลานสกาเคยเป็นที่ตั้งถิ่นฐานของคนมาแต่โบราณ และเป็นเทือกเขาหลักของประชาชน
แห่งอาณาจักรตามพรลิงก์มาแต่ดั้งเดิม

อำเภอลานสกา สมัยโบราณตามตำนานพระบรมธาตุเมืองนครศรีธรรมราช เรียก
"เมืองลานตาก" ²⁸ ในพงศาวดารสำหรับเมืองนครศรีธรรมราชเรียก "ลานสกา" ต่อมา
เมื่อถึงยุคการแบ่งส่วนราชการปกครองท้องที่ เวลาเขียนเป็นหนังสือดูไม่ค่อยมีความหมายผู้รู้
ท่านจึงแปลงเปลี่ยนเป็น "ลานสกา" เสียจะได้มีความหมายชัดขึ้น บางท่านก็แต่งเรื่องประ
กอบอ้างว่าสถานที่แห่งนี้เป็นที่เจ้าพระยาศรีธรรมรศกราชเคยทรงเล่นสกา หรือบางท่านก็ว่า
คำลานสกามาจากคำ "แลงกา" ในภาษาอินเดีย ซึ่งแปลว่าอ่าวเขาหรือหุบเขาตามลักษณะ
พื้นภูมิประเทศของที่ตั้งเมืองลานสกา ซึ่งมีภูเขาล้อมอยู่สามด้าน แต่คนไทยเรียกตามอย่าง
อินเดียไม่ถนัด จึงเขียนเป็น "ลานสกา" ตามลักษณะคำในภาษาบาลีได้ตั้งที่ชาวพื้นเมืองพูดอยู่
ในทุกวันนี้ ²⁹ ซึ่งก็จะเห็นว่าล้วนเป็นแบบลากเข้าความ ชื่อที่แท้จริงของอำเภอลานสกาจึงยัง
ไม่มีใครทราบแน่นอน

ในการค้นคว้าหาหลักฐานว่าที่ตั้งศูนย์กลาง อาณาจักรตามพรลิงก์หรือเมืองหลวงใน
ยุคแรกๆตั้งอยู่ ณ ที่ใด เป็นเรื่องยุ่งยากมาใช้น้อย เพราะในเขตท้องที่จังหวัดนครศรีธรรม
ราชมีซากเมือง มีร่องรอยการตั้งแหล่งชุมชนเก่าแก่มากมายแห่งด้วยกัน กล่าวคือมีสถานที่
ตั้งชุมชนโบราณสำคัญ กระจายอยู่ทั่วไปเกือบทุกอำเภอ โดยเฉพาะบน สันทรายริมฝั่ง
ทะเล ยาวจากเหนือลงใต้ประมาณ 100 กิโลเมตรจะพบโบราณวัตถุสถานในศาสนาพราหมณ์
อายุ 1,100-1,400 ปีกระจายอยู่เต็มพื้นที่ ³⁰

---

28 เจียม เจียมพิจิตร. นานาเที่ยวบ้านไทยลานสกา. ที่ระลึกงานเทศกาลเดือนสิบ ปี 2511.

หน้า 77.

29 ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์. โบราณวัตถุสถานในภาคใต้ตอนเหนือรวม 7 จังหวัด.

หน้า 190-192.

30 ดิเรก พรตตะเสน. พุทธศาสนาในนครศรีธรรมราช. รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์
นครศรีธรรมราช. หน้า 336.

อำเภอขอม โบราณสถานสำคัญอยู่ที่วัดเจติยหลวง วัดใน ของตำบลควนทอง เป็นศูนย์กลางความเจริญ

อำเภอสิชล มีชุมชนหนาแน่นอยู่แถบวัดจอมทอง วัดนาขอม ในตำบลสิชล โดยมีคลองท่าเรือรี เป็นแนวหลักการเกษตรกรรมในตำบลคลองมีวัดเบิก วัดท่าควาย วัดพระใหญ่ เป็นแกนกลางของชุมชนโดยมีคลองท่าควายไหลผ่าน ในตำบลเสาเกา มีวัดเทพราช วัดเขาดง วัดสระใหญ่ รัชกอธิฐและอื่นๆ เป็นศูนย์กลางของชุมชนในละแวกนั้น และมีคลองท่าพนคลองเทพราชเป็นเส้นเลือดใหญ่

อำเภอท่าศาลา แหล่งชุมชนที่จัดว่าสำคัญมากคือที่ตำบลไทยบุรี อันมีวัดพระนางตรา วัดเกาะพระนารายณ์ และอื่นๆตั้งอยู่ มีพื้นที่เพาะปลูกทำนามากกระจายอยู่โดยรอบในตำบลร่มคคลาน ก็มีวัดร่มคคลานเป็นวัดสำคัญที่สุด เป็นแหล่งที่ได้พบโบราณศิลปวัตถุจำนวนมากเป็นเหรียญพูนัน เหรียญทองคำพูนัน เทวสถานฐานสิวลึงค์ แท่งศิลาแกะสลักเป็นต้น วัดร่มคคลานเป็นวัดโบราณเก่าแก่ที่สุดวัดหนึ่ง แม้แต่ปริศนาลายแทงพื้นบ้านก็ยังบอกไว้ว่า³¹

ตั้งดินตั้งฟ้า	ตั้งหญ้า เข็ดมอญ
ร่มคคลานตั้งก่อน	เมืองคอน (นคร) ตั้งหลัง
ข้างหน้าพระยัง	ข้างหลังพระภูมิ
ต้นศรีมหาโพธิ์	หน้าโบสถ์ทกวิน
เจ็ดทวาร	แปดเจติย

ปริศนาลายแทงพื้นบ้านนี้ มีคู่มากับวัดร่มคคลานแต่โบราณ ชาวพื้นเมืองเชื่อกันว่า "หญ้าเข็ดมอญ" นั้นเป็นพืชที่ขึ้นมาพร้อมกับการเกิดแผ่นดินคือเกิดขึ้นก่อนพืชใดทั้งหมดเมื่อเริ่มเกิดโลกหรือ "ตั้งดินตั้งฟ้า" ขึ้นมาแล้วสิ่งที่เกิดขึ้นมาได้แก่หญ้าเข็ดมอญนั่นเอง อันเป็นการกล่าวอ้างให้เห็นว่าวัดร่มคคลานเก่าแก่เพียงใด คือเป็นโบราณสถานที่เกิดขึ้นก่อนเมืองนครศรีธรรมราช อย่างไรก็ตามแม้ว่ามีปริศนาลายแทงเจ็ดทวารบอกความเก่าไว้แต่โบราณศิลปวัตถุที่ค้นพบที่วัดร่มคคลานและเขตใกล้เคียง ก็ยังไม่พอที่มีอายุเก่าแก่กว่าที่พบในตัวเมือง

³¹ ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์.ข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับอาณาจักรตามพรลิงค์. รายงานการสัมมนา ประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช. หน้า 102-103.

นครศรีธรรมราชคือโดยมากเป็นโบราณศิลปวัตถุที่มีอายุร้าวคราวเดียวกัน ที่มีอายุเก่ากว่าก็มีบ้างอาทิเหรียญนั้น ก็เป็นของเหล็กสามารถย้ายเคลื่อนที่ได้ง่ายเกินไป ยากที่จะยึดถือเป็นหลักฐานแน่นอนได้ โบราณศิลปวัตถุจากพวกแห่งลิลากะสลักที่พบปักดินอยู่เป็นแถวบ้างพบที่ฐานอาคารบ้างและทางวัดนาป่าไร่เป็นเสาหินหลายแห่งนั้นเป็นหินแกะสลักชนิดเดียวที่พบที่วัดพระตำบลด่านท่าเรือ และที่วัดพระคุด ตำบลนาเคียน อำเภอเมืองนครศรีธรรมราชเป็นศิลปแบบปาดมยะ (Pandyen) ซึ่งมีอายุประมาณพุทธศตวรรษที่ 19 อันแสดงว่าต้องเป็นโบราณสถานยุคเดียวกันหรือไม่ต่างกันมากนักและน่าจะมาจากแหล่งเดียวกัน

ดังนั้นจึงยังไม่มีเหตุผลเพียงพอที่จะเชื่อได้ว่า บริเวณวัดริมคลองจะเคยเป็นที่ตั้งตัวเมืองนครศรีธรรมราชเก่ามาก่อน ถึงแม้ว่าตลอดบริเวณแนวสันทรายชายทะเลในท้องที่อำเภอสิชลและอำเภอท่าศาลา จะเคยมีชุมชนโบราณที่เจริญหนาแน่นมาตั้งแต่พ.ศ. 1100 - 1400 แล้วก็ตาม³² แต่ก็ยังเป็นแหล่งชุมชนรุ่นเดียวกับแถบอำเภอเมืองนครศรีธรรมราชนั่นเอง

สถานที่ตั้งตัวเมืองหลวงของอาณาจักรตามพรลิงค์ พิจารณาจากหลักฐานทางโบราณคดีแสดงให้เห็นว่ามีการรียกย้ายตัวเมือง ไม่น้อยกว่า 3 ครั้งดังนี้

1. เมืองบ้านท่าเรือ อยู่บ้านท่าเรือ ตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง นครศรีธรรมราช น่าจะเป็นที่ตั้งอาณาจักรตามพรลิงค์ยุคแรก เพราะเหตุว่าบริเวณบ้านท่าเรือตั้งอยู่ในทำเลที่เหมาะสมมากในการติดต่อค้าขายทางทะเลมีลำน้ำ(คลองท่าเรือ) ออกสู่ทะเลสะดวก เรือเดินทะเลสามารถเข้ามาถึงได้ ซึ่งบ้านท่าเรือก็บอกอยู่ในตัวแล้วว่า ต้องเคยเป็นท่าเรือมาแต่โบราณ ได้พบเรือขนาดใหญ่จมอยู่ในคลองท่าเรือ คลองหัวมินา และบริเวณแหล่งน้ำใหญ่บ้านท่าเรือหลายลำ ชาวบ้านเคยพบเครื่องถ้วยชาจีนสมัยชองชุนตี้ จำนวนมากมาย มีนักเล่นของเก่าไปหาซื้อกันอยู่เสมอ แม้แต่บนบกก็ขุดพบอยู่ไม่ได้ขาด

มีบทเพลงร้องเรือกล่อมเด็กที่นาสนเอยอยู่ 2 บทซึ่งชาวบ้านท่าเรือและใกล้เคียงใช้ร้องกล่อมลูกมาแต่โบราณ มักเรียกกันว่า "กลอนพระยาปัตแหว่น" เดิมคงจะมีหลายบท ในปัจจุบันนานเข้าก็ลืมเลือนจำได้เพียงเล็กน้อย

---

³² นิคม สุทธิรักษ์. "เมืองพระเวียง" มาลัยเมืองใต้. หน้า 146-158.

เรือเหวนเหอ	จอดเวรหน้าท่า
สิบห้าเกาฟ้า	สิบห้าเกาทอง
ยังล้าหนึ่งเล่า	ทุกข้าวทุกของ
สิบห้าเกาทอง	สิงสองก้านฟ้าเหอ
เรือเหวนเหอ	จอดเวรหน้าท่า
ทอผ้าให้หัว	เอาไปรพท้าว
ให้หัวบลงเรือเหวน	สิบหกเกาฟ้า
สิบห้าเกาทอง	สิงสองแม่ค้าฟ้าเหอ ³³

เพลงร้องเรือกล่อมเด็กนี้ได้บอกให้เราทราบสภาพความเป็นจริงของเมืองโบราณที่บ้านท่าเรือว่าเป็นอย่างไร จึงเป็นหลักฐานที่เราไม่ควรมองข้าม

เมืองบ้านท่าเรือเป็นเมืองขนาดเล็ก ตั้งอยู่บนสันทรายมีพื้นที่ทำนาได้ดีเฉพาะทางด้านตะวันออกเท่านั้นทางตะวันตกเป็นป่าทึบที่ทวนลิ้นไม่สามารถเพาะปลูกอะไรได้บริเวณลุ่มน้ำท่วมถึงบริเวณตำบลท่าเรือมีมากมายที่ไม่สามารถจะนับมากได้ว่าทั้งหมดนับตั้งแต่เครื่องมือหินขัดสมัยหินใหม่ในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ที่รองลงมาก็ได้แก่กลองมโหระทึกสมัยโลหะ เทวสถานในศาสนาพราหมณ์ แท่นสมัยศรีวิชัยและเครื่องถ้วยชามเคลือบของจีนสมัยซ่งได้พบเป็นอันมาก แม้แต่เครื่องสังคริล และโบราณศิลปวัตถุสมัยเขมิง สมัยอยุธยาก็ได้พบทั่วไป

2. เมืองพระเวียง อยู่ตำบลศาลามีชัย อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช (ปัจจุบันอยู่ในเขตเทศบาลเมือง) เป็นที่ตั้งเมืองหลวงของอาณาจักรตามพรลิงค์ในยุคที่ 2 เป็นเมืองที่มีขนาดใหญ่โตและมีสภาพเป็นเมืองอย่างแท้จริง คือมีคูเมืองและกำแพงเมืองทั้ง 4 ด้านตัวเมืองเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ามีความยาวประมาณ 1 กิโลเมตร กว้างประมาณ 600 เมตร กำแพงเมืองเป็นกำแพงดินซึ่งใช้ดินที่ขุดจากคูเมืองมาถมขึ้น แล้วใช้ดินฟ้นาบถมบนกำแพงดินแบบโบราณเป็นริ้วหรือแทนเพนียดกำแพงป้องกันข้าศึกศัตรู ปัจจุบันกำแพงดินด้านทิศตะวันตกยังเห็นชัดเจน คูเมืองด้านทิศตะวันออกมี 2 ชั้น (คูเมืองชั้นนอกกับชั้นใน) คูเมืองด้านทิศเหนือใช้ลวดลายลวดลายคือคลองสวนหลวงเป็นคูเมือง³⁴

³³ ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์. ตามพรลิงค์. หน้า 111.

³⁴ ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์. "ข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับอาณาจักรตามพรลิงค์" รายงานการสัมมนา ประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช. หน้า 102-103.

0403

29 SEP 2006

431234

เหตุที่ย้ายเมือง จากบ้านท่าเรือมายังเมืองพระเวียง (ซึ่งถัดขึ้นมาทางทิศเหนือระยะ
ห่างประมาณ 2 กิโลเมตร) แห่งนี้คงเป็นเพราะบ้านท่าเรืออยู่ติดกับลำคลองชัยภูมิไม่เหมาะ
ในการตั้งเมือง ไม่สามารถป้องกันศัตรูที่มาทางทะเลได้ เพราะเรือพวกจรสลัด พวกอาณ
จักรทะเลได้ (ชาว-สุมาตรา) แล่นเข้ามาถึงตัวเมืองที่เดียว อีกอย่างหนึ่งเมืองพระเวียงมี
พื้นที่เพาะปลูกทานาได้โดยรอบที่ตั้งเมือง สามารถที่จะรับการเพิ่มของพลเมืองได้³⁵

เมืองพระเวียงมีกล่าวถึงในหนังสือตำนานพระมหากษัตริย์นครศรีธรรมราชว่า " ...
เมื่อศักราช 1200 ปี พระยาจันทรภานุเป็นเจ้าเมือง พระยาพญาสุราเป็นพระยาจันทรภานุ
ตั้งฝ่ายทักษิณ พระมหากษัตริย์เป็นเมืองพระเวียง อยู่มาทั่วศรีธรรมราชถึงแก่กรรม พระยา
จันทรภานุผู้น้องเป็นเจ้าเมือง... "36 อีกตอนหนึ่งกล่าวว่า " ...พระญาก็คิดแข็งเมืองกับ
ชาว พระญาก็ให้บุตรครอบเมืองพระเวียง พระญากว่าให้มาเอาส่วยพระญาก็ไม่ให้พระญากว่า
ยกทัพเรือมารบ... "37

เรื่องราวตอนนี้ได้ชี้ชัดลงไปว่า เมืองพระเวียงคงตั้งขึ้นเมื่อราวพุทธศตวรรษที่ 17-
18 เพราะตามศิลาจารึกหลักที่ 24 ระบุว่าพระเจ้าจันทรมุขกครองอาณาจักรตามพรลิงก์เมื่อ
พ.ศ. 1773 แล้วได้ยกทัพบุกรุกนเกาะลังถึง 2 ครั้ง คือครั้งแรกเมื่อพ.ศ. 1793 ครั้งที่ 2
ถัดมาอีก 2-3 ปี ในสมัยพระเจ้าปดุงที่ 2 สำหรับศักราชที่ระบุในตำนานนั้นอาจจะ
คลาดเคลื่อนคือถ้าเป็นมหาศักราชก็จะเป็นพ.ศ. 1821 ซึ่งก็จะเห็นว่าไม่ต่างกันมากนัก และ
เป็นระยะเวลาที่อาณาจักรตามพรลิงก์เริ่มมีอำนาจเข้มแข็งตั้งตนเป็นอิสระไม่ยอมขึ้นกับอาณาจักร
ทะเลได้ แต่พวกอาณาจักรทะเลได้ก็พยายามขึ้นมารบกวมน้อยๆ แต่ก็ถูกตีพ่ายไปดังข้อ
ความที่กล่าวไว้อย่างชัดเจนในตำนานพระมหากษัตริย์เมืองนครศรีธรรมราช

บรรดาศิลปวัตถุที่พบในเขตเมืองพระเวียงมีมากที่สุด อาจกล่าวได้ว่าแทบทุกตาราง
วา ขุดลงไปใต้ดินจะต้องพบเศษกระเบื้องอิฐหักตาปูนเสมอ อันแสดงให้เห็นว่าเป็นเมืองที่มี
ชุมชนอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น วัดพระเวียงดูเหมือนจะเป็นวัดสำคัญประจำเมือง เป็นวัดขนาดใหญ่
ในหมู่ศิลาเจดีย์ รอบวัด วิหาร ปรากฏอยู่จึงได้มีชาวบ้านเข้าไปขุดคุ้ยได้พระพิมพ์แบบลพบุรี

35 กรมศิลปากร. ตำนานพระมหากษัตริย์เมืองนครศรีธรรมราช. รวมเรื่องเมืองนครศรีธรรมราช.

หน้า 85.

36 กรมศิลปากร. ล.ด. หน้า 86.

37 ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์. นครศรีธรรมราช. หน้า 59.

ตลอดจนแม่พิมพ์โลหะของพระพิมพ์แบบลพบุรีและของมีค่าอื่นๆ ลูกดื่มสาริด ตะเกียง สาริดรูปห้วนก กาวาล หรือ ห่วงสาริด หัวครุฑทะเลย์ทองสมัยลพบุรี ตลอดจนเบี้ยวา (เหรียญ ขวา) ก็ได้พบ เครื่องถ้วยชามสมัยถัง สมัยซ้อง เครื่องสังคริลก ได้พบจำนวนมากมาย หน่อ กาน้ำ คณดินเผา และ สิ่งของอื่นๆ ซึ่งมีอายุถึงสมัยศรีวิชัยตอนปลายและสุโขทัย ได้พบ กระจายอยู่ทั่วไป³⁸

3. เมืองนครศรีธรรมราช เป็นที่ตั้งเมืองหลวงของอาณาจักรตามพรลิงค์ยุคที่ 3 หรือยุคสุดท้าย คือบริเวณที่ตั้งตัวศาลากลางจังหวัดน่านปัจจุบัน ห่างจากเมืองพระเวียงจันทน์ มาทางทิศเหนือประมาณ 1 กิโลเมตรเศษ คงสร้างขึ้นในสมัยสุโขทัยหรืออยุธยาตอนต้นเป็น อย่างช้า เป็นเมืองที่มีขนาดใหญ่ที่สุดเมืองหนึ่งบนแหลมมลายู คือมีเนื้อที่ภายในรวมกำแพง ประมาณ 638 ไร่ หรือกว้างประมาณ 1/2 กิโลเมตร ยาวประมาณ 2 กิโลเมตรเศษ เป็น รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าดูยาวเป็นรูปคล้ายกลองขนม³⁹ แต่เดิมมีกำแพงเมืองและคูเมืองล้อมรอบ ทั้ง 4 ด้าน กำแพงเมืองเดิมก่อเป็นคันดินแล้วปักเสาเพี้ยค้ำพังมาเปลี่ยนเป็นก่อกำแพงอิฐ ในสมัยอยุธยารัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราชเดิมเราเข้าใจกันว่าเมืองนครศรีธรรมราช เก่า เมื่อครั้งยังเรียกอาณาจักรตามพรลิงค์อยู่นั้น ตั้งอยู่ในสถานที่เดิม คือเมืองนครศรีธรรม ราชใหม่ (ยุคที่3) ตั้งซ้อนทับอยู่ในปัจจุบัน แต่จากการตรวจสอบ โบราณศิลปวัตถุ ที่เคยมีผู้ ขุดพบด้วยเหตุต่างๆกันเป็นเวลาหลายปี ไม่ปรากฏว่ามีกำแพงสมัยสุโขทัยเลยและในบริเวณ ที่ตั้งเมืองก็ได้ขุดพบน้อยมาก เมื่อเปรียบเทียบกับในเขตเมืองพระเวียง อันแสดงให้เห็นว่า แต่ก่อนยังมีผู้คนอาศัยอยู่น้อยเนื่องจากเป็นเขตนอกกำแพงเมือง และได้ตั้งเป็นเมืองหลวงใน สมัยหลัง

สาเหตุที่ย้ายจากเมืองพระเวียงมาตั้งเมืองใหม่ถัดขึ้นมาทางทิศเหนือเล็กน้อยมีเหตุ หลายประการ คือ เมืองพระเวียงถูกพวกราษฎรจมน้ำท่วมเมืองและเผาทำลายเมือง พระเวียงมีขนาดเล็กภายในเมืองมีที่ทำการเพาะปลูกพืชผักจำกัดมาก เมื่อถูกข้าศึกปิดล้อมนาน วันก็เดือดร้อนและ ตามปกติก็มีศัตรูทางทะเล เช่น

³⁸ ขวน เพชรแก้ว และปรีชา นุ่มสุข. กำแพงเมือง มรดกทางวัฒนธรรมของชาวนคร.

หน้า 79-84.

³⁹ ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์. ตามพรลิงค์. หน้า 115.

พวกโจรสลัดจากปลายแหลมมลายูยกมารบกวนอยู่เสมอ พื้นที่เพาะปลูกทำนาบริเวณโดยรอบที่ตั้งเมืองใหม่มากกว่า เพราะมีทำเลเหมาะแก่การเพาะปลูกอย่างยิ่ง ไม่มีหัวเมืองใดในแหลมมลายูจะสู้ได้ เพราะมีพื้นที่ทำนาตั้งแต่บริเวณริมทะเลขึ้นไปจดเชิงเขาหลวงในท้องที่อำเภอลานสกา⁴⁰ เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำและมีลำน้ำกว่าสิบสายไหลผ่านจากภูเขาออกสู่ทะเล จึงเหมาะแก่การทำนา อีกประการหนึ่งที่เมืองใหม่ชัยภูมิดีกว่าด้วยคือการขนส่งทางน้ำติดต่อกันทางทะเล โดยใช้คลองที่ขุด (คลองท่าร้าง) ออกทะเลที่ปากพญาใต้สะดวก ตลอดจนการขนส่งปากนครก็สะดวกเช่นกัน จึงสามารถติดต่อกับชุมชนที่ตั้งอยู่ทางทิศเหนือในเขตเมืองลิขิตเมืองเพชรราช เมืองไทรบุรี (ท่าศาลา) ได้ง่าย

โบราณวัตถุสถานที่พบในเขตเมืองนครศรีธรรมราชในยุคหลังนี้ อย่างเก่าสุดก็เป็นของร่วมสมัยสุโขทัยเป็นส่วนใหญ่ ที่เชื่อกันว่าเก่ากว่า อาทิ เงินตรากรม ก็มีบ้าง เทวสถานเช่น โบสถ์พราหมณ์ ศาลพระนารายณ์ ฐานพระสยาม ก็เชื่อกันว่าเป็นโบราณสถานที่สร้างขึ้นในสมัยอยุธยา และมีตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชยืนยันอีกทางหนึ่ง หากจะมีโบราณวัตถุ สถานที่ร่วมสมัยศรีวิชัยหรืออาณาจักรทะเลใต้บ้าง ส่วนใหญ่ก็คงพังทลายไปหมดแล้ว คงเหลือเพียงศิวิลึงค์จึงถูกยกย้ายไปยังสถานที่สร้างใหม่ในสมัยหลัง

ผลจากการสำรวจการขุดค้นบริเวณแหลมมลายูตอนเหนือโดยเฉพาะในเมืองไทรบุรีของนักโบราณคดี นักมานุษยวิทยาชาวอังกฤษจำนวนหลายคน นับตั้งแต่ในราวสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา ช่วยให้ความรู้เรื่องการเผยแพร่อารยธรรมอินเดีย และการตั้งถิ่นฐานของชาวอินเดียในดินแดนมาเลเซียตอนเหนือก้าวหน้าไปมาก โดยเฉพาะ ดร.ควอริทซ์ เวลส์ ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญทางประวัติศาสตร์โบราณคดีของ ประเทศไทยและมาเลเซียอันมีชื่อเสียงผู้หนึ่งได้ใช้เวลาศึกษาวิจัยมาเป็นเวลานาน ผลงานเป็นที่ปรากฏและยังใช้เป็นหลักฐานอ้างอิงได้ดีตลอดมาและจากผลการใช้เวลาถึง 14 เดือน ขุดค้นและบูรณะโบราณสถานในเมืองไทรบุรี ทำให้ ดร.ควอริทซ์ เวลส์ ใช้หลักฐานทางโบราณคดี หลักฐานทางประวัติศาสตร์ วิเคราะห์คลื่นวัฒนธรรม การแผ่ขยายของอารยธรรมอินเดียที่มีศูนย์กลางมาเลเซียตอนเหนือครั้งสำคัญได้รวม 4 รุ่น ซึ่งก็คงเป็นเช่นเดียวกับในเขตภาคใต้ของประเทศไทยโดยทั่วไป จึงเป็นเขตติดต่อกันและมีความสัมพันธ์กันมาแต่เดิมนั่นเอง⁴¹

⁴⁰ ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์. / ล.ด. หน้า 116.

⁴¹ มยุร กาญจนสุวรรณ. "กำเนิดเงินตราในจังหวัดนครศรีธรรมราช" งานประจำปีนครศรีธรรมราช พ.ศ. 2417. หน้า 6.

ครั้งแรก ประมาณพุทธศตวรรษที่ 5-8 นับเป็นคลื่นวัฒนธรรมอินเดียยุคแรกที่เข้ามาสู่ดินแดนแหลมมลายูซึ่งมีหลักฐานยืนยัน เช่นเอกสารของบรตเลมิ ลูกบิดรมัน เครื่องปั้นดินเผาชิ้นแรกๆ และโบราณศิลปวัตถุอื่นๆ ที่พบกระจายอยู่ทั่วไป

ครั้งที่สอง ประมาณพ.ศ.843-1093 ได้แก่อาคารพุทธสถานในเมืองไทรบุรีเป็นต้นตามที่ศิลาจารึกเอ่ยถึงชื่อมหานวิก พุทธคุปต์อันแสดงให้เห็นว่าพุทธศาสนาเข้ามามีบทบาทอย่างสำคัญแล้ว

ครั้งที่สาม ประมาณพ.ศ.1095-1293 แสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและทางวัฒนธรรมอย่างสำคัญ คือศาสนาพราหมณ์หรือฮินดูได้เข้ามาเจริญแพร่หลายในดินแดนแหลมมลายูอย่างมากมาย โดยเฉพาะศิลปวัฒนธรรมจากอินเดียได้แพร่ราชวงศ์ปัลลวะ ชาวอินเดียได้เข้ามาตั้งนิคมขึ้นที่เมืองตะกั่วป่า อันเปรียบเสมือนหัวสะพานซึ่งทอดไปสู่จุดอื่น คือไชยา เวียงสระ และนครศรีธรรมราช ทางฝั่งตะวันออกของแหลมมลายู

ครั้งที่สี่ ประมาณพ.ศ.1293-1443 อิทธิพลพุทธศาสนamahayanเข้ามาแทนที่อิทธิพลศาสนาฮินดูแห่งปัลลวะ ซึ่งพุทธศาสนamahayanนี้ มาจากทั้ง อินเดียได้ และ จากอาณาจักรจามปาละในอ่าวเบงกอล ได้เข้ามาปรากฏอยู่อย่างแพร่หลายทั้งใน ภาคใต้ของประเทศไทย และอินโดนีเซีย

ความจริงคลื่นวัฒนธรรมอินเดียที่แพร่เข้ามาสู่ดินแดนแหลมมลายูคงจะมีมากกว่านี้คือมีอีกราว 1-2 รุ่น เช่นในราวพุทธศตวรรษที่ 16-17 และในสมัยอยุธยาที่ดูเหมือนจะยังเข้ามาแต่ไม่มีบทบาทมากนัก

ตามตำนานจดหมายเหตุที่พระเสนาบดีครั้งเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดตะกั่วป่า ได้พบที่บ้านทุ่งตึกฉบับหนึ่ง กับที่พระพิไชยเดชพบที่วัดเวียงสระฉบับหนึ่ง มีข้อความตรงกันว่าผู้ให้กำเนิดแก่เงินตราเงิน คือ พระยาศรีธรรมโศกราชซึ่งเป็นพราหมณ์มาจากอินเดีย นามเดิมว่าพราหมณ์มาลี ได้อพยพพรรคพวกลงสู่เกาะหลายร้อยลำ หนีการรุกรานของพวกอิสลามมาจากอินเดีย มาขึ้นที่บ้านทุ่งตึก จังหวัดตะกั่วป่า เดิมบนฝั่งทะเลนอกหน้าหรือคาบสมุทรไทยฝั่งตะวันตก เมื่อพุทธศักราช 1006 และได้ตั้งมั่นจะสร้างราชธานีที่นั่น อภิเษกพราหมณ์มาลีขึ้นเป็นกษัตริย์ถวายนามว่าพระยาศรีธรรมโศกราช อภิเษกพราหมณ์ผู้น้องชื่อพราหมณ์มาลาขึ้นเป็นพระยาอุปราช การอพยพของชาวอินเดียครั้งนี้ชาวอินเดียได้นำ พระทันตธาตุ พระพุทธรูป เทวรูป พระภิกษุ และพราหมณ์มาด้วยเป็นอันมาก⁴²

⁴² มยุร กาญจนสุวรรณ. ล.ด. หน้า 8.

การตั้งเมืองที่บ้านทุ่งตึกยังไม่ทันเสร็จ เพียงได้แผ้วถางป่าดงปลูกสร้างบ้านเรือน ศาสนสถาน และที่ทำการลงเท่านั้น ก็ถูกศัตรูตามมาตีแตกอีก ต้องอพยพข้ามเขาสมมาตั้งอยู่ที่ บ้านน้ำรอบ มีท่าทางจะตั้งเป็นราชธานีที่บ้านน้ำรอบอีก ให้นามว่าเมืองธาราวดี (เมืองศิริ รัฐนิคม) อยู่ได้ไม่นานผดุงอากาศ คิดน้ำเกิดไข้ห่า (อหิวาตกโรค) ขึ้นอย่างรุนแรง ต้องรื้อ ถอนอพยพไปทางตะวันตกเฉียงใต้ มาตั้งที่เชิงเขาชวามราบปลายคลองสำมน อ่าเภอลอง ท่วม จังหวัดกระบี่ ซึ่งภูมิประเทศก็คล้ายกันคือเป็นป่าเขา ไข้ห่าจึงยังไม่สงบต้องเคลื่อนไป หาชัยภูมิใหม่ได้ที่บ้านเวียงสระ อ่าเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้ตั้งมั่นอยู่ที่เมือง เวียงสระก็อยู่ไม่ได้หลายปี เนื่องจากโรคไข้ห่าไม่หายขาดในหมู่ผู้อพยพ ต่อมาค้นพบหาดทรายแก้วริมฝั่งทะเลหน้าใน คือชายทะเลคาบสมุทรไทยฝั่งตะวันออก เป็นชัยภูมิเหมาะสม อากาศดีมาก มีพื้นที่ราบลุ่มทำนาได้มาก มีลำน้ำหลายสาย ปลูกปลาอาหารสมบูรณ์ จึงอพยพ เคลื่อนย้ายจากเมืองเวียงสระมาตั้งราชธานีหม่อมอย่างมั่นคงที่หาดทรายแก้ว แม้จะเกิดไข้ห่า อีกก็ไม่มีอพยพหนีไปไกล ได้สร้างกำแพงเมืองคูเมือง วัดวาอาราม เทวสถาน บ้านเรือน ฯลฯ อย่างถาวร⁴³

เรื่องราวเหตุการณ์ตามตำนานจดหมายเหตุโบราณ ซึ่งบันทึกไว้ในสมุดไทยโบราณ ตามที่ได้กล่าวมานั้น เป็นที่เข้าใจและรู้เรื่องกันดีของชาวพื้นเมืองมาแต่โบราณ ซึ่งพิจารณา ตามเหตุการณ์ศักราชที่ระบุไว้ว่า 1006 นั้นน่าจะเป็นมหาศักราชซึ่งได้ถูกต้องก็คงประมาณ พ.ศ. 1627 คือสมัยตอนปลายของอาณาจักรทะเลใต้ (ศรีวิชัย) ดูเข้ากับหลักฐานทางโบราณคดี มากทีเดียว

เป็นที่แน่นอนว่าเมืองตะกั่วป่าเก่าที่ เขาเวียง เมืองเขาเก่า ที่บ้านเวียง เมือง เวียงสระเก่าที่บ้านเวียง และเมืองพระเวียงที่วัดเวียง ย่อมจะต้องเป็นเมืองที่มีอายุใกล้เคียงกันนั่นเอง และศักราชที่ระบุไว้ในตำนานพระธาตุเมืองนครศรีธรรมราชกล่าวว่า พระ ยาศรีธรรมโศกราชสร้างเมืองนครศรีธรรมราช ทำปฏิฐานก่อสร้างพระธาตุ ตรงกับ 1089 ถ้าเป็นมหาศักราชก็จะตรงกับพ.ศ. 1710 ซึ่งก็จะเห็นว่าระยะเวลาไม่ห่างไกลจากที่ระบุ ไว้ในตำนานจดหมายเหตุที่พบจากบ้านทุ่งตึก ตะกั่วป่ามากนัก

---

⁴³ ขจร สุขพานิช. "ราชวงศ์ศรีธรรมโศกราช" ประวัติศาสตร์และโบราณคดีนครศรีธรรมราช.

อีกประการหนึ่งเรื่องชื่อบ้านนามเมือง คือที่เรียกว่าเมืองเวียงสระ วัดเวียงเมืองพระเวียง เขาเวียง อะระเหสา⁴⁴ เป็นคำที่ใช้เรียกชื่อสถานที่เฉพาะเมืองโบราณต่างๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนี้เท่านั้น ที่แห่งอื่นไม่ปรากฏว่ามีใช้เรียก ตลอดจนปริศนาลายแทงประจำเมืองพระเวียง คือวัดเวียงที่เมืองตะกั่วป่าเก่า กับของวัดเวียงที่เมืองเขาเก่าก็เหมือนกันด้วย สิ่งเหล่านี้ชวนให้สงสัยว่าชื่อเหล่านี้เกิดขึ้นหรือใช้เรียกกันภายหลังหรืออย่างไร และเป็นคำภาษาปักษ์ใต้แท้หรือไม่

1.5 ความสำคัญของอาณาจักรตามพรลิงค์

อาณาจักรตามพรลิงค์ เป็นเมืองท่าค้าขายที่สำคัญ บริเวณแหลมมลายูตอนเหนือเป็นทางผ่านของเส้นทางการค้าทางทะเล ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ชาวเรือจะแวะเติมเสบียงเชื้อเพลิง

เป็นศูนย์กลางทางพุทธศาสนา อาณาจักรสุรขทัยในสมัยพ่อขุนรามคำแหง ได้มีการอัญเชิญพระพุทธรูปหินและพระสงฆ์จากเมืองนครศรีธรรมราชไปสุกรงสุรขทัย

ในสมัยอยุธยา⁴⁵ นั้น นครศรีธรรมราชเป็นเมืองใหญ่มีฐานะเป็นเมืองเจ้าพระยาานคร มีอำนาจขอบเขตการปกครองหัวเมืองใหญ่ย่อยทางปักษ์ใต้อยู่หลายหัวเมือง เจ้าพระยาานครอันเป็นตำแหน่งเจ้าผู้ครองเมืองนั้น มีอำนาจเทียบเท่าพระเจ้าแผ่นดิน สามารถสั่งประหารชีวิตผู้ใดก็ได้ จึงมีเรื่องปรากฏว่า ในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เมื่อศรีบริราชผู้วิแห่งราชสำนัก ต้องราชทัณฑ์ถูกเนรเทศมาอยู่ที่เมืองนครนั้น ต่อมาเกิดขัดใจกับเจ้าพระยาานคร ศรีบริราชผู้จึงถูกสั่งประหารชีวิตที่เมืองนี้⁴⁴

ครั้นเมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าเมื่อปี พ.ศ. 2310 นั้น บ้านเมืองไทยได้แตกแยกเป็นก๊กเป็นเหล่าถึง 6 ก๊กด้วยกัน ปรากฏว่า พระปลัดเมือง (หนู) ผู้รั้งเมืองนครศรีธรรมราชได้ตั้งตนเป็นใหญ่เรียกกันว่า ก๊กเจ้าพระยาานคร⁴⁵

44 ศรดรงค์ นิยะภาณุจน์: ประวัติยอดกวีสี่แผ่นดิน. หน้า 38-40.

45 ปราโมทย์ ทัศนสุวรรณ. จังหวัดของเรา 14 จังหวัดภาคใต้. หน้า 40.

เมื่อสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ทรงกู้เอกราชของชาติไทยได้ และ ทรงสถาปนา กรุงธนบุรีขึ้นเป็นราชธานีแห่งใหม่ พระองค์ได้ทรงยกทัพไปปราบปรามก๊กต่างๆ เพื่อรวบรวม อาณาจักรไทยให้มั่นคง ปรากฏว่าทัพจากกรุงธนบุรี สามารถตีเมืองนครศรีธรรมราชได้ พระปลัดเมืองผู้ตั้งตนเป็นใหญ่ ถูกนำเข้ามาสู่กรุงธนบุรี สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงเมตตา ขุบเลี้ยงให้รับราชการ กระทำความดีความชอบเป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัย จึงโปรดให้แต่งตั้งพระปลัดเมืองให้เป็น เจ้าพระยามนทรกลับไปครองเมืองนครศรีธรรมราชเมื่อปีพ.ศ. 2319

ตั้งแต่ปลายสมัยกรุงศรีอยุธยาสืบมาจนถึงสมัยกรุงธนบุรีนั้น เมืองนครศรีธรรมราช เป็นเมืองใหญ่และมีอาณาเขตกว้าง มีหัวเมืองใหญ่อยู่ทางใต้ขึ้นอยู่กับเมืองนครถึง 12 หัวเมืองด้วยกัน หัวเมืองขึ้นเหล่านี้ใช้เครื่องหมายรูปสัตว์ใน 12 จักรราศีเป็นตราประจำเมือง จึงเรียกกันว่า เมืองสิบสองนักษัตร อันได้แก่เมืองต่างๆ ดังนี้

เมืองสาบบุรีราชตราหนู เมืองปัตตานีราชตราวัว เมืองกลันตันราชตราเสือ เมืองปะหัง ราชตรากระต่าย เมืองไทรบุรีราชตรางูใหญ่ เมืองพัทลุงราชตรางูเล็ก เมืองตรังราชตราม้า เมืองชุมพรราชตราแพะ เมืองบันทายสมอราชตราลิง เมืองสงขลาราชตราไก่ เมืองตะกั่วป่าราชตราสุนัข และ เมืองกระบุรีราชตราหนู⁴⁶

รัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงมีพระราชดำริว่าอาณาเขต และการปกครองของ เมืองนครศรีธรรมราชนี้ ยิ่งใหญ่และกว้างขวางนักยากแก่การบังคับบัญชา จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ลดฐานะเมืองนครศรีธรรมราชจากเมือง เจ้าพระยามนทรลงมาเป็นเพียง หัวเมืองชั้นเอกเท่านั้น หัวเมืองต่างๆ ทั้ง 12 นักษัตรที่เคยขึ้นกับ เมืองนครศรีธรรมราชก็กระจายไปขึ้นกับเมืองอื่นๆ ขึ้นตรงต่อกรุงเทพฯบ้าง อาณาเขตของเจ้าพระยามนทรจึงลดน้อยลงเป็นอันมาก

พ.ศ. 2484 ญี่ปุ่นได้ขึ้นตั้งที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ทหาร ตำรวจ ยุวชนทหาร และ ชาวเมืองนครได้ต่อสู้ป้องกันจังหวัดนครศรีธรรมราชไม่ยอมให้ญี่ปุ่นผ่านไปได้ จนกระทั่ง มีคำสั่งมาจากเมืองหลวงจึงจะยอมยุติ⁴⁷

46 วิเชียร ณ นคร และคณะ . นครศรีธรรมราช. หน้า 80

45 บรรณานนท์ ทัศนาศูวรรณ. ล.ด. หน้า 53-54.

1.6 อาณาจักรตามพรลิงก์ในปัจจุบัน

จังหวัดนครศรีธรรมราช ตั้งอยู่ทางตอนกลางของภาคใต้ มีพื้นที่ทั้งหมด 10,211,492 ตารางกิโลเมตร อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 780 กิโลเมตร⁴⁸ มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดอื่น ๆ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับจังหวัดสุราษฎร์ธานี

ทิศใต้ ติดต่อกับจังหวัดตรัง, พัทลุงและสงขลา

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อ่าวไทย

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ จังหวัดกระบี่และสุราษฎร์ธานี

สภาพภูมิประเทศ⁴⁹ ของจังหวัดนครศรีธรรมราชแตกต่างกันไปตามลักษณะของเทือกเขานครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นเทือกเขาที่มีความยาวตามแนวยาวของคาบสมุทร เป็นผลให้ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดนครศรีธรรมราชแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ

ที่ราบ เป็นลักษณะที่ราบชายฝั่งทะเล โดยลาดเทจากเทือกเขานครศรีธรรมราชไปทางตะวันออกจนจรดอ่าวไทย ครอบคลุมพื้นที่ตั้งแต่ อ.ขนอมทางตอนเหนือ, อ.สิชล, อ.ท่าศาลา, อ.เมือง, อ.ปากพนัง, อ.หัวไทร, อ.เชียรใหญ่, อ.ชะอวด และพื้นที่บางส่วนของ อ.ร่อนพิบูลย์ รวมความยาวชายฝั่งทะเลจากขนอมถึงหัวไทรประมาณ 236 กม.

ที่สูงและภูเขา พื้นที่ตอนกลางของจังหวัด มีเทือกเขานครศรีธรรมราชทอดตัวในแนวเหนือใต้จนถึงเทือกเขาบรรทัด เทือกเขานครศรีธรรมราชเป็นกระดูกสันหลังที่สำคัญของจังหวัดนี้เป็นแหล่งต้นน้ำของแม่น้ำที่สำคัญของภาคใต้ เช่น แม่น้ำตาปี, แม่น้ำตรัง และแม่น้ำปากพนัง

พื้นที่ถูกคลื่นลอนลาด พื้นที่ทางด้านตะวันตกของจังหวัด มีลักษณะเป็นที่สูงสลับกับพื้นที่ราบ พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในเขต อ.พิปูน, อ.ฉวาง, อ.นาบอน, อ.ทุ่งใหญ่, อ.ทุ่งสงและกิ่งอำเภอบางขัน

⁴⁸ บริษัท สุวรรณการตลาด./ นครศรีธรรมราชโอกาสของการลงทุน. หน้า 10.

⁴⁹ บริษัท สุวรรณการตลาด. ล.ด. หน้าเดียวกัน

สภาพภูมิอากาศ⁵⁰ เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่ ตั้งอยู่ในเขตร้อนบริเวณเส้นศูนย์สูตร ทำให้มีลักษณะอากาศแบบ มรสุมเมืองร้อน มีฤดูกาลเพียง 2 ฤดู คือ ฤดูร้อน, ฤดูฝน และ ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่ เดือนพฤษภาคม ถึง เดือนตุลาคม โดยได้รับอิทธิพลจากลมมรสุม ตะวันตกเฉียงใต้ที่พัดปกคลุมทั่วประเทศไทย ในช่วงที่ 2 อยู่ระหว่างเดือนตุลาคม ถึง เดือน มกราคม ได้รับอิทธิพลจาก ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ที่พัดผ่านอ่าวไทยทำให้มีฝนตกชุก ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่ เดือนกุมภาพันธ์ ถึง เดือนเมษายน อากาศค่อนข้างร้อนอุณหภูมิ เฉลี่ย 26-28 องศาเซลเซียส

อาณาเขตและการปกครอง จังหวัดนครศรีธรรมราชแบ่งการปกครองออกเป็น 16 อำเภอ กับ 1 กิ่งอำเภอ คือ อ.เมือง, อ.ปากแพ่ง, อ.ทุ่งสง, อ.ฉวาง, อ.ร่อนพิบูลย์, อ.ท่าศาลา, อ.หัวไทร, อ.เชียรใหญ่, อ.ชะอวด, อ.สิชล, อ.ลานสกา, อ.ขนอม, อ.ทุ่งใหญ่, อ.พิปูน, อ.พรหมคีรี, อ.นาบอน, และกิ่งอำเภอบางขัน

ประชากร⁵¹ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีประชากรจากการสำรวจครั้งล่าสุดเมื่อวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2529 จำนวน 1,367,265 คน ชาย 683,808 คน หญิง 683,457 คน ประชากรในเขตเทศบาลเมือง มี 72,558 คน ความหนาแน่นของประชากรเฉลี่ยทั้งจังหวัด 134.4 คนต่อ 1 ตารางกิโลเมตร

ทรัพยากรธรรมชาติ จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นจังหวัดที่มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์มาก มีทั้งแร่ธาตุ ป่าไม้ และ ปลาในอ่าวไทย ดังนี้คือ

แร่ธาตุ มีแร่สำคัญหลายอย่าง อาทิ ดีบุก วุลแฟรมต์ ซิไลต์ แบไรต์ พลวง หินปูน หินดินดาน เฟลด์สปาร์ เป็นต้น

ป่าไม้ มีเนื้อที่ป่าทั้งหมด 3,038 ตารางกิโลเมตร ไม้ส่วนมากเป็นไม้ยาง ไม้กระยาเลย และไม้เบญจพรรณ

50 บริษัท ฐานการตลาด. ล.ด. หน้า 11.

51 บรรณานุกรม ทศนาสุวรรณ. ล.ด. หน้า 43.

ปลาในอ่าวไทย บริเวณชายฝั่งทะเลเขตจังหวัดนครศรีธรรมราช มีกุ้ง ปลา
อุดมสมบูรณ์มาก เป็นทรัพยากรธรรมชาติสำคัญ ที่หารายได้ให้แก่จังหวัดนครศรีธรรมราช
ปีละมากๆ

เศรษฐกิจและอาชีพสำคัญ อาชีพสำคัญของชาวนครศรีธรรมราช คือ การเกษตร
ได้แก่ การทำนา ทำสวนผลไม้ สวนมะพร้าว และ สวนยางพารา นครศรีธรรมราช มีเนื้อที่
เพื่อการเกษตรทั้งหมดประมาณ 4,971 ตารางกิโลเมตร หรือ ประมาณ 3,106,964 ไร่
ในจำนวนนี้เป็นเนื้อที่ทำนาถึง 2,053.8 ตารางกิโลเมตร หรือ 1,283,629 ไร่ ซึ่งพื้นที่
ทำนาราว 70 % อยู่ใน เขตลุ่มน้ำปากพนัง เขตท้องที่อำเภอหัวไทร ปากพนัง เชียรใหญ่
ชะวอด และ ร่อนพิบูลย์ มีชาวนครศรีธรรมราชซึ่งเป็นชาวนาถึง 363,121 คน ผลผลิตข้าว
เมื่อปีพ.ศ.2523-2524 ประมาณ 436,192 เกวียนข้าวเปลือกเป็นมูลค่า 1,308 ล้านบาท

ปัจจุบันนี้รัฐบาลได้หาทางส่งเสริมให้ชาวนครศรีธรรมราชหาทางเพิ่มผลผลิตข้าวต่อ
ไร่ให้สูงขึ้น โดยส่งเสริมให้ชาวนาปลูกข้าวพันธุ์ดี จัดทำแปลงสาธิต แปลงทดสอบ และจัดหา
ข้าวพันธุ์ดีมาจำหน่ายให้แก่ชาวนาในราคาถูก ผลปรากฏว่าเดี๋ยวนี้มีชาวนาปลูกข้าวพันธุ์ดี
แล้วถึง 110,079 ไร่

การประมงเป็นอาชีพสำคัญของ ชาวเมืองนครศรีธรรมราช อีกอย่างหนึ่ง มีชาว
นครศรีธรรมราชประกอบอาชีพด้านนี้ประมาณ 53,200 คน อาชีพการประมงทำกันมากใน
เขตอำเภอขนอม สิชล ท่าศาลา ปากพนัง หัวไทร และ อำเภอเมือง ชาวประมงส่วนใหญ่
ประกอบอาชีพการประมงชายฝั่ง ได้แก่ การทำวนลาก วนลอย และ วนรุน โดยใช้เรือ
ประมงขนาดเล็กเครื่องหางยาวไม่เกิน 10 แรงม้าและเรือขนาดกลางเป็นเรือดั่งเกเครื่อง
กลางลำ ขนาด 90-150 แรงม้าและเรือประมงขนาดใหญ่ยังไม่มีทำกันเป็นลำเป็นสัน

สัตว์น้ำที่จับได้ส่วนใหญ่มาขึ้นที่ท่าเทียบเรือประมงอันเป็นที่ทำเทียบเรือขนาดเล็กมี
กระจายอยู่ตามอำเภอต่างๆ ราว 70 แห่ง ปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ คือ ปลา กุ้ง หอย ปู
เมื่อปี พ.ศ. 2525 มีประมาณ 148,422 ตัน ชาวประมงจังหวัดนครศรีธรรมราชมีรายได้
โดยเฉลี่ยต่อเดือนคนละประมาณ 1,500 บาท

การทำเหมืองแร่เป็นอาชีพสำคัญอีกอย่างหนึ่งของชาวนครศรีธรรมราช สถิติเมื่อปี
พ.ศ.2525 มีเหมืองแร่ชนิดต่างๆ รวม 87 เหมือง อาทิ เหมืองเรือดุด เหมืองสุบ เหมือง
ทาบ เหมืองเจาะงัน เป็นต้น

เมื่อปี พ.ศ.2525 สามารถผลิตแร่ดีบุกได้ 23,831 ทาบหลวง แร่จุลแพรม 4,668 ทาบหลวง ส่วนสินแร่ที่ผลิตได้มากที่สุดก็ คือ หินปูน สามารถขุด หินปูนได้ถึง 831,691 เมตริกตัน รองมาก็เป็น หินดินดาน ขุดได้ 120,285 เมตริกตัน

การทำเหมืองแร่ทำรายได้ให้แก่จังหวัดนครศรีธรรมราชานลัดับสูงมาก กล่าวคือ เมื่อปี พ.ศ.2525 เงินรายได้ของจังหวัด จาก แร่ดีบุก เป็นเงิน 81 ล้านบาทเศษ จุลแพรมต์ 10 ล้านบาทเศษ หินปูน 60 ล้านบาทเศษ และหินดินดาน 90 ล้านบาทเศษ เป็นต้น ซึ่งรวมแล้ว จังหวัดมีรายได้จากค่าภาคหลวงแร่ และรายได้เบ็ดเตล็ดอื่นๆที่เรียกเก็บรวมทั้งสิ้น 95,899,560.67 บาท

ฐานะทางเศรษฐกิจ และ ความเป็นอยู่ของชาวนครศรีธรรมราชายังไม่ดี และอยู่ยากขึ้นต่ำ จากการสำรวจนั้นปรากฏว่ามีประชาชนที่อยู่ฐานะที่ยากจนถึง 10 อำเภอ ใน 16 อำเภอของจังหวัด กลุ่มเกษตรกรต่างๆ ประมาณ 45 กลุ่มมีหนี้สินกับธนาคารถึง 274 ล้านบาทเศษ เมื่อปี พ.ศ.2525 แต่อย่างไรก็ดี กลุ่มเกษตรกรเหล่านี้ก็สามารถส่งคืนเงินกู้ได้เกือบหมดเมื่อขายผลิตผลของตนแล้ว

เมื่อเฉลี่ยรายได้ต่อคนต่อปีของชาวนครศรีธรรมราชแล้ว จัดอยู่ในอันดับที่ 13 ของ 14 จังหวัดภาคใต้ คือ ชาวนครศรีธรรมราชมี รายได้เฉลี่ย ต่อปี ต่อคน เพียง 10,117 บาท (พ.ศ.2528) มากกว่าชาวจังหวัดปัตตานีเท่านั้น ผลผลิตมวลรวมปี พ.ศ.2528 มีมูลค่า 14,225.7 ล้านบาท

ปูชนียสถานโบราณสถานสำคัญ

1.พระบรมธาตุนคร คือปูชนียสถานสำคัญที่สุดของจังหวัดนครศรีธรรมราชประดิษฐานอยู่ ณ วัดพระบรมธาตุราชวรมหาวิหาร ริมถนนราชดำเนินในตัวเมืองนคร ตำนานเก่าเล่าว่าสร้างเมื่อประมาณปีพ.ศ.1300 แรกทีเดียวองค์พระบรมธาตุเป็นศิลปะสมัยศรีวิชัย แบบพระธาตุไชยา ครั้นต่อมา พระยาศรีธรรมมาศกราช เจ้าผู้ครองเมืองนครได้ทรงบูรณะปฏิสังขรณ์เมื่อราวปี พ.ศ.1700 พร้อมกับทรงแปลงรูปทรงขององค์เจดีย์ใหม่เป็นแบบทรงลังกา ปัจจุบันพระบรมธาตุนครสูง 38 วา 2 ศอก (77 เมตร) ฐานพระบรมธาตุเป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัสยาวด้านละ 13 วา 5 นิ้ว (26 เมตร 12 เซนติเมตรโดยประมาณ) มีรูปปั้นหัวช้างโผล่ออกมาจากฐานรวม 22 เชือก มีพระเจดีย์รายทรงลังกาองค์ขนาดย่อมเป็นเจดีย์ทิศเรียงรายอยู่รอบ

ยอดพระบรมธาตุนครจากฐานบัวคว่ำบัวหงายถึงยอดพระเจดีย์ ซึ่งสูง 24 เมตรนั้น หุ้มด้วยทองคำบริสุทธิ์ น้ำหนักทอง 64,000 บาทหรือประมาณ 216 กิโลกรัม คิดเป็นมูลค่าทองคำราคาปัจจุบันประมาณ 288 ล้านบาท⁵²

พระอุโบสถของวัดพระบรมธาตุราชวรมหาวิหารนี้ เป็นศิลปะสมัยอยุธยาทั้งงดงามยิ่ง แต่เดิมสร้างขึ้นเป็นพระวิหารหลวง ต่อมาได้ถูกพม่าใช้เป็นพระอุโบสถของวัดมานานนับ ศตวรรษ แต่ชาวเมืองคอนยังเรียกกันติดปากว่า พระวิหารหลวง สิบมา

ทุกปีจะมีประเพณีไหว้พระบรมธาตุในวันมาฆบูชาและวันวิสาขบูชา จัดเป็นงานประจำปีใหญ่โต 5 วัน 5 คืน มีพุทธศาสนิกชนชาวบักย์ได้เดินทางมาร่วมสักการกันมาก รวมทั้งชาวไทยที่อยู่ในไทรบุรีและกลันตันก็พากันมาไหว้

2. พระพุทธสิหิงค์ ประดิษฐานอยู่ ณ หอพระพุทธสิหิงค์ข้างศาลากลางจังหวัด เป็นพระพุทธรูปสำคัญเมืองนครมาแต่โบราณมีประวัติเล่าว่า พระพุทธสิหิงค์องค์นี้ได้มาจากลังกา ในพุทธศตวรรษที่ 19 และต่อมาได้อัญเชิญมาประดิษฐานอยู่ ณ กรุงสุโขทัย ในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช แต่มีเกร็ดตำนานเก่าแก่เล่ากันว่า ในระหว่างที่พระพุทธสิหิงค์จากลังกา ประดิษฐานอยู่ที่เมืองนคร เพื่อรอส่งไปยังกรุงสุโขทัยนั้น เจ้าผู้ครองเมืองนครได้หล่อจำลอง พระพุทธสิหิงค์ขึ้นองค์หนึ่ง พุทธลักษณะเหมือนองค์ที่อัญเชิญมาจากลังกาทุกประการ แล้วได้ส่ง พระพุทธสิหิงค์องค์จำลองไปยังกรุงสุโขทัยเก็บซ่อนองค์จริงไว้ที่เมืองนครสิบมา

สำหรับหอพระพุทธสิหิงค์สถานที่ประดิษฐานพระพุทธสิหิงค์นี้ สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 โดยตระกูล ณ นคร อันสืบเชื้อสายมาจากเจ้าผู้ครองเมืองนคร

3. กำแพงเมืองโบราณ นครศรีธรรมราชเป็นเมืองใหญ่ที่มีกำแพงเมืองเก่ามั่นคง แข็งแรงมาก กำแพงเมืองดั้งเดิมคงจะสร้างด้วยไม้ระเนียดมีมาแต่ครั้งพระยาศรีธรรมราชปกครองเมือง ต่อมาในปีพ.ศ. 1950 ในรัชสมัยสมเด็จพระราเมศวรที่โปรดฯให้อพยพครอบครัวชาวล้านนาไทยมาอยู่ที่เมืองนครนั้น ได้มีการบูรณะกำแพงเมืองขึ้นใหม่ ส่วนกำแพงเมืองที่ยังมีซากเหลืออยู่ในทุกวันนี้ สร้างโดยนายช่างชาวฝรั่งเศสสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ก่ออิฐถือปูนอย่างมั่นคงแข็งแรง มีความยาว 2,230 เมตร กว้าง 446 เมตร

---

52 บรรณมณฑ์ ทศนาสุวรรณ. ล.ด. หน้า 50.

กำแพงเมืองโบราณนี้มีชื่อเรียกกันเป็น 3 ตอน คือ

ตอนเหนือเรียกว่า ตำบลประตูไชยเหนือ

ตอนกลางเรียกว่า ตำบลพระเสื้อเมือง

ตอนใต้เรียกว่า ตำบลประตูไชยใต้

ปัจจุบันกำแพงเมืองโบราณ ถูกทำลายลงไปเกือบหมดแล้วยังเหลือแนวกำแพงเมือง ประตูเมืองและคูเมือง อยู่ตรงตำบลประตูไชยเหนือเท่านั้น ซึ่งเทศบาลเมืองนครได้จัดตกแต่งบริเวณนี้เป็นสวนสาธารณะสำหรับประชาชน

4. พระเจดีย์ยักษ์ เป็นพระเจดีย์ทรงลังกาองค์ใหญ่เคยอดปรักหักพัง ประดิษฐานอยู่วัดพระเงิน ซึ่งปัจจุบันเป็นวัดร้างอยู่ริมถนนราชดำเนินในตัวเมืองนคร มีพระพุทธรูปองค์ใหญ่ประดิษฐานอยู่หน้าพระเจดีย์ได้รับการบูรณะจนอยู่ในสภาพดี พระเจดีย์องค์นี้สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในพุทธศตวรรษที่ 19 แต่มีเกร็ดตำนานเล่าว่าสร้างพร้อมกับการบูรณะพระบรมธาตุ นคร โดยมียักษ์ตนหนึ่งมาสร้างพระเจดีย์แข่งกับองค์พระบรมธาตุ แต่สู้ไม่ได้ยักษ์โกรธเลยใช้เท้าถีบยอดพระเจดีย์จนหักกลายเป็นพระเจดีย์ยอดด้วนมาจนทุกวันนี้ และเพราะเหตุนี้เอง ชาวเมืองจึงเรียกพระเจดีย์องค์นี้ว่า พระเจดีย์ยักษ์ สิบมา

5. ปูนียสถานวัดมรรคพราหมณ์ ในเขตตัวเมืองนครริมถนนราชดำเนินอันเป็นถนนสายสำคัญ มีปูนียสถานเก่าแก่อันเกี่ยวเนื่องกับศาสนาพราหมณ์ที่ได้แพร่หลายเข้ามาสู่เมืองนครศรีธรรมราช ในสมัยโบราณหลายแห่ง อาทิ รมสถ์พราหมณ์ และ เสาชิงช้า เป็นของสร้างขึ้นใหม่ตรงที่เคยเป็น รมสถ์พราหมณ์และเสาชิงช้า แต่เดิม รมสถ์พราหมณ์แห่งนี้นับเป็นปูนียสถานสำคัญ ของวัดมรรคพราหมณ์ที่แพร่หลายเข้ามาสู่เมืองนครเป็นแห่งแรก ซึ่งในสมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงสุโขทัยนั้น การประกอบพิธีการต่างๆต้องใช้ตำราพราหมณ์ฉากเมืองนคร หอพระอิศวร อยู่ไม่ห่างไกลจากรมสถ์พราหมณ์ ภายในประดิษฐานรูปหล่อพระอิศวรหลายปาง มีรูปพระลักษมีและพระคเณศประดิษฐานรวมอยู่ด้วย หอพระนารายณ์อยู่ตรงข้ามกับหอพระอิศวรริมถนนราชดำเนิน เดิมเป็นที่ประดิษฐานเทวรูปพระนารายณ์

6. ศาลารกหก แต่เดิมเป็นศาลาที่พักสำหรับคนเดินทาง ซึ่งสร้างอยู่นอกกำแพงเมืองตรงประตูไชยเหนือ ทานองเป็นศาลาหน้าเมือง สำหรับให้ผู้เดินทางมาเข้าเมือง ไม่ทันด้วยประตูเมืองปิดเสียก่อนได้พักนอน รุ่งเช้าเมื่อประตูเมืองเปิดแล้วจึงเดินทางเข้าเมืองต่อไป แล้วตามประสาของคนเดินทางจากถิ่นต่างๆ มาเล่ามาคุยกัน เท็จบ้างจริงบ้าง เรื่องเหลือเชื่อบ้าง จนชาวเมืองเรียกศาลานี้ว่า ศาลารกหก คือ เชื่อไม่ได้

บางท่านสันนิษฐานว่า ความจริงศาลาใหม่นี้ไม่ได้ชื่อ ศาลาโรคหก แต่ดั้งเดิมมีชื่อว่า ศาลาโรคหก (โรค หมายถึง ต้นประดู่ และ หก คือ หกต้น) เพราะบริเวณศาลาไม่มีต้นประดู่ ขึ้นอยู่ 6 ต้นนั่นเอง ปัจจุบันศาลาโรคหกสร้างขึ้นใหม่อยู่ริมถนนราชดำเนินเป็นศาลาโรง

7. สระล้างดาบ อยู่ในบริเวณโรงเรียนสตรีศึกษาศรีธรรมราช ก่อขอบสระตกแต่ง อย่างสวยงาม ภายในสระปลูกบัวไว้เต็ม เล่ากันว่า สระล้างดาบแห่งนี้ก็คือสระที่เพชรฆาต ผู้ประหารชีวิตศรีปราชญ์นำดาบมาล้างเลือดที่นี่ ตามเรื่องเล่าว่าเมื่อศรีปราชญ์วิเอกแห่ง ราชสำนักสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ต้องราชทัณฑ์ถูกเนรเทศมาอยู่ที่ เมืองนครนั้นต่อมา ศรีปราชญ์ได้ทำเรื่อง เป็นที่ไม่วางใจของเจ้าพระยาบวรราชนครราชสีมาซึ่งส่งประหารชีวิตศรีปราชญ์ โดยมิ ได้เกรงกลัวในพระบารมีของสมเด็จพระนารายณ์มหาราชเลย ซึ่งก่อนเพชฌฆาตจะลงดาบนั้น ศรีปราชญ์ได้เขียนโคลงบทสุดท้ายในชีวติที่ว่า ธรณีนี่นี้เป็นพยาน... ต่อมาเมื่อศรีปราชญ์ถูก ประหารแล้ว วันหนึ่งสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ทรงระลึกถึงศรีปราชญ์ก็โปรดให้เรียกตัว คืนกลับสู่ราชสำนัก แต่เมื่อทรงทราบว่าศรีปราชญ์ถูกเจ้าพระยาบวรราชนครราชสีมาสังหารเสียแล้ว ก็พิโรธและให้ประหารชีวิตเจ้าพระยาบวรราชนครราชสีมาด้วยดาบเล่มเดียวกันกับที่ฆ่าศรีปราชญ์นั่นเอง

8. อนุสาวรีย์วีรไทย ตั้งอยู่ที่หน้ามณฑลทหารบกที่ 5 ตำบลปากพูน อำเภอเมือง ชาวเมืองเรียกกันว่า อนุสาวรีย์เจ้าพ่อคาง้าง อนุสาวรีย์เจ้าคาง้าง เป็นอนุสาวรีย์ที่สร้างขึ้น เพื่อระลึกถึงวีรกรรมของทหาร ตำรวจ ขุนชนทหาร และ ประชาชนชาวเมืองนคร ที่ได้ร่วม ใจกันสละชีวิตต่อสู้กับทหารญี่ปุ่น ซึ่งยกพลขึ้นบกบุกเมืองนครศรีธรรมราช เมื่อเช้าตรู่วันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 อันเป็นการเปิดแนวรบของสงครามมหาเอเชียบูรพา ในสมัย สงครามโลกครั้งที่ 2 นั้นเอง⁵³

อาณาจักรตามพรลิงค์ในสมัยแรกนั้น เป็นเพียงชุมชนกลุ่มเล็กๆ และได้ขยายอาณาเขต ตลอดเวลา เมื่อมีชนชาติต่างๆ เข้ามาติดต่อสัมพันธ์ไมตรีด้วย จึงมีชื่อเรียกอีกหลายชื่อตาม ชาตินั้น ๆ เช่น ทัพลิงคม, ตันมาลิง, มีท มาลิงคัม ฯลฯ กล่าวได้ว่า อาณาจักรตามพรลิงค์ เป็นทั้งศูนย์กลางทางด้านศาสนาพุทธ และเป็นเมืองท่าค้าขายอีกด้วย

53 ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. ล.ด. หน้า 54.

บทที่ 2

อารยธรรมอินเดียและจีนในอาณาจักร ตามพรลิงค์

เนื่องจากดินแดนแถบอาณาจักรตามพรลิงค์ตั้งอยู่ใกล้เส้นศูนย์สูตร ได้รับอิทธิพลมรสุมทำให้ฝนตกชุกตลอดปี มีทรัพยากรธรรมชาตินานาชนิด มีความอุดมสมบูรณ์หลายอย่าง จึงมีลักษณะเด่นเป็นพิเศษ แตกต่างจากดินแดนอื่นอย่างเด่นชัด กลายเป็นที่สนใจของจีน อินเดียและประเทศทางตะวันตก ดังนั้นชื่อเสียงของอาณาจักรตามพรลิงค์จึงแพร่ไปทั่ว เป็นที่ฝักใฝ่ของ พ่อค้าวานิช นักแสวงโชค นักบวชและคนทั่วไป ที่ต้องการจะเดินทางผจญภัยมายังดินแดนแถบนี้ ดังเรื่องราวที่ปรากฏในคัมภีร์ชาดกหลายเรื่อง เช่น เรื่องสังขพรหมณ์ชาดก และมหานกชาดก¹ เป็นต้น ซึ่งกล่าวถึงว่า เมื่อถึงคราวบ้านเมืองขาดแคลนโรคทรัพย์แก้ว แหวนเงินทอง ต้องการทรัพย์สิ่งของต่างๆ ดังกล่าวมาเพิ่มสำหรับเป็นทุน บำรุงไพร่พล ประชากรสืบไป ก็จะลงเรือเดินทางมายังสุวรรณภูมิ² เพื่อค้าขายนำโรคทรัพย์กลับไปตามประสงค์

เรื่องราวที่ชาวอินเดียในสมัยโบราณเดินทางฝ่าอันตรายมาสู่ดินแดนแหลมมลายูมีอยู่ในคัมภีร์ชาดก ในกถาสริตสาคร และในหนังสือเรื่องอื่นๆที่รวบรวมไว้มักจะมีเรื่องราวกล่าวถึงพวกพ่อค้าเดินทางไปสู่สุวรรณภูมิดินแดนทอง พวกพ่อค้ามักจะเดินทางกลับไปด้วยความทุกข์ยากอื่นๆ นอกจากนี้บางเรื่องยังกล่าวถึงกษัตริย์ผู้เยาว์ถูกแย่งสิทธิ์การสืบราชสมบัติ จึงได้เดินทางไปยังสุวรรณภูมิเพื่อกู้รัชชะตาของพระองค์³

1 ธนิต อยู่โพธิ์. สุวรรณภูมิ. หน้า 12-16.

2 สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร. ตำนานพุทธเจดีย์. หน้า 21.

3 ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์. ตามพรลิงค์. หน้า 47.

แม้หลักฐานทาง ฝ่ายอินเดียจะระบุว่าภายหลังจาก พระเจ้าอโศกมหาราชทรง อาราธนาพระสงฆ์ พระภิกษุสังฆนิคมเถระเป็นประธาน ให้ประชุมกันหาสังคายนาพระ ธรรมวินัยที่กรุงปาฏลิบุตร นับเป็นครั้งที่ 3 (ที่เรียกกันว่าตติยสังคายนา) นั้น พระองค์ได้คัด เลือกระบุพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถเหมาะสม จัดส่งเป็นสมณทูตไปยังประเทศต่างๆ เพื่อ เผยแพร่พระพุทธศาสนา ที่สำคัญคือ ให้พระโสณเถระกับพระอุตตรเถระไปเผยแผ่พระธรรม วินัยยังสุวรรณภูมิประเทศ ตามความที่ปรากฏในหนังสือมหายาญี (คัมภีร์ปฐมสมันตปาติกา) และศิลาจารึกของพระเจ้าอโศกมหาราช⁴ แต่ทว่าหลักฐานทางโบราณวัตถุสถาน ศิลาจารึก ที่ค้นพบบนแหลมมลายูก็มีอายุไม่เก่าไปกว่าพุทธศตวรรษที่ 8-9 ซึ่งไม่เก่าแก่ถึงรุ่นพุทธศตวรรษ ที่ 3-4 อันเป็นสมัยที่พระเจ้าอโศกมหาราชโปรดให้ส่งสมณทูตออกมาเผยแผ่พระพุทธศาสนา ยังสุวรรณภูมิ

อย่างไรก็ตาม แม้ในปัจจุบันจะยังไม่สามารถตรวจพบโบราณวัตถุสถาน อันแสดงถึง การติดต่อระหว่างอินเดียกับแหลมมลายูที่มีอายุเก่าแก่ไปกว่าพุทธศตวรรษที่ 10 ก็จริง แต่นัก ปราชญ์ทางประวัติศาสตร์โบราณคดีก็เชื่อกันว่า ความสัมพันธ์ระหว่าง อินเดียกับดินแดนแถบ แหลมมลายูคงจะมีมาแต่โบราณนานไกล ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์หรือสมัยก่อนอารยธรรมแล้ว เป็นแน่⁵ พ่อค้าจากดินแดนทั้งสอง จะต้องเดินทาง ไปตามเมืองท่าของกันและกัน บางทีดู เหมือนว่าจะมีกลุ่มพ่อค้าอินเดียกลุ่มย่อยมาตั้งอยู่ตามเมืองท่าต่างๆในเอเชียตะวันออกเฉียง ใต้ โดยเฉพาะบนแหลมมลายูนั่นก่อนที่จะนำเอาอิทธิพลทางศิลปวัฒนธรรมที่เห็นได้เด่นชัดเข้า มาแทนที่ตนเองเสียก่อนอาจเป็นไปได้ว่าในทางตรงข้าม น่าจะมีพ่อค้าจาก เอเชียตะวันออกเฉียง ใต้กลุ่มย่อยๆไปอยู่ตามเมืองท่าต่างๆของอินเดีย เพราะตามสมัยประวัติศาสตร์นี้ได้พบ ว่ามีกลุ่มพ่อค้าชาวอินโดนีเซีย ไปตั้งศูนย์การค้าขายอยู่แถบอ่าวเบงกอล และแถวฝั่งโครัตินั้น เบลก็มิ ชาวอินโดนีเซียเป็นนักเดินเรือทะเลที่ยอดเยี่ยม และคงจะต้องเดินทางไปอินเดียกัน ครั้งละเล็กละน้อย จนถึงพากันไปเป็นจำนวนมาก เช่นเดียวกับชาวอินเดียเดินทางมายัง เอเชียตะวันออกเฉียงใต้⁶

⁴ พุทธศาสนบัณฑิตยสถาน. พุทธศาสนาในกัมพูชา. หน้า 9-12.

⁵ ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์. ล.ด. หน้า 48.

⁶ ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์. ล.ด. หน้าเดียวกัน.

ด้วยเหตุเหล่านั้นจึงเชื่อกันว่า ชาวอินเดียที่เดินทางมายังแหลมมลายู และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และ ชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่เดินทางไปประเทศอินเดียคงจะมีมานานแล้ว แต่ในระยะเวลาพุทธศตวรรษที่ 7-8 คงจะมีการติดต่อกันมากขึ้น และมีพระภิกษุในพุทธศาสนาและพวกพราหมณ์ ตลอดจนผู้มีความรู้เดินทางเข้ามามากยิ่งขึ้นกว่าแต่ก่อน จึงทำให้เกิดหลักฐานทางโบราณคดี คือ ศิลปจารึกภาษาสันสกฤตขึ้นในพุทธศตวรรษที่ 8⁷ และ ในทางศิลป คือ รูปเคารพหรือพระพุทธรูปตามแบบศิลปอมราวดีทางภาคใต้ของประเทศอินเดียอันอาจมีอายุอยู่ในพุทธศตวรรษที่ 9⁸ ณ สถานที่หลายแห่งในกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อาทิในประเทศไทย บนเกาะสุมาตรา เกาะเซเลเบส มาเลเซีย และ เวียดนาม เป็นต้น ตลอดจนได้ขุดพบตะเกียงโรมันสัมฤทธิ์ ซึ่งอาจจะหล่อขึ้นที่เมืองอเล็กซานเดรียในประเทศอียิปต์ก่อนสมัยพุทธศตวรรษที่ 6 ที่โบราณสถานบ้านพงดึก ตำบลพงดึก อำเภอกำแพงแสน จังหวัดกาญจนบุรี แต่อย่างไรก็ตามตะเกียงโรมันสัมฤทธิ์หรือรูปเคารพต่างๆ ดังกล่าว อาจเป็นสิ่งที่ชาวอินเดียนำเข้ามาในภายหลังก็ได้เพราะเป็นวัตถุขนาดเล็กสามารถเคลื่อนย้ายได้ง่าย และเป็นที่น่าสนใจว่า อารยธรรมอินเดียได้แพร่เข้ามาอย่างแน่นอนแล้ว ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 9-10⁹ จึงถือเป็นระยะวางรากฐานทางศิลปวัฒนธรรม ตามแบบอย่างอินเดียแก่ชนชาติต่างๆบนแหลมมลายูและในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างบังเกิดผลมั่นคง

7 ม.จ. สุภัทรดิศ ดิศกุล. ประวัติศาสตร์เอเชียอาคเนย์ ถึงพ.ศ. 2000. หน้า 5.

8 ม.จ. สุภัทรดิศ ดิศกุล และ สิริวัฒน์ คำวันสา. พุทธศาสนานในประเทศไทย. หน้า 37.

9 ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์. ล.ด. หน้า 49.

2.1 ปัจจัยที่ทำให้ชาวอินเดียเดินทางออกนอกประเทศเพื่อมายังอาณาจักรตามพรลิงค์

การที่ชาวอินเดียสนใจเดินทางเข้าสู่อาณาจักรตามพรลิงค์ตามปัจจัยดังต่อไปนี้

1. เพื่อค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้า การค้ามีทั้งสินค้าสิ่งของประเภทจำพวก และประเภทหุ่เมื่อย โดยเฉพาะสินค้าประเภทของแปลกและมีค่าหายาก หรือสินค้าหุ่เมื่อย เช่น ทองคำ หินมีค่า แร่ธาตุ และอื่นๆที่มีราคาแพงเป็นที่ต้องการกันมาก จึงเป็นแรงกระตุ้นให้พ่อค้าพาณิชย์ชาวอินเดียสนใจเดินทางออกแสวงหาสินค้าประเภทนี้ยังดินแดนไกล สำหรับสินค้าประเภทจำพวกเป็นการบริโภค เช่น เครื่องเทศ เครื่องหอมต่างๆ นั้น ชาวอินเดียส่งขายต่อไปกับประเทศทางตะวันตกเป็นส่วนใหญ่

2. เพื่อประกาศศาสนา โดยพวกพระภิกษุในพุทธศาสนา ชาวอินเดียเดินทางเข้ามาโดยการแนะนำชักชวนของพวกพ่อค้าชาวเรือ เพื่อช่วยเผยแพร่อารยธรรม ความเจริญให้แก่ชาวพื้นเมืองที่ยังล้าหลังอยู่ ซึ่งนอกจากเพื่อเหตุผลทางการเผยแพรศาสนาให้ไพศาลแล้วยังจะเป็นหนทาง ช่วยทำให้การเดินทางเข้ามาติดต่อกับพ่อค้าขายของบรรดา พ่อค้าชาวอินเดียสามารถทำได้ดีสะดวกเป็นผลดียิ่งขึ้นเมื่อคนพื้นเมืองเหล่านั้นรับวัฒนธรรมอินเดียแล้วย่อมจะเป็นมิตรสัมพันธ์ต่อกันอย่างมั่นคง และยังเป็นที่ยึดทางใจ อาศัยประกอบกิจกรรมทางศาสนาในแดนไกลอีกด้วย

3. เพื่อไปเสี่ยงโชคทางการเมืองหรือทางอาชีพ แสวงหาโชคทรัพย์ ทุ่งโชคชะตา และผจญภัย เนื่องจากเกิดรื้อกันว่าดินแดนสุวรรณภูมิ เป็นถิ่นที่อุดมสมบูรณ์ มั่งคั่ง มีสินค้าของมีค่าจำนวนมาก พลเมืองเป็นมิตรน่าอยู่ ชาวอินเดียจึงต้องการเดินทางเรือออกมาเสี่ยงโชคอยากร่ำรวยได้ทรัพย์สมบัติ สร้างฐานะใหม่ให้แก่ตนตั้งเรื่องราวที่ปรากฏในคัมภีร์ชาดกต่างๆ ในพุทธศาสนา

4. ถูกบีบบังคับทางศาสนาและหนี้ยศสงครามได้เป็นเหตุให้ชาวอินเดียอพยพลงเรือเดินทางมายังแหลมมลายู และ ดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้บ้าง แต่ส่วนใหญ่มักอยู่ภายในอินเดียเอง¹⁰

¹⁰ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ราชานุกาภ. แสดงบรรยายพงศาวดารสยาม. หน้า 3-5.

หลักฐานจากจดหมายเหตุของนักภูมิศาสตร์ และนักเดินทางชาวยุโรป และชาวจีน ตลอดจนเอกสารของชาวอินเดียที่เกี่ยวกับการเดินเรือ ทำให้เราทราบว่าชาวอินเดียที่เดินทางมายังแหลมมลายู และ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มาจากทุกภาคของประเทศอินเดีย แต่มาจากภาคใต้มากที่สุด และย่อมถือได้ว่าชาวอินเดียทั้งหลายเหล่านั้น ต่างมีส่วนช่วยเผยแพร่อารยธรรมของตนเช่นเดียวกัน คือ¹¹

ตะวันออกเฉียงใต้ มาจากเมืองการวิริปัญญัม บนปากแม่น้ำทเวรี เมืองบานดิเชรี และเมืองสปีตมะ บนฝั่งตะวันออกเฉียงใต้ เคยเป็นเมืองท่าที่เรือใหญ่เดินทางออกมายังแหลมทองหรือแหลมมลายู

ตะวันออกเฉียงเหนือ มีเมืองท่าบนฝั่งตะวันออกเฉียงเหนือหลายเมือง ซึ่งอยู่ใกล้กับเมืองชิคารคิล ปัจจุบัน เมืองตามรลิปต์ หรือ ทัมลุก บนปากแม่น้ำคงคา

ตะวันตก ทางฝั่งตะวันตกก็มีเมืองท่าการูกิณะ และ สุบารกะ ซึ่งตั้งอยู่ทางเหนือและมุขีซึ่งอยู่ทางใต้

ในอินเดียภาคใต้ สมัยราชวงศ์ปัลลวะ นับว่ามีความสำคัญมาก เพราะ ชาวอินเดียได้นำเอา ศิลปวัฒนธรรม ในสมัยราชวงศ์ปัลลวะมาเผยแพร่ และปรากฏหลักฐานให้เห็นเป็นจำนวนมาก เนื่องจากเป็นภูมิภาคที่อยู่ใกล้ชิดติดกับทะเล มีเมืองท่าของตนเองมีกองเรือมีความสามารถในการเดินเรือ จึงสามารถเดินทางติดต่อกับต่างประเทศได้สะดวก

การติดต่อค้าขาย และการเผยแพร่อารยธรรมอินเดีย กับดินแดนแหลมมลายู และ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้คงดำเนินติดต่อกันเป็นเวลาหลายร้อยปีนับตั้งแต่เริ่มต้นคริสต์ศักราช หรือประมาณพุทธศตวรรษที่ 5 เป็นต้นมา จนถึงราวพุทธศตวรรษที่ 17-18 หรือถึงปัจจุบัน และชาวอินเดียคงจะมีศูนย์กลางที่ช่วยเผยแพร่อารยธรรมอินเดียตั้งอยู่บนแหลมมลายู และบนเกาะสุมาตรา ทานองเดียวกับพ่อค้าพาลีชัยต้องมีเมืองท่าบนแหลมมลายู ตั้งเป็นศูนย์กลางรับผิดชอบทั้งรับซื้อ ส่งออกสินค้าต่างประเทศ และ ส่งต่อเป็นทอดๆ ไปยังเมืองสำคัญอื่นๆ ทั้งภายนอกอาณาจักร และ ภายในอาณาจักรนั่นเอง แหลมมลายูโดยเฉพาะทางตอนเหนือตั้งอยู่ทางทะเลที่เหมาะสมที่สุดยิ่งกว่าดินแดนใดๆ ทั้งทางด้านการค้า การเดินเรือ เมืองท่า และศูนย์กลางถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมไปยังดินแดนอื่นๆ เพราะ ลักษณะทางภูมิศาสตร์บังคับให้เป็นประตู และสะพานทางผ่านเข้าออก ทุกอย่างจำต้องผ่านแหลมมลายูก่อนเสมอ

11 ประพนธ์ ชุ่มเพ็งพันธ์. ล.ด. หน้า 51.

ดังจะได้เห็นการเผยแพร่ พุทธศาสนาแลัทธิลังกาวงศ์ จากนครศรีธรรมราชไปสู่กรุงสุราชัย การเผยแพร่พุทธศาสนาแลัทธิมหายานไปยังกัมพูชา การอพยพ เคลื่อนย้ายของมนุษย์จากแหลมมลายู และอื่นๆ เป็นต้น ด้วยเหตุเหล่านี้บนแหลมมลายูโดยเฉพาะในตอนเหนือ จึงปรากฏอารยธรรมหลายยุคหลายสมัย และเป็นของชนชาติต่างๆปะปนทับถมซับซ้อนกันอยู่อย่างมากมาย¹²

2.2 อารยธรรมที่ชาวอินเดียนำมาเผยแพร่

อารยธรรมที่ชาวอินเดียนำมาเผยแพร่ยังแหลมมลายูนี้มีมากมาย จะกล่าวเฉพาะที่สำคัญอันเป็นประโยชน์สืบมาจนทุกวันนี้คือ

1. ศาสนา ศาสนาที่สำคัญ 2 ศาสนาที่ชาวอินเดียนำเข้ามาเผยแพร่สั่งสอน ได้แก่ ศาสนาพุทธ กับ ศาสนาพราหมณ์ และ เป็นเหตุให้ขบเมืองในดินแดนเหล่านี้เลื่อมใส ศรัทธา นับถือสืบมาตราบเท่าทุกวันนี้ แต่มีปัญหาวาระหว่างศาสนาพุทธกับศาสนาพราหมณ์ ศาสนาใดเข้ามาเผยแพร่มาก่อน จึงพิจารณาได้ยากมากเนื่องจากหลักฐานยังไม่แน่ชัด แต่ดูเหมือนว่านักประวัติศาสตร์โบราณคดีส่วนใหญ่จะมีความเห็นร่วมเอียงว่า ศาสนาพุทธน่าจะเดินทางเข้ามา ก่อน โดยมีหลักฐานว่าเมื่อประมาณพุทธศักราช 300 พระเจ้าอโศกมหาราชยกพุทธศาสนาขึ้นเป็นาณานิคมอินเดียแล้วได้แต่งตั้งสมณทูต 2 องค์ ชื่อ พระโสณะกับพระอุตระ¹³ ออกมาเผยแพร่วสั่งสอนพระพุทธศาสนายังดินแดนสุวรรณภูมิ พระพุทธศาสนาจึงได้มาประดิษฐานตั้งแต่นั้นเป็นนิจ แต่ก็เชื่อกันว่าพระพุทธศาสนาที่เผยแพร่ออกมาในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชนั้นเป็นเพียงส่วนน้อย คงจะไม่มีผลมากนักเพราะพระพุทธศาสนาได้เผยแพร่ออกนอกประเทศอินเดียอย่างเป็นทางการจึงนับตั้งแต่สมัยพระเจ้ากนิษกะเป็นต้นมา (ครองราชย์ประมาณ พ.ศ.321) หนังสือวรรณคดีในพุทธศาสนา เป็นต้นว่า ชาดกต่างๆ ก็ได้กล่าวถึงการเดินทางหรือค้าขายระหว่างอินเดียกับดินแดนแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไว้หลายแห่ง

¹² ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์. ล.ด. หน้า 52.

¹³ พิชุร มลิวัลย์. พุทธศาสนาสำหรับประชาชน ตอน 3. หน้า 11.

อีกประการหนึ่งเชื่อกันว่า การค้าในยุคนั้นได้รับความเกื้อกูลจากความก้าวหน้าของ การเดินเรือ และ ความเจริญแพร่หลายยิ่งขึ้นของพุทธศาสนา ทำให้ชาวอินเดียไม่รังเกียจ การเดินทางออกมายังต่างประเทศ เพราะเป็นศาสนาที่ไม่ถือหรือแบ่งแยกผิว ประชาชนที่ไม่ใช่ชาวอินเดีย ไม่มีการกีดกันการเดินทางไปยังพื้นที่ทะเล ผิดกับศาสนาพราหมณ์ที่ถือว่าการปะปนกับชนต่างวรรณะ หรือต่างเชื้อชาติย่อมถือเป็นบาป นอกจากนี้แล้วการได้ค้นพบพระพุทธรูปแบบอมราวดี (พุทธศตวรรษที่ 8-12)¹⁴ คงเป็นรูปพระพุทธรูปที่โปรดผู้ห้ามสมุทร อันเป็นที่นับถือของชาวเรือ และศิลาจารึกในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็ย่อมเป็นหลักฐานแสดงให้เห็นว่า พระพุทธศาสนาได้เข้ามาเผยแพร่มาแล้ว

ศาสนาพราหมณ์คงจะติดตามเข้ามาในเวลาใกล้เคียงกันกับศาสนาพุทธ เพราะตามที่เราค้นพบหลักฐานทางศิลปะ แสดงว่า ศาสนาพราหมณ์เข้ามาในเวลาเดียวกันนั่นเอง พวกพราหมณ์ผู้นำจารีตประเพณีของอินเดีย มาเผยแพร่ตามความต้องการของหัวหน้าชาวพื้นเมือง ที่ต้องการสร้างเสริมเกียรติภูมิ สร้างอำนาจของตน โดยนำพลังอำนาจทางมายาของพราหมณ์ และการเผยแพร่บทบาทความสำคัญทางศาสนาในพื้นที่ ก็โดยอาศัยพวกพ่อค้าพาณิชย์เป็นผู้สื่อข่าวบ่าวประกาศ ดังนั้นศาสนาฮินดูหรือลัทธิเทวราชจึงแพร่หลายเฉพาะหมู่ชนชั้นสูงเท่านั้น

2. ขนบธรรมเนียมประเพณี ได้แก่ ระเบียบวินัยเบื้องต้นทางสังคมต่างๆ ที่นิยมนับถือและใช้ปฏิบัติสืบกันมา อาทิ วิธีการปกครองบ้านเมืองนิยมเอาชื่อเมืองในอินเดียมามาใช้เรียกในดินแดนหรือประเทศใหม่ที่ตนไปอยู่ หรือให้แบบอย่างความรู้แก่คนพื้นเมืองนำมาใช้ตามอย่างอินเดีย ซึ่งเป็นแม่บททางอารยธรรม เช่น ลัมบา ทวารวดี อโยธยา สุวรรณภูมิ ลพบุรี ฯลฯ เป็นต้น พระราชพิธีสิบสองเดือนที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ และกฎหมายที่ไทยเราใช้มาแต่โบราณ ล้วนเป็นแบบอย่างซึ่งพราหมณ์ชาวอินเดียนำเข้ามาทั้งสิ้น

¹⁴ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเทววงศ์วโรปการ. แสดงบรรยายพงศาวดารสยาม. หน้า 7-8.

3. ศิลปศาสตร์ ศิลปศาสตร์ หมายถึง วิชาช่างต่างๆ ที่สำคัญ เป็นต้นว่าปฏิกกรรม สถาปัตยกรรม ทั้งในศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธ วิชาช่างศิลปกรรมเหล่านี้ ชาวอินเดีย เข้ามาเป็นผู้วางรากฐานให้ โดยปกติในสมัยโบราณต่างนับถือเป็นคติว่า พวกพราหมณ์ พวก พระภิกษุ เป็นครูบาอาจารย์ ในประเพณีการบ้านการเมือง โดยเฉพาะพราหมณ์ มีบทบาทใน ราชสำนักอย่างใกล้ชิด แม้จนในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ก็ปรากฏว่าพราหมณ์ชาวอิน เดียยังได้เป็นตำแหน่งมหาราชครู¹⁵

4. อักษรศาสตร์ หมายถึง ตัวอักษร ภาษาวรรณคดี และ ความรู้ภาษามคธ (บาลี) ภาษาสันสกฤต ที่เข้ามาแต่โบราณถึงปัจจุบัน ประเทศต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ต่าง ได้ต้นแบบอย่าง แนวความคิดมาจากอินเดียทั้งสิ้น ตามหลักฐานที่ปรากฏในศิลาจารึกโบราณ ตัวอักษรที่ได้แบบอย่างมาจากอินเดีย เรียกว่า หนังสือนิตยศัพท์ ซึ่งใช้กันในอินเดียภาคใต้ โดยเฉพาะจากตัวอักษรสมัยราชวงศ์ปัลลวะ ซึ่งเป็นต้นกำเนิดตัวหนังสือขอม หนังสือไทยในทุกวันนี้ แต่มีอิทธิพลของตัวอักษรสมัยก่อน เทวนาครีจากแคว้นเบงกอล ทางภาคตะวันออกเฉียง เหนือของอินเดีย แม้เข้ามาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ประมาณ พ.ศ. 1250 -1350¹⁶

2.3 เหตุผลที่อารยธรรมจีนแพร่หลายได้น้อยกว่าอินเดีย

ชาวจีนเดินทางเข้ามาติดต่อค้าขายกับประเทศต่างๆ ในแถบเอเชียตะวันออกเฉียง ใต้ โดยเฉพาะบนแหลมมลายูที่หลังพวกอินเดียเล็กน้อย เพราะครั้งแรกจีนค้าขายติดต่ออยู่กับ ประเทศเวียตนามโบราณ (พุกย้อหรือเวียด) ซึ่งจีนเรียกว่า "คนป่าทางใต้" มาช้านานดู เหมือนตั้งแต่ตอนปลายของพุทธศตวรรษที่ 2 ชาวจีนสามารถควบคุมเส้นทางบางสาย และทำ เรือบางท่าของประเทศเวียตนามไว้ได้อย่างเด็ดขาด แล้วต่อมาตั้งแต่ราว พ.ศ. 322 การ ค้าขายก็ขยายตัวขึ้นอีกพร้อมทั้งการโจมตีทางทหารต่อพวกเขมรโบราณ โดยทางราชสำนักจีน ต้องการของฟุ่มเฟือย เช่นงาช้าง เขาแรด กระ ไข่มุก ขนนกยูง ขนนกกินปลา เครื่องเทศ และไม้หอม โดยช่วยให้สามารถติดต่อกับเมืองอื่นๆ เป็นไปได้อย่างกว้างขวาง จีนนำเข้าไหม มาแลกเปลี่ยน¹⁷

¹⁵ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ราชานุภาพ. อ.ค. หน้าเดียวกัน.

¹⁶ บัณฑิต บัณฑิต. ชนชาติต่างๆในแหลมอินโดจีน. หน้า 35.

¹⁷ ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์. อ.ค. หน้า 55.

ในระยะแรกนักเดินเรือชาวจีนยังไม่ชำนาญในการเดินเรือ ก็อาศัยแล่นเรือเลียบชายฝั่งเวียดนามมาเรื่อยๆ จนถึงอาณาจักรพวน อาณาจักรทวารวดี และแหลมมลายู ตามลำดับ ตามจดหมายเหตุจีนได้ระบุว่า "ได้พบพวกพราหมณ์ชาวอินเดีย แสดงว่าประชาชนในดินแดนต่างๆ เหล่านี้รับอารยธรรมอินเดียอยู่ก่อนแล้ว สินค้าที่ชาวจีนนำมาขายแลกเปลี่ยนกับชาติในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ผ้าไหม ผ้าแพร หยก ขา เครื่องปั้นดินเผา ถ้วยชาม เครื่องโลหะ เครื่องเงิน เครื่องเงิน และอื่นๆ เป็นต้น¹⁸

สำหรับปัญหาที่ว่าผลของอารยธรรมจีนกับอารยธรรมอินเดียที่ปรากฏในหมู่ประชาชนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต่างกัน คือ อารยธรรมของอินเดียเจริญแพร่หลายกว้างขวางมากกว่าเป็นอันมาก แม้ว่าประเทศต่างๆ จะได้ติดต่อทางการค้าขาย และทางการทูต กับประเทศจีนมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 6-7 แล้วก็ตาม ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก

1.ประเทศจีนเผยแพร่อารยธรรมของตนไปพร้อมกับการขยายอำนาจ เช่น ส่งข้าหลวงจีนเข้ามาปกครองแคว้นตั้งเกียและประเทศเวียดนามภาคเหนือ ในขณะที่เดียวกันดินแดนเหล่านั้นก็ต้องเลียนแบบประเทศจีนทั้งทางด้านสถาบันต่างๆ ขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนา ภาษา และตัวอักษร แต่การเผยแพร่อารยธรรมของอินเดียเป็นไปอย่างสงบ

2.ประเทศจีนรับราดลือว่าตนเป็นชนชาติที่เจริญที่สุด เป็นศูนย์กลางของโลก จึงดูแคลนว่าชนชาติอื่นล้าหลัง "ไม่มีความเจริญมีอำนาจเท่าตน เช่น เรียกประเทศต่างๆ ที่อยู่ใต้อเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ว่า "ชนชาติป่าเถื่อนทางทิศใต้" จีนจะไม่ยกย่องกษัตริย์ของชนชาติอื่นสักคณิศฐานะเท่าเทียมของตน (เช่นเรียก อ๋องไม่ถือสองได้) การแลกเปลี่ยนคณะทูตจีนจะรับรองอำนาจอันยิ่งใหญ่ของตน ด้วยการส่งเครื่องบรรณาการ (เช่นเรียก จิ้งก้อง) ทั้งหมด¹⁹

3.จีนไม่นิยมออกมาตั้งรกรากใหม่ในต่างแดนอย่างถาวร หากจะมีตกค้างอยู่ตามท่าเรือบ้างก็เป็นพวกกรรมกรลูกเรือหรือพวกชนชั้นต่ำ ซึ่งไม่ค่อยมีผลต่อการเผยแพร่อารยธรรมจีนเท่าไร และการเดินทางเข้ามาของจีนมุ่งติดต่อทางด้านการค้าขาย และแสวงหาอิทธิพลอำนาจเป็นส่วนใหญ่ จึงไม่สามารถถากถางจิตใจกับชนพื้นเมืองอย่างสนิทสนม

¹⁸ ม.จ. สุภัทรดิศ ดิศกุล. ประวัติศาสตร์เอเชียอาคเนย์ ถึงพ.ศ.2000. หน้า 9-10.

¹⁹ พระเจนจันทร (สุดาใจ ตัดทากาศ). จดหมายเหตุเรื่องพระราชไมตรีในระหว่างกรุงสยามกับกรุงจีน. หน้า 2.

อารยธรรมอินเดีย เริ่มเข้ามายังอาณาจักรตามพรลิงค์ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 9-10 เนื่องจากชาวอินเดียสนใจที่จะค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้า ประกาศศาสนา เลี้ยงชีพทางการเมืองหรือทางอาชีพ ถูกบีบคั้นทางศาสนาและหนี้สงคราม ด้วยเหตุดังกล่าว ชาวอินเดียจึงนำอารยธรรมที่ติดตัวมา ได้แก่ ศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปศาสตร์ อักษรศาสตร์ เข้ามาเผยแพร่ด้วย ส่วนจีน จะเผยแพร่อารยธรรมของตน ไปพร้อมกับการขยายอำนาจ จีนถือว่าตนเป็นชาติที่เจริญที่สุดและไม่ยอมตั้งรกรากใหม่ในต่างแดนอย่างถาวร

สภาพเศรษฐกิจและการค้า

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้วว่า อาณาจักรตามพรลิงค์ นอกจากจะมีอำนาจ มีอาณาเขตกว้างใหญ่ที่สุดบนแหลมมลายูแล้ว ยังเป็นศูนย์กลางทางการค้าที่สำคัญที่สุดอีกด้วย เนื่องจากทำเลที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ เหมาะสมทุกประการ จึงได้กลายเป็นชุมทางเดินเรือค้าขายนานาชาติมาแต่โบราณ ทั้งจีนและอินเดียต่างรู้จัก อาณาจักรตามพรลิงค์ เป็นอย่างดี ได้บันทึกไว้ว่าน จดหมายเหตุ และ คัมภีร์โบราณทางพุทธศาสนา ดังได้กล่าวมาแล้ว โดยเฉพาะทางฝ่ายจีนนั้นสามารถจะบันทึกเรื่องราวต่างๆ ไว้ว่านจดหมายเหตุได้มาก เนื่องจากชาวจีนเป็นพวกที่มีนิสัยชอบการจดบันทึกเรื่องราวต่างๆ และสามารถสืบทอดไว้ได้เป็นอย่างดี ทำให้ทราบเรื่องราวของชนชาติต่างๆ ที่จีนเกี่ยวข้องกับ ในครั้งโบราณได้เป็นอันมาก แต่การจดบันทึกเนื้อหารายละเอียด การเรียกชื่อย่อมจะต้องมีการคลาดเคลื่อนบ้างเป็นธรรมดา เพราะการสื่อสารความรู้ความเข้าใจในสมัยก่อนย่อมมาเปรียบเทียบกับสมัยปัจจุบันมาได้

ก่อนที่ อาณาจักรทะเลใต้ หรือ ราชวงศ์ศรีวิชัย-ไศเลนทร จากหมู่เกาะสุมาตรา และ ชาวจะแป้อาจเข้ามาครอบครองดินแดนบนแหลมมลายูนั้นแหลมมลายูตอนบนอันเป็นศูนย์กลางที่ตั้งของ อาณาจักรตามพรลิงค์ ได้ตกอยู่ในอิทธิพลของ อาณาจักรพุนัน (พุทธศตวรรษที่ 6-11) แห่งลุ่มแม่น้ำโขงอยู่ก่อน¹ จึงได้ทำการติดต่อค้าขายอย่างใกล้ชิดกับดินแดนรอบอ่าวไทย และ เมืองต่างๆ ที่อยู่ในอิทธิพลของ อาณาจักรพุนัน สินค้าที่ซื้อขายแลกเปลี่ยนกันก็คงเป็นจำพวก ของพื้นเมือง ของป่า ตามที่คณะกรรมการค้าของจีนที่ส่งมายังอาณาจักรพุนันได้กล่าวไว้ ในขณะที่เดียวกัน อาณาจักรตามพรลิงค์ ก็ได้ติดต่อค้าขายกับอาณาจักรอื่นๆ ที่อยู่ห่างไกลด้วย แต่ไม่พบหลักฐานว่า อาณาจักรตามพรลิงค์ มีความสามารถทางการเดินเรือทะเลเพียงใด ในฐานะที่เป็นเมืองที่มีอาณาเขตจรดทะเลทั้งสองฝั่ง

¹ สุภัทรดิศ ดิศกุล, ม.จ. เรื่องสภาพการณ์ในเอเชียอาคเนย์ก่อน พ.ศ. 1800.

แถลงงานประวัติศาสตร์เอกสารโบราณคดี. 1:1 (ม.ค. 2510) หน้า 17.

คือ ทั้งทะเลหนานอก และ หน้ำน และมืั้งทะเลยาวหลายร้อยกิโลเมตร จึงเชื่อ
ว่า อาณาจักรตามพรลิงค์ จะต้องมีความสามารถแล่นเรือติดต่อค้าขายกับ ประเทศเพื่อนบ้าน
ในบริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ตามสมควร เพราะมืั้งนั้นแล่นในสมัยต่อมา กษัตริย์
จันทรภาณุ จะไม่สามารถยกกองทัพเรือข้าม มหาสมุทรอินเดียไปบุกรุก เกาะลังกาได้ถึง 2
ครั้ง 2 ครา

ตามที่จีนบันทึกไว้ว่า หนังสือ Sung Hui Yao Kao ซึ่งเขียนขึ้นเมื่อราว พ.ศ.
1514 ได้กล่าวว่า ศูนย์กลางตลาดการค้าที่สำคัญทั่วไปในแถบ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต่าง
ได้มาติดต่อค้าขายกับ อาณาจักรตามพรลิงค์ ทั้งนั้น และ เมืองต่างๆเหล่านั้นก็ได้ติดต่อกับจีน
ด้วยรอยเฉพาะจีนได้เข้ามามีบทบาททางการค้าอย่างกว้างขวางนับตั้งแต่เริ่มต้นสมัยราชวงศ์
ซ้อง (Sung Dynasty) ใหม่ กล่าวคือ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในทันทีภายหลังจากที่ราชวงศ์ซ้อง
ได้ครอบครองเมืองท่ากวางตุ้ง และ เข้าควบคุมการค้านอกประเทศ ทำให้ตามเมืองท่าทั้ง
ทะเลเข้าสู่สภาพปกติติดต่อทางการค้ากับจีนเหมือนเดิม รายการสินค้าที่รัฐต่างๆ ในเอเชีย
ตะวันออกเฉียงใต้ส่งไปขายให้จีนที่สำคัญ มี งาช้าง ไม้ผาง ไม้จันทน์หรือไม้ที่มีกลิ่นหอมทั้ง
หลาย จึงบรรดาเมืองต่างๆในทะเลจีนใต้ส่งไปจำหน่ายยังเมืองท่าเรือตอนใต้ของจีน²

ตามที่จีนได้บันทึกเรื่องเกี่ยวกับ อาณาจักรพรลิงค์ ไว้ในหนังสือTao-i Chihlioh
ซึ่งรวบรวมจีนไว้ด้วย วังต้าหยวน (Wang Ta-yuan) ผู้ซึ่งเคยเดินทางมายังดินแดนแถบ
ทะเลจีนใต้ในราว พ.ศ.1892 มีความว่า

อาณาจักรตามพรลิงค์ กับ เมืองซา-ลี-ฟะ-โล-อัน (Sha-li-fo-lai-an)อยู่ติด
ต่อกัน อาณาจักรตามพรลิงค์ นี้มีภูเขาไม่สูงมีที่ราบเนิน(ควน)มีนามาก(มีที่พำนักมาก) เพาะ
ปลูกพื้ชามาก (ได้ข้าวออกมามาก) แล้วเก็บไว้กิน พอข้าวใหม่ออกมา (ข้าวใหม่)เก็บ
ไว้กินที่หลังพลเมืองประหยัด อากาศไม่หนาวไม่ร้อน(อบอุ่น) ผู้หญิงผู้ชายไว้ผมยาวม้วนกลมๆ
ข้างหลัง(มวยผมหรือเกล้าผม) นุ่งสร่งดำ (ทั้งชุด) ใส่เสื้อขาว ใช้ผ้าสีเขียวคลุมหัว ตอน
นั้นใช้ผ้าดำและแร่สีขาว(เงินขาว)ไม่ก็เงิน(ไม่ต่ำกว่า 1 ชิ้น)สำหรับหมั้น ราษฎรเอาหน้า
ทะเลมาต้มเป็นเกลือ(ใช้หม้อต้ม) เอาข้าวเมล็ดเล็กๆมาทำเป็นเหล้า(หมัก) หัวหน้(ก้าน)
ปกครองและเป็นผู้ผลิต เงิน ของใช้ขึ้นดี เช่น เงิน(แร่สีขาว) รูปหอม(ไม้จันทน์)ไม้กฤษณ
เทียนเหลือง กระดองเต่า หวานกเงือก ขี้ผึ้ง การะบูรขาว

² ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์. ตามพรลิงค์. หน้า 150.

สินค้าที่นำมาจากที่อื่นมีผ้ากาสี (ผ้าชนิดหนึ่ง) ผ้าสีแดง ด้วยชาวสีเขียวนำเงินสีขาว (เครื่องลายคราม) เป็นลวดลายต่างๆและกลอง สำหรับเป็นของใช้*

ในหนังสือจดหมายเหตุจีนฉบับซึ่งได้จดบันทึกไว้เป็นเวลาต่างกัน เช่นที่กล่าวไว้ในหนังสือ Sung Shih ซึ่งได้บันทึกไว้เมื่อ พ.ศ.1544 ก็ให้รายละเอียดเกี่ยวกับอาณาจักรตามพรลิงค์แตกต่างกันไปดังนี้

ผู้ปกครอง อาณาจักรตามพรลิงค์ มีชื่อเรียกว่า เสี่ยงกง (Hsiang Kung) โดยรอบตัวเมือง สร้างเป็นรั้วพะเนียดไม้เป็นกำแพงเมืองหนาถึง 6-7 ฟุต และสูงประมาณ 20 ฟุต ซึ่งสามารถใช้ต่อสู้ป้องกันข้าศึกได้เป็นอย่างดี พลเมืองขี่ควาย เกล้ามวยผมไว้ข้างหลัง และ เดินเท้าเปล่า บ้านเรือนของพวกข้าราชการเจ้านายสร้างด้วยไม้จริง (ไม้เนื้อแข็งอย่างเรือนเครื่องสับ) ขณะที่ประชาชนธรรมดาสร้างเป็นกระท่อมไม้ไผ่ คือหลังคามากันห้อง มุงด้วยใบไม้และใช้หวายผูก (เรือนเครื่องผูก) ผลิผลอันเป็นสินค้าพื้นเมือง มีหลายอย่าง เช่น ขี้ผึ้ง ไม้ผาง ไม้กฤษณาไม้จันทร์หอม (ชนิดต่างๆ) ไม้มะเกลือ การะบูร งาช้าง นอแรด พ่อค้าชาวต่างประเทศที่มาติดต่อค้าขายมีจำนวนมาก เวลาไปมาหาหากันทางร่มกันแดดที่ทาจากผ้าแพรจีนและร่มกระดาษ สินค้าต่างประเทศมีจัดด้วยไหมที่หาจากเมือง โย-ฮัน แคว้นเซินสี (Shen-si) ของจีน เหล้า ข้าว เกลือ น้ำตาล ภาชนะเครื่องเคลือบดินเผา ด้วยขามเครื่องปั้นดินเผา (ธรรมดา) และ ภาชนะขนาดใหญ่หนา และมีฝีมือหยาบคล้ายๆ กันอีก นอกจากนั้นแล้วยังมี จานเงินจานทองจำหน่ายอีกด้วย เมืองจิโรทิง (Jih-lo-t'ing = จะทิ้งพระ) เมืองเชียนไมปาตา (Ch'ien-mai-pa-t'a) และเมืองเจียโรลลี (Chia-lo-hsi) ก็เป็นเมืองที่มีลักษณะสภาพโดยทั่วไปคล้ายกับ อาณาจักรตามพรลิงค์ ด้วย

อาณาจักรตามพรลิงค์แห่งนี้เก็บรวบรวมไม่ว่าจะเป็นภาชนะสิ่งของเครื่องเงินเครื่องทองเท่าที่จะหาได้ ในขณะที่ เมืองจิโรทิงและเมืองอื่นๆ ก็มีความต้องการที่จะเก็บสะสมไว้เช่นเดียวกัน ทั้งนี้เพื่อจะได้รวบรวมส่งไปเป็นเครื่องราชบรรณาการแก่ อาณาจักรสันโรฟิ (San-fo-ch'i)³

* นายณรงค์ รัชชาวงศ์ บ้านเลขที่ 65 ตำบลศาลามีชัย ถนนราชดำเนิน

อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นผู้แปลข้อความภาษาจีนจากจดหมายเหตุจีน

³ Paul Wheatley, The Golden Khersonese. pp.66-67. อ้างจาก ประชุม
ชุมเพ็งทั้นธ. ตามพรลิงค์. หน้า 151.

3.1 ลักษณะของสินค้าในอาณาจักรตามพรลิงค์

เรื่องราวที่ชาวจีน ได้จดบันทึกไว้ตามที่ไต่ถามมากล่าวข้างบนนี้ ทำให้พอมองเห็นลักษณะสภาพทางเศรษฐกิจและการค้าของ อาณาจักรตามพรลิงค์ ได้ และได้พิจารณาเรื่องราวรายละเอียดของเมืองใกล้เคียงมาประกอบด้วย อาทิ เมืองเต็งหลิวเม (Teng-liu-mei) ซึ่งคงจะได้แก่ เมืองเพชรบุรีหรือต่างไปและ เมืองลิงยาสิวเจีย (Ling-ya-ssu-chia) คือเมืองลังกาสุกะหรือปัตตานีเก่าที่อำเภอยะรัง ก็จะได้เห็นว่าอาณาจักรตามพรลิงค์ ได้กลายเป็นเมืองศูนย์กลางทางการค้าระหว่างประเทศ มีเรือต่างชาติแล่นมาจอดติดต่อค้าขายเสมอ จึงมีสภาพเป็นตลาดการค้าใหญ่เป็นที่รู้จักกันดีทั่วไป ชาวจีนที่เดินเรือมาทางทะเลจีนใต้จะต้องแวะจึงได้บันทึกเรื่องราวของ อาณาจักรตามพรลิงค์ ตามที่ได้พบเห็นไว้เสมอทุกครั้ง ซึ่งเป็นหลักฐานว่าจะต้องเป็นเมืองที่มีความสำคัญจริงๆ ลักษณะของสินค้าอาจแยกได้

2 ประเภท คือ

1. สินค้าพื้นเมือง ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ชาวพื้นเมืองในอาณาจักรตามพรลิงค์ เป็นผู้ผลิตขึ้นเองในท้องถิ่น เพื่อจำหน่ายเรือนเพื่อจำหน่ายแลกเปลี่ยนกันภายในอาณาจักรและที่เหลือไว้ซึ่งขายและแลกเปลี่ยนกับพ่อค้าที่มาจากภายนอกอาณาจักรบ้าง สินค้าพื้นเมืองที่แพร่หลายและ มีความจำเป็น เช่น น้ำมันจรวง จี่ผึ้ง น้ำมันยาง น้ำตาล(ตะหนักด,มะพร้าว,จาก) ผ้าเครื่องปั้นดินเผา ไม้หอม เปลือก เครื่องเทศ หนังสัตว์ ฯลฯ ตลอดจนผักปลา อาหารบางชนิด ลักษณะการค้าขายตามที่จดหมายเหตุจีนระบุไว้แสดงให้เห็นว่า ตามานตัวเมือง หรือ ย่านชุมนุมชนคงมีสภาพเป็นตลาดนัดแล้ว

2. สินค้าต่างเมือง ได้แก่ ผลผลิตที่พำนักในบ้านเมืองอื่น มีพ่อค้าในเมืองหรือต่างเมืองต่างอาณาจักรนำมาจำหน่ายและแลกเปลี่ยน สินค้าประเภทนี้มักไม่มีผลิตในพื้นที่เมืองหรือมีผลิตในพื้นที่เมืองแต่มีจำนวนน้อยหรือคุณภาพไม่ดีเท่า ถือเป็นของนอกของแปลกของมีค่าราคาสูงจากต่างประเทศ ตามที่จดหมายเหตุจีนระบุแสดงว่า สินค้าจากต่างประเทศ เช่น เครื่องเคลือบดินเผา ผ้า เครื่องโลหะ เป็นที่นิยมต้องการของชนพื้นเมืองมาก

ลักษณะของสินค้าใน อาถกจักรตามพรลิงค์ จากหลักฐานทางโบราณคดี ที่ทำค้นพบ
แล้วสามารถนำมาตรวจสอบกับจดหมายเหตุจีนได้เป็นอย่างดี กล่าวคือโบราณศิลปะวัตถุต่างๆ
ย่อมช่วยพิสูจน์หรือยืนยันความสับสนไม่กระจ่างในจดหมายเหตุจีนให้ถูกต้องได้โบราณศิลปวัตถุ
ที่สำคัญได้พบเป็นจำนวนมากอาจจำแนกให้ เห็นได้ดังนี้

ก. เครื่องปั้นดินเผา อาจเรียกได้ว่า เครื่องปั้นดินเผามีความจำเป็นต่อการดำรงชีพของคนทั่วไป ซึ่งจะขาดเสียมิได้ การหุงต้มแกง การกินอาหาร เครื่องปั้นดินเผาจะต้องเข้ามาเกี่ยวข้องกับเสมอคงจะเห็นว่า เครื่องปั้นดินเผาถือกำเนิดมาเมื่อหลายพันปีมาแล้ว เครื่องปั้นดินเผามี 2 ชนิด คือ ชนิดเผาสุกในพระธรรมา กับ ชนิดเผาไฟเคลือบน้ำยา อีกชนิดหนึ่งอาจจะมิพิเศษออกไปเล็กน้อย คือ เครื่องปั้นดินเผาลายเขียนสี เครื่องปั้นดินเผาชนิดเคลือบเป็นของที่ผลิตและทำส่งมาขายจากเมืองจีนโดยเฉพาะ จึงเป็นของหายากราคาแพง กษัตริย์ เจ้านาย และ คนมีฐานะดี เท่านั้นจึงจะสามารถซื้อหาเอาไว้ใช้เองได้ ส่วนคนพื้นเมืองก็ใช้เครื่องปั้นดินเผาแบบธรรมดาผลิตขึ้นในเมือง ที่เป็นลายเขียนสีและลายชูดอย่าง ประณีตสวยงาม ก็ทำขึ้นเป็นพิเศษสำหรับถวายพระสงฆ์ที่วัดหรือใช้ในกิจกรรมความเชื่อทางศาสนาเท่านั้น

เครื่องถ้วยชามของจีนได้พบเป็นจำนวนมาก มีตั้งแต่สมัยถึงลงมา แต่ที่พบมากที่สุดคือของ สมัยชองกับสมัยเหมิง มีทั้งที่สมบูรณ์และแตกหัก อายุตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 11-24⁴ เครื่องถ้วยเก่าที่สุดเป็นเครื่องถ้วยแบบยว (Yueh Ware) สมัยราชวงศ์ชองพบที่วัดหลงอาเภอเซยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี เราจึงเรียกว่า "ถ้วยวัดหลง" นอกนั้นเป็นเครื่องถ้วยเซลาดอนกับพวกขาวสีเขียวไข่กา เครื่องเซลาดอนเตาหลงฉวน (Lung-Chuan) แห่งเมืองจูจวิ มณฑลชีเกียงของราชวงศ์ชองและราชวงศ์หยวน เครื่องเคลือบดินเผาเหล่านี้พบที่ นครศรีธรรมราช พัทลุง สงขลา ตลอดลงไปถึง ปัตตานี ที่อำเภอระโนดจังหวัดสงขลา เคยมีชาวประมงงมได้ไหสมัยราชวงศ์ถัง ลักษณะการพบในแม่น้ำลำคลอง พบฝังซ่อนไว้ พบในวัดร้าง พบตามกรุเจดีย์และฐานรอบเจดีย์พบในป่า เบรว (ป่าช้า) พบตามซากเมืองโบราณ และพบตามบ้านตามวัดเก่าซึ่ง เป็นมรดกตกทอดกันมา โดยเฉพาะในจังหวัดนครศรีธรรมราช พบมากที่สุดสำรวจเฉพาะเจ้าของคอลเลกชันเอกชน 5-6 ราย ก็ประมาณ 10,000 ชิ้นแล้ว ที่อยู่ตามวัด ตามบ้าน ตามพิพิธภัณฑ์ และ ที่ชำรุดแตกหักสลายอยู่ทั่วไปอย่างมากมายถ่ายก่องก็คงไม่ต่ำกว่า 3 เท่าตัวเป็นแน่นอน

4 ราชวงศ์-ฉันทวิทย์ จันทวิชัย. "เครื่องถ้วยจีนในประเทศไทย" แมน สีละพันธ์.

ข. เครื่องนุ่งห่ม ในจดหมายเหตุจีนระบุไว้แน่ชัดว่าจีนส่ง ผ้าไหม ผ้าแพร ผ้าต่วน มาจำหน่ายยัง อาณานิคมตามพรลิงค์ แต่ของเหล่านี้ไม่คงทน จึงฉีกขาดไปหมด คงจะเหลืออาภรณ์เครื่องประดับที่เป็นโลหะบ้าง ทั้งของจีนของอินเดีย และของอาณานิคมทะเลใต้ ผ้าทอยกดอกตามที่จดหมายเหตุจีนกล่าวยังไม่ทราบแน่ชัดว่าทอส่งมาจากที่ใด

ค. พระพุทธรูปและเทวรูป ที่นำเข้ามาจากนอกอาณาจักร ต้องมีจำนวนไม่น้อย เพราะการเผยแผ่ศาสนา การเผยแพร่วัฒนธรรม ถือเป็นสิ่งจำเป็น ชั้นแรกในพื้นที่เมืองเองย่อมมีความจำกัด อาทิ ช่างฝีมือผู้มีความรู้ความชำนาญ วัตถุดิบ อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ เทคนิควิธีและอื่นๆ ตามจดหมายเหตุจีนก็กล่าวว่า ได้พบ พระพุทธรูปอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ ที่อำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา ก็ได้พบชิ้นส่วนของพระโพธิสัตว์จีนสมัยราชวงศ์ถัง ทำด้วยสำริดกาไหล่ทอง⁵ นอกจากนี้ พระพุทธรูปอวโลกิเตศวรแบบชาวภาคกลาง หรือสมัยศรีวิชัยก็ได้พบเป็นจำนวนมาก

ง. เครื่องมือเครื่องใช้ ได้พบเป็นจำนวนมาก โดยมากเป็นพวกโลหะซึ่งคงทนถาวร เช่น คันต่องสำริด กลองมโหระทึกสำริด ปี่ มีดพม่า อาวุธ ชิ้นส่วนของภาชนะของใช้ที่ทำด้วยทองคำ เงิน เป็นต้น

โบราณศิลปวัตถุดังกล่าวเหล่านี้ย่อมเป็นหลักฐานแสดงให้เห็นว่า อาณานิคมตามพรลิงค์เจริญรุ่งเรืองทางการค้า ชีวิตความเป็นอยู่ของพลเมืองดีกว่าเมืองอื่นที่อยู่ใกล้เคียงเป็นเมืองท่าที่มีผลิตผลทางเศรษฐกิจที่สำคัญ

3.2 สินค้าที่ชาวต่างประเทศต้องการ

สินค้าที่มีระบุไว้ใน คัมภีร์ชาดกพุทธศาสนา และ จดหมายเหตุพงศาวดารของจีน ตลอดจนบันทึกของชาวอาหรับ ซึ่งชาวต่างชาติต้องการ พอจำแนกได้ดังนี้

เครื่องเทศ จะเป็นสินค้าขึ้นหน้าขึ้นตามาก มี กระวาน ผลกระวานนี้มีเรียกกันคำสันสกฤตอีกคำหนึ่งอย่างไว้ในคัมภีร์สุศรุต สันนิทว่า "เอลา" (Ela) ซึ่งพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรง เรียกว่า "ลูกเอ็น" ซึ่งเดิมคงสะกด "เอ็ล" (ภาษาอินดูปัจจุบันยังเรียกว่า เอลาจี) เช่นที่ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ในบทเห่เรือชมเครื่องคาวหวานของสมเด็จพระศรีสุริเยนทราบรมราชินีว่า

เครื่องเทศ จะเป็นสินค้าขึ้นหน้าขึ้นตามาก มี กระวาน ผลกระวานนี้มีเรียกกันคำ

⁵ ภพพงศ์-ณัฐภัทร จันทวิช. ล.ด. หน้าเดียวกัน.

สันสกฤตอีกคำหนึ่งอย่างว่าในคัมภีร์สุสฺรุต สัมปิตาว่า "เอลา" (Ela) ซึ่งพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรง เรียกว่า "ลูกเอ็น" ซึ่งเดิมคงสะกด "เอิล" (ภาษาฮินดูปัจจุบันยัง เรียกว่า เอลาจี) เช่นที่ทรงพระราชนิพนธ์ว่าในบทเห่เรือชมเครื่องคาวหวานของสมเด็จพระศรีสุริเยนทราบรมราชินีว่า

" เจ้าหุงปรุงอย่างเทศ รสพิเศษใส่ลูกเอ็น
จักรหุงปรุงไม่เป็น เช่นเชิงมิตรประดิษฐ์ท่า"⁶

นอกจากกระวานแล้วก็มี กานพลู การะบูร มะพร้าว แก่นจันทร์ กฤษณก พริกไทย ดีปลี ไม้หอม ยางไม้หอม จิง ข่า ลูกจันทน์⁷ น้ำมันหอม ของหอม(กานาน) เครื่องแกง หรือ เครื่องปรุงรสอาหาร และอื่นๆ เช่น ผ้าฝ้ายหรือฝ้าย ของหัตถกรรม

ของแปลกของมีค่า ได้แก่ จ้าพวกหินมีค่าหายาก เช่น แก้วหิน ขมิ้นกอย พลอย หินมีลาย ชาวจีนตั้งแต่ พุทธศตวรรษที่ 12 เป็นต้นมา แสวงหาสินค้าหายาก เพื่อนำไปใช้ในพิธีศาสนาด้วย เช่น พวกรูป เครื่องหอม สีย้อมผ้า

ผลิตผลจากป่าและสัตว์ ได้แก่ จ้าพวกงาช้างเขาสัตว์ ไม้เข้าเครื่องยา (สมุนไพร)

ไม่มีค่า สัตว์ป่า ปลา น้ำจืด

จ้าวพวกโลหะ ที่สำคัญได้แก่ ทองคำ เงิน ดีบุก ตะกั่ว พลวง โลหะโดยเฉพาะทองคำมีชื่อมากจึงมีชื่อสถานที่หลายแห่งที่เกี่ยวกับทอง อาทิ สุวรรณทวีป (เกาะทอง) สุวรรณภูมิ (ดินแดนทองหรือแผ่นดินทอง) เกรตสเนสตอร์ (ดินแดนทอง-ปรัตเลมิ) ไคร้เส (ดินแดนทองหรือประเทศทอง-กรีก) กิมหลินหรือจินหลิน (พรมแดนทองหรือกำแพงทอง-จีน) เป็นต้น อย่างไรก็ตามคำว่า ทอง งานที่นี้อาจหมายถึงดินแดนที่สมบูรณ์ด้านโภคทรัพย์ ดินที่นั่นคงอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรก็ได้ แต่ก็แสดงให้เห็นว่าทางขึ้นชาวอินเดียมาสู่ภูมิภาค เอเชียตะวันออกเฉียงใต้⁸ บริเวณที่มีแร่ทองคำ คือ นราธิวาส ซึ่งมีแนวตั้งแต่ปัตตานีลงไป ทางเหนือมีที่เขาร่อน อำเภอมือทอง จังหวัดชุมพร และที่อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์สำหรับแร่ดีบุกเป็นของธรรมชาติได้ง่ายดายทางฝั่งทะเลตะวันตก

6 ประชุม ขุมเพ็ญพันธ์. ล.ด. หน้า 65.

7 พุทธศาสนบัณฑิตสถาน. พระพุทธศาสนานิกายมหายาน. หน้า 13-14.

8 พุทธศาสนบัณฑิต. ล.ด. หน้า 13-14.

สินค้าที่ประชาชนใน แหลมมลายู และ เอเซียตะวันออกเฉียงใต้ ทำซื้อหรือแลกเปลี่ยนจากอินเดียคงจะ ได้แก่ ผ้าอาภรณ์ชนิดต่างๆ เช่น ผ้ามีสลิน ผ้าเนื้อบาง ผ้าเย็บระบาย และ พรม ของหอม เกล็ด เพชรนิลจินดา (ลูกปัด) เครื่องตัด ภาชนะโลหะ⁸ นอกจากนี้ก็เป็นจำพวกรูปเคารพในศาสนา ทั้งพุทธและพราหมณ์ ได้แก่ พระพุทธรูปหล่อสำริด เทวรูปหล่อสำริด เทวรูปศิลา วัตถุบรรพบุรุษที่เร่ร่อนมาจากท่าเรือฝั่งตะวันตกเป็นจำนวนมากไม่น้อยโดยเฉพาะรูปเคารพที่หล่อจากอมราวดี รูปเคารพต่างๆ ที่ชาวอินเดียนำมายังแหลมมลายู และ เอเซียตะวันออกเฉียงใต้ คงมาจากทางอินเดียภาคใต้เป็นส่วนใหญ่ เพราะ เราได้พบศิลปกรรมแบบอินเดียได้หลายอย่างบนแหลมมลายูตอนเหนือ อาทิ ตะกั่วปา นครศรีธรรมราช ไชยา ฯลฯ เป็นต้น และ รูปเคารพเหล่านี้ช่วยในการเผยแพร่อารยธรรมอินเดียได้ผลดี โดยเฉพาะพุทธศาสนาเป็นเครื่องเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างพ่อค้านักบวชชาวอินเดียบกับประชาชนในท้องถิ่นอย่างแน่นแฟ้น

สินค้าที่ชาวจีนนำเข้ามาขายหรือแลกเปลี่ยน ได้แก่ ผ้าไหม ผ้าแพร ภาชนะเครื่องโลหะ (เครื่องทองสำริด) เครื่องถ้วยชาม กระเจี๊ว (โลหะ) เงินตรา (อียิปต์) และ อื่นๆ สำหรับการเก็บภาษีและอัตราการค้าแลกเปลี่ยนสินค้านั้นในยุครบราณนั้น คงใช้วิธีการ

1. การถวายบรรณาการ หรือ ของขวัญ ด้วยของมีค่าต่างๆแก่เจ้าผู้ครองนครหรือหัวหน้าประจำเมืองเท่านั้น โดยมีกำหนดเป็นครั้ง เป็นเดือน เป็นปี หรืออื่นๆ
2. การชักสิ่งของโดยอัตราส่วนลดส่วนเกินตามแต่จะตกลงกัน
3. การแลกเปลี่ยนกันด้วยสิ่งของที่เป็นสินค้า
4. การใช้เงินตรา เบี้ย เครื่องตวงวัด อย่างนี้เป็นเครื่องกำหนดที่เกิดขึ้นภายหลัง ซึ่งเป็นวิธีที่สะดวก แพร่หลาย และเข้าใจวิธีแลกเปลี่ยนกันดี

อาณาจักรตามพรลิงค์มีอาณาเขตจรดทะเลทั้งสองฝั่งจึงมีการติดต่อค้าขายกับต่างชาติ สินค้าที่ซื้อขายแลกเปลี่ยนกันก็เป็นพวกของพื้นเมือง ของป่า ลักษณะของสินค้าในอาณาจักรตามพรลิงค์ที่เป็นสินค้าพื้นเมือง เช่น พวกของจากป่าทั้งหลาย เครื่องปั้นดินเผา เกลือ ไม้หอม เครื่องเทศ และอาหารบางชนิด ส่วนสินค้าต่างเมือง เช่น เครื่องเคลือบดินเผา ผ้า เครื่องโลหะ สินค้าที่ชาวต่างประเทศต้องการ คือ เครื่องเทศ ของแปลกของมีค่า ผลิตภัณฑ์จากป่าและสัตว์ สินค้าจำพวกโลหะ

⁸ ก็ (ชนิด) อยู่พรหม. ความเป็นอยู่ของประชาชนสมัยพุทธกาล. หน้า 72.

ความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรตามพรลิงค์ กับอาณาจักรอื่นๆ

4.1 การเมืองระหว่างตามพรลิงค์กับจีน

เมืองตามพรลิงค์ได้ทำการติดต่อทางการทูตกับจีน เพื่อผลทางการเมืองและการค้า เป็นจำนวนหลายครั้ง แต่จะขอหยิบยกมากล่าวเฉพาะครั้งที่สำคัญ

นักจดหมายเหตุจีนได้บันทึกไว้ในหนังสือ Sung hui yao kao เมื่อประมาณ พ.ศ. 1514 กล่าวไว้ว่า อาณาจักร ตัน หลิว เมี (Tan-liu-mei) ซึ่งศาสตราจารย์ วอลเตอร์ลงความเห็นว่าเป็นชื่อเดียวกับชื่อ ตันมาลิง (Tan-mamling)¹ เนื่องจากจีนเรียกเพี้ยนไป อาณาจักรแห่งนี้ได้เข้ามาทำการติดต่อค้าขายกับจีน และได้เป็นศูนย์กลางทางการค้าที่สำคัญเช่นเดียวกับรัฐอื่นๆ ในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเหตุการณ์เปิดการค้าขายนี้เกิดขึ้นอย่างทันทีทันใด นับตั้งแต่ภายหลังที่ราชวงศ์ซ้องใหม่ได้ครอบครองเมืองท่ากวางตุ้ง และการค้าพาณิชย์พื้นทะเลกลับเข้าสู่สภาพเดิม เมืองตามพรลิงค์ก็เริ่มติดต่อค้าขายกับจีนอีก เพราะเป็นเมืองท่าที่รู้จักกันดีอยู่แล้ว

ตามหลักฐานที่จีนบันทึกไว้ในหนังสือ Sung Shin ได้ระบุว่าเจ้าเมืองตามพรลิงค์ได้ส่งคณะทูตพร้อมเครื่องบรรณาการไปเจริญสัมพันธไมตรีกับจีนเป็นครั้งแรก เมื่อพ.ศ. 1544 เครื่องราชบรรณาการนอกจากพวกงาช้าง ไม้ผาง ซึ่งปกติก็เป็นสินค้าที่จีนสั่งซื้อไปขายเป็นประจำอยู่แล้ว แต่ที่พิเศษกว่าอย่างอื่นคือไม้ผางมีจำนวนมากถึง 10,000 ชั่ง ซึ่งนับว่าเป็นจำนวนที่สูงมาก เมื่อเปรียบเทียบกับในช่วงเวลาเดียวกันคือ เมื่อ พ.ศ. 1535 ที่คณะทูตของชาวได้นำไม้จันทร์ไปบรรณาการแก่จีน ซึ่งมีจำนวนเพียง 4,423 ชั่ง ซึ่งถือเป็นจำนวนสูงที่สุดแล้ว คณะทูตจากเมืองตามพรลิงค์ได้รับการต้อนรับอย่างดีจากจีน โดยให้เข้าพักที่พระราชวังซ่งเต้ (Tsong Teh) และให้ความไว้วางใจให้ท่านพระราช

¹ ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์. ตามพรลิงค์. หน้า 156.

สาส์นจากพระเจ้ากรุงจีนไปถวายแก่พระราชแห่งตามพรลิงค์ในฐานะที่ได้รับความยกย่องนับ
ถือจากพระเจ้าจักรพรรดิ²

ในจดหมายเหตุจีน Sung shih ยังกล่าวด้วยว่าเมืองตามพรลิงค์ส่งคณะทูตไปเมือง
จีนเมื่อพ.ศ.1544 ตอนนั้นมีเจ้าผู้ครองนครชื่อ To-hsu-chi คณะทูตที่ส่งไปคราวนั้นมีทั้ง
หมด 9 คน มีหัวหน้าชื่อ Ta-chi-ma, Ta-la และ P'i-ni แต่เรื่องนี้นั้นหนังสืออีก
เล่มหนึ่งคือ Sung hui yaa kao ระบุว่าคณะทูตจากเมืองตามพรลิงค์มีหัวหน้าคนสำคัญชื่อ
Ta-ku-ma และ Cha-p'i-ni ซึ่งแตกต่างออกไปเล็กน้อย

ในปีพ.ศ.1557 เพื่อเป็นการตอบสนองการขอร้องจากกลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
รวมทั้งอาณาจักรศรีวิชัยและตามพรลิงค์ด้วย ที่จะส่งคณะทูตนำเครื่อง
ราชบรรณาการมาเจริญสัมพันธไมตรี ทางรัฐบาลแห่งราชวงศ์ซ่งจึงบอกให้ข้าราชการผู้ดู
แลรับผิดชอบคณะทูตเหล่านั้นไปยังเมืองหลวง จัดการต้อนรับให้ดีขึ้น และในปีพ.ศ.1559
ทางจีนได้ออกกระเปียบคำสั่งว่า คณะทูตจากเมืองตามพรลิงค์ที่จะส่งไปเมืองจีนคราวต่อ
ไปมาให้มีจำนวนเกิน 10 คนจากกกระเปียบข้อห้ามนี้ ทำให้เป็นเครื่องชี้บ่งว่า เมือง
ตามพรลิงค์ถูกจัดลำดับฐานะ เมืองท่าค้าขาย ที่มีความสำคัญเป็นอันดับที่สอง คือมีฐานะ
ความสำคัญหรืออำนาจทางการค้าอยู่ในระดับเดียวกับเมืองจามปา เมืองบอร์เนียว เมือง
โมเจีย (Mo-chia) และเมืองกุโล (Ku-lo)³ หลังจากไม่ปรากฏว่าเมืองตามพรลิงค์
ขาดการติดต่อกับเมืองจีนเป็นเวลานานจนกระทั่งปีพ.ศ. 1613 เมืองตามพรลิงค์จึงได้
แต่งคณะทูตนำเครื่องราชบรรณาการไปเจริญสัมพันธไมตรีถึงประเทศจีนอีก คือขาด
การติดต่อกันถึง 54 ปี

จากเหตุการณ์ที่เมืองตามพรลิงค์ได้ติดต่อกับการค้ากับจีนในช่วงสมัยนี้ อาจตั้งเป็นข้อ
สังเกตได้ว่า นับแต่ช่วงพ.ศ. 1514 เป็นต้นมาเมืองตามพรลิงค์มีฐานะมั่นคงทางการค้า
และเป็นเมืองท่าสำคัญติดต่อกับเมืองท่าทางวุดงของจีนมาเป็นเวลา 99 ปี ก่อนหน้านี้ก็
แสดงให้เห็นด้วยว่า เป็นเมืองที่มีอำนาจบทบาทความสำคัญในการปกครองอย่างเป็นระ
บบอยู่ก่อนแล้ว

² ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์. ล.ค. หน้า 157.

³ O.W.Wotters "Tambralinga" Bulletin of the School of Oriental and
African Studies University of London. p.595 อ้างจาก ประทุม

ชุ่มเพ็งพันธ์ ล.ค. หน้า 157.

อะไรคือสาเหตุให้เมืองตามพรลิงค์ส่งคณะทูตพร้อมเครื่องราชบรรณาการเป็นจำนวนมากมายังเมืองจีน ในปี พ.ศ. 1544 เนื่องหลังการส่งคณะทูตครั้งนี้ คงจะมีเหตุการณ์สำคัญแอบแฝงอยู่ ตามที่จดหมายเหตุจีนระบุว่า การส่งคณะทูตไปเมืองจีนของเมืองตามพรลิงค์ประสบผลสำเร็จอย่างดี ซึ่งถ้าเราหันกลับมาดูเรื่องราวหลักฐานทางประวัติศาสตร์ช่วงระยะเวลาของเราเองก็จะพบว่าในระยะ พ.ศ. 1544 มีเหตุการณ์สำคัญมากเกิดขึ้น กล่าวคือ เกิดวิกฤตการณ์ในเมืองตามพรลิงค์ ซึ่งในหนังสือคัมภีร์พุทธศาสนาที่แต่งทางเชียงใหม่ เช่น จินนาลมกลีบกรณ เรียกว่าเมือง "สิริธรรมนคร" นั้นมีพระเจ้าสุจิตเป็นเจ้าเมือง ได้ยกกองทัพเรือขึ้นยึดได้เมืองละโว้ (ลพบุรี) เมื่อราว พ.ศ. 1514 หรือก่อนหน้านี้นับว่าไม่มากนัก ชัยชนะของเจ้าผู้ครองนครตามพรลิงค์ที่มีต่อเมืองละโว้นี้ และเมืองพระนครแห่งกัมพูชา ดูเหมือนจะมีความเกี่ยวพันกันทางเครือญาติตามที่ศิลปจารึกและตำนานกล่าวเป็นนัยไว้ และบรรดาเครือญาติทั้งหลายเหล่านี้ก็คอยแย่งแย่งกันเป็นใหญ่ จึงเกิดการรบพุ่งชิงราชบัลลังก์กันอยู่บ่อยๆ ดังจะเห็นว่าเมื่อพระเจ้าอู่ทัยทิตยวรมันที่ 1 ขึ้นครองราชย์เมื่อพ.ศ. 1544 ก็ได้อำนาจให้เกิดการแข่งขันกับเชื้อพระวงศ์ถึง 2 องค์ คือ พระเจ้าชัยวรมัน ซึ่งอย่างน้อยก็ครองราชย์อยู่ที่เมืองพระนครระหว่าง พ.ศ. 1546-1549 และพระเจ้าสุริยวรมันที่ 1 ซึ่งมีอำนาจขึ้นทางทิศตะวันออก⁴ ภายหลังจากที่เมืองตามพรลิงค์ส่งคณะทูตไปเมืองจีน เมื่อพ.ศ. 1544 เพียงปีเดียว ในปี พ.ศ. 1545 พระเจ้าสุริยวรมันที่ 1 ก็เสด็จขึ้นครองราชย์ คือนับตั้งแต่พระเจ้าอู่ทัยทิตยวรมันที่ 1 สิ้นพระชนม์หรือหายสาบสูญไป และตามที่จดหมายเหตุจีนระบุว่า หัวหน้าคณะทูตเมืองตามพรลิงค์มีชื่อว่า โต-สุ-ชี (To-hsu-chi) ก็อาจจะหมายถึง พระเจ้าสุจิต หรือ ราชโอรสของพระเจ้าสุจิตก็ได้ เนื่องจากเหตุการณ์เรื่องราวดูสอดคล้องกันพอสมควร⁵

แต่อย่างไรก็ตาม เรื่องความเป็นมาทั้งหมดนี้ถือเป็นเหตุการณ์อันสำคัญทางประวัติศาสตร์ของดินแดนรอบอ่าวไทยและคงจะเป็นด้วยสาเหตุการจัดแย้งทางผลประโยชน์ 2 ประการ คือ การทะเลาะเบาะแว้งในวงศ์เครือญาติซึ่งต่างก็ต้องการเสวยราชสมบัติ อีกประ

⁴ Coedes. The Indianized States of Southeast Asia. p.135. อ้างจาก ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์ ล.ด. หน้า 158.

⁵ Wolters, op. cit., p.596. อ้างจาก ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์ ล.ด. หน้า 159.

การหนึ่งคงเนื่องมาจากผลประโยชน์ทางการค้าขายและรายได้จากเมืองท่าชายทะเลที่อยู่ในความปกครอง ซึ่งในที่สุดก็เป็นเหตุให้เมืองตามพรลิงค์ยกทัพเรือขึ้นบดเมืองละว้า จนกลายเป็นเหตุให้เกิดสงครามบาดหมางขึ้นระหว่างนครลพบุรีกับเมืองพระนครหรืออาณาจักรกัมพูชาในสมัยต่อมาไปในที่สุด

ตามที่คณะทูตจากเมืองตามพรลิงค์จัดเครื่องราชบรรณาการตามที่เมืองจีนต้องการเป็นจำนวนมากมายังปถาวรแด่พระเจ้าจักรพรรดิฉิน เมื่อ พ.ศ. 1544 นั้น อาจวิเคราะห์ได้ว่า พระราชโอรสของพระเจ้าสุจิตเป็นผู้จัดส่งไป⁶ ส่วนวัตถุประสงฆ์ที่แต่งคณะทูตไปยังเมืองจีนคงเนื่องมาจาก

1. เป็นความพยายามที่หวังจะได้รับความพึงพอใจและได้รับการสนับสนุนในการกระทำใด ๆ ต่อไปในวันข้างหน้าของเมืองตามพรลิงค์และเมืองละว้า ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เมืองตามพรลิงค์ก็ต้องการอาศัยอิทธิพลของจีนเป็นเกาะกำบัง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการกระทบกระทั่งระหว่างเมืองละว้ากับเมืองกัมพูชา หรือเหตุการณ์กระทบกระทั่งขัดแย้งผลประโยชน์ทางการค้ากับหัวเมืองต่าง ๆ บนแหลมมลายูก็ตาม เพราะเมืองตามพรลิงค์เองต้องการสร้างอิทธิพลทางการเมือง การการค้า และที่สำคัญที่สุดคือการรักษาเอกราช และนี่เป็นเหตุหนึ่งที่จะช่วยอธิบายให้เข้าใจอย่างชัดเจนว่า ทำไมรัฐต่างๆในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จึงต้องพยายามจัดส่งคณะทูตของตนพร้อมด้วยเครื่องราชบรรณาการไปยังราชสำนักจีน⁷ ในช่วงเวลาระหว่างที่กำลังเกิดการขัดแย้งอย่างรุนแรงนั้น ซึ่งนอกจากรัฐต่างๆต้องการได้รับความสนับสนุนจากจีนแล้ว ก็หวังให้จีนพอใจและนำมาให้รัฐบาลจีนในสมัยราชวงศ์ซ้อง หั่นเกรงตกใจใดๆ ต่อการมีเหตุการณ์กระทบกระทั่งกันบนดินแดนส่วนนี้ เนื่องจากจีนมีอิทธิพล มีผลประโยชน์ครอบงำเมืองท่าค้าขายนานาชาติอยู่เป็นจำนวนมาก จนเงินกลายเป็นเจ้าตลาดการค้าทางทะเล เป็นที่เกรงอกเกรงใจของบรรดาชาวรัฐต่างๆในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อีกประการหนึ่งบรรดาเมืองท่าของรัฐต่างๆเหล่านี้ก็มีผลประโยชน์หรือหวังผลประโยชน์ทางการค้าขายหรือติดต่อกับประเทศจีนเป็นสำคัญ เพราะจีนเป็นพ่อค้าที่หาญและมีความสำคัญที่สุด มีเรือเดินทะเลแล่นมาติดต่อค้าขายมากกว่าชาติใดและนำสินค้าต่างๆมาซื้อขายแลกเปลี่ยนเป็นจำนวนมาก การส่งเครื่องบรรณาการไปติดต่อเจริญ

⁶ ยอร์ช เซเดส์. ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ 2. หน้า 14.

⁷ Wolters op. cit. p.596. อ้างจาก ประชุม ชุ่มเพ็งพันธ์ ล.ด. หน้า 160.

สัมพันธ์ไมตรีกับประเทศจีน ก็ไม่ได้หมายความว่าประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยอมเป็นประเทศราชอย่างที่จีนเข้าใจ หากแต่เป็นไปเพียงเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ทางการค้าของตนเป็นหลักใหญ่ ในบรรดารัฐต่าง ๆ ที่มีเมืองท่าค้าขายที่สำคัญก็มักมีเรื่องขัดแย้งกันเสมอ ดังนั้นถ้าเกิดสงครามกัน จะไม่กระทบกระเทือนแต่เฉพาะเมืองท่าเหล่านั้นเท่านั้น แต่ย่อมจะกระทบกระเทือนต่อผลประโยชน์ทางการค้าของจีน ตลอดจนเส้นทางการเดินเรือด้วย เพราะจีนได้รับประโยชน์โดยตรงอยู่มากกว่าทางการค้ากับที่ใด ดังจะเห็นได้ว่าในสมัยเดียวกันนี้ ทั้งอาณาจักรมะตะรามในเกาะชวา พ.ศ.1535 และอาณาจักรศรีวิชัยในตอนปลายของ พ.ศ.1560 หรือราวต้นปีพ.ศ.1561 ก็ได้จัดส่งคณะทูตรวมเครื่องราชบรรณาการไปยังเมืองจีนก็คงเนื่องมาจากเกิดปฏิกริยารุนแรงทางการเมืองหรือเกิดการกระทบกระทั่งทางผลประโยชน์เช่นเดียวกัน

2. อีกทางหนึ่งเป็นความเห็นของ Dr. Bosch โดยกล่าวว่า อาจจะเป็นไปได้ว่าพระเจ้าสุริยวรมันที่ 1 ถูกกักขังออกไปนอกราชวงศ์จึงไม่ได้เสวยราชย์ที่เมืองพระนครเมื่อ พ.ศ. 1544 เพราะมีกษัตริย์คู่แข่งที่สำคัญ 2 องค์คือ พระเจ้าอู่ทียิตยวรมันที่ 1 กับพระเจ้าชัยวรมัน มีอำนาจเหนือกว่าและมีการติดต่อกับเกาะชวาและบาลีด้วย ซึ่งถ้าการสืบราชประเพณีถูกต้องและการศึกษาประวัติศาสตร์ศิลปเชื่อถือได้ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนในประวัติศาสตร์กัมพูชาในตอนนี้เป็นคือ พวกเกาะชวาท้าทายต่อกัมพูชา และบางทีเมืองตามพรลิงค์ซึ่งสนับสนุนถ้าไม่เป็นพระเจ้าสุริยวรมันที่ 1 ก็เป็นพระเจ้าชัยวรมัน เห็นเหตุการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นในวันข้างหน้า จึงจัดส่งคณะทูตนำเครื่องราชบรรณาการไปยังเมืองจีนเป็นการล่วงหน้าก็อาจเป็นไปได้ ทั้งนี้เราอาจพิจารณาเหตุการณ์เรื่องราวที่เกิดขึ้นในระยะถัดมาประกอบด้วย กล่าวคือในปี พ.ศ.1559 เมืองตามพรลิงค์ยังคงเป็นประเทศเอกราชและแต่งตั้งคณะทูตไปติดต่อกับเมืองจีน และอาจจะได้รับสิทธิพิเศษหรืออยู่ในสถานะที่สูงกว่าอาณาจักรกัมพูชาให้มีกษัตริย์ปกครองตนเอง มีฐานะเป็นประเทศราชสำคัญเป็นพิเศษ

อีกกรณีหนึ่งอาณาจักรตามพรลิงค์ มีความวิตกกังวลต่ออำนาจของอาณาจักรทะเลใต้ซึ่งยังมีอยู่มากและอิทธิพลของอาณาจักรมะตะรามบนเกาะชวาก็มีมากขึ้น กลัวจะเข้ามาขัดขวางบทบาทของตน เพราะฉะนั้นอาณาจักรตามพรลิงค์กับเมืองละโว้ และกัมพูชามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันมาก มีผลประโยชน์ร่วมกันทั้งทางเศรษฐกิจและกิจการค้าเดินเรือทะเล กองทัพเรืออาณาจักรตามพรลิงค์มีบทบาทความสำคัญมากขึ้น ด้วยเหตุนี้ในศิลา

จารึกที่ตันซอร์จึงให้ความสำคัญ โดยกล่าวว่าเมืองทักที่มีความเข้มแข็งสามารถใน
การสงคราม ฉะนั้นอาณาจักรบาดตยะจึงถือว่าพวกศรีวิชัย ความพหุพลังและกัมพูชาเป็นพวก
เดียวกัน⁸

3.อาณาจักรมะตะราม (Mataram) แห่งเกาะชวาตะวันออก เริ่มมีอำนาจ
มากจนกลายเป็นศัตรูที่น่ากลัวของศรีวิชัยไปแล้ว แต่อาณาจักรศรีวิชัยสัมพันธ์ภาพใกล้ชิดกับ
อาณาจักรตามพหุพลัง ดังนั้นอาณาจักรกัมพูชาจึงดึงเอาอาณาจักรตามพหุพลังและอาณาจักร
ศรีวิชัยเข้ามาเป็นพันธมิตร เพื่อร่วมผลประโยชน์และวางแผนขยายทางการเมืองการค้าและการ
เดินเรือด้วยกัน ทั้งนี้เพราะความเกรงกลัวอิทธิพลอำนาจของอาณาจักรมะตะรามแห่งเกาะ
ชวาตะวันออกจะเข้ามาสนับสนุนทางการเมืองแก่กษัตริย์ฝ่ายตรงข้ามที่จะช่วงชิงกันเป็นใหญ่
ในเมืองพระนครส่วนอาณาจักรบาดตยะแห่งอินเดียได้นั้นถือว่าอาณาจักรมะตะรามเป็นมิตร⁹

การที่พวกโจฬะ ยกทัพเรือเข้ามาตีเมืองท่าต่างๆ ตลอดบนแหลมมลายู เมื่อพ.ศ.
1568 พระเจ้าราเชนทรวรชที่ 1 ต้องการทำลายคู่แข่งชั้นทางเศรษฐกิจทั้งมวล มิใช่
แต่เฉพาะต้องการบั่นทอนอำนาจของอาณาจักรศรีวิชัยเท่านั้น แต่ทว่าบรรดาหัวเมืองท่าทั้ง
หลายที่ดีได้ก็เพียงยึดไว้เป็นการชั่วคราวเท่านั้น การที่อาณาจักรตามพหุพลังส่งคณะทูตไป
เมืองจีน ในพ.ศ. 1544 จึงนอกจากเพื่อแข่งขันทางผลประโยชน์กับอาณาจักรกัมพูชา
โดยตรงแล้วยังเป็นไปเพื่อแสดงความเป็นเอกราช ต้องการอาศัยอิทธิพลทางการเมืองของ
จีนมาช่วยให้เป็นประโยชน์เท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจและการเมืองกับอาณาจักรต่างๆ

4.2 ความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรมอญกับตามพหุพลัง

เดิมเราเชื่อกันว่า "เมืองครหิ" ตามที่ปรากฏในศิลาจารึกหลักที่ 25 ซึ่งจารึกไว้
ที่ฐานพระพุทธรูปนาคปรก ปางมารวิชัย หล่อด้วยสำริดซึ่งพบที่วัดเวียง อำเภอไชยาจังหวัด
สุราษฎร์ธานี มีศักราชบอกไว้ว่าหล่อขึ้นเมื่อ พ.ศ. 1726 โดยมหาเสนาบดี ตลาใน ผู้รักษา
เมืองครหิ เป็นผู้รักษาเมืองครหิ เป็นผู้ส่งให้หล่อขึ้นตามพระราชโองการของ มหาราชศรี
สัตตไตรโลกยราช ตามที่ศาสตราจารย์ยอร์ช เซเดส์ ได้อ่านแปลไว้ในหนังสือประชุมศิลา
จารึกภาคที่ 2 นั้น¹⁰ เป็นเมืองแห่งเดียวกับที่ปรากฏในหนังสือจดหมายเหตุจีนของเจาซูกัว
(Tchao Tou-koua) ที่บอกว่ามีเมืองแห่งหนึ่งชื่อ "เกียลหิ" (Kia-lo-hi) ตั้งอยู่

⁸ ประชุม ชุมเพ็งพันธ์. ล.ด. หน้า 161.

⁹ ประชุม ชุมเพ็งพันธ์. ล.ด. หน้า 162.

¹⁰ ยอร์ช เซเดส์. ล.ด. หน้า 32.

ทางทิศของประเทศกัมพูชา ซึ่งในสมัยนั้นนับรวมลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาภาคกลางอยู่ในอาณาจักรประเทศกัมพูชาด้วย ตามความเห็นของศาสตราจารย์ ยอร์ช เซเดส์ และเชื่อว่า คำเกียรลี เป็นคำที่แปลงมาจากคำว่า ครหิ ตามตัวอักษรตัวต่อตัว¹¹ ซึ่งชื่อเมืองทั้ง 2 คำนี้ก็ตรงกับเมืองเขย่านั้นเอง

จากการศึกษาค้นคว้าเมื่อเร็วๆ นี้¹² ของดร.พิริยะ ไกรฤกษ์ ได้พบความจริงว่า ความรู้ความเข้าใจเดิมเมื่อ 50 กว่าปีที่แล้วนั้นคลาดเคลื่อน อดย่นำให้เห็นว่าการพิจารณาตามแหล่งที่ตั้งของอาณาจักรทวารวดีแต่เพียงเฉพาะในเอกสารจีนของหลวงจีนเหียนจิง และอิจิง เป็นการไม่ถูกต้อง ควรศึกษาเอกสารจีนอื่นๆ เช่นพงสาวดารราชวงศ์ถังด้วย เพราะกล่าวถึงความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศจีนกับอาณาจักรทวารวดีและเมืองต่างๆ ที่ตั้งอยู่ใกล้เคียง ถ้าพิจารณาถึงสภาพความเป็นจริงของภูมิศาสตร์เข้าประกอบด้วยแล้ว จะเห็นว่าเมืองต่างๆ ที่พบศิลปวัตถุซึ่งสร้างขึ้นในสมัยนี้ จะตั้งอยู่บริเวณปากแม่น้ำสำคัญ 4 สายที่ไหลลงสู่อ่าวไทย คือ

เมืองราชบุรี	มีแม่น้ำแม่กลองไหลผ่าน
เมืองนครปฐม	มีแม่น้ำท่าจีนไหลผ่านมาใกล้ที่ตั้งเมือง
เมืองลพบุรี	มีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านมาใกล้โดยมีแนวป่าสักไหลมาบรรจบ

เมืองศรีมหาโพธิ์ มีแม่น้ำบางปะกงเป็นหลัก

เมืองเหล่านี้ควรจะมีความควบคุมปากแม่น้ำและเมืองเล็กๆ ที่อยู่เหนือต้นน้ำขึ้นมามาทำให้เศรษฐกิจของเมืองเหล่านี้ น่าจะดำเนินไปบนรูปของศูนย์กลางทางการค้าขาย ระหว่างเมืองที่ตั้งอยู่ต้นน้ำกับประเทศอินเดีย ดังนั้นเมืองต่างๆ ที่ถูกกล่าวถึงในพงสาวดารราชวงศ์ถัง ก็น่าจะมีที่ตั้งอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำสำคัญ 4 สายนี้เพราะบรรดาเมืองเหล่านี้ต่างก็มีสินค้าของป่าส่งไปเป็นเครื่องบรรณาการเหมือนกัน¹³

11 ยอร์ช เซเดส์. ประชุมศิลาจากศรีอยุธยา ภาคที่ 2. หน้า 12.

12 พิริยะ ไกรฤกษ์. แนวความคิดใหม่เกี่ยวกับเมืองนครปฐมก่อนพุทธศตวรรษที่ 19.

เอกสารประกอบการประชุมศิลปสถานในจังหวัดนครปฐม วันที่ 10 พฤษภาคม 2523.

13 พิริยะ ไกรฤกษ์. ล.ด. หน้า 3.

เส้นทางเดินมกติดต่อกันระหว่างอ่าวเบงกอลกับอ่าวไทย ที่สะดวกปลอดภัยและใกล้ที่สุดคือเส้นทางที่ผ่านพระเจดีย์สามองค์ และเลียบลำน้ำแม่กลองหรือท่าจีนมาสู่ทะเล เป็นเส้นทางที่ประเทศฝ่ายตะวันตก เช่นอาณาจักรโรมัน อินเดีย อาหรับ ราชัคนาคมนติดต่อกับประเทศทางตะวันออก เช่นอาณาจักรพุนั้นและจีน เป็นต้น¹⁴ และเราได้พบโบราณศิลปวัตถุที่มีอายุเก่าถึงพุทธศตวรรษที่ 8-10 อาทิ เงินเหรียญ ตราสังข์ เครื่องประดับโลหะที่นครปฐม แสดงว่าแถบลุ่มน้ำแม่กลอง และท่าจีนเป็นเส้นทางผ่าน และเป็นเมืองท่าชายทะเลจากประเทศอินเดียเข้าสู่อาณาจักรพุนั้น โบราณศิลปวัตถุเหล่านี้มีอายุตรงกับที่อาณาจักรพุนั้น (P'an-P'an) เจริญรุ่งเรือง พระเจ้าโรดักณะ ที่เดินทางมาจากอินเดียก็มาอยู่ที่ เมืองพุนั้น ก่อนที่จะเดินทางต่อไป ครองพุนั้นนานพุทธศตวรรษที่ 10 ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าอาณาจักรพุนั้น น่าจะตั้งอยู่บริเวณลุ่มน้ำแม่กลองและท่าจีน¹⁵ มากกว่าที่จะตั้งอยู่ทางตอนเหนือของแหลมมลายู (อำเภอพุนนัง จังหวัดสุราษฎร์ธานีหรืออ่าวบ้านดอน)

เมื่ออาณาจักรพุนั้นเสื่อมไปนานพุทธศตวรรษที่ 11-12 อาณาจักรทวารวดีก็เจริญขึ้นแทนที่ ครั้งแรกอาจจะมีส่วนกลางอยู่ที่เมืองลพบุรี ตามที่ปรากฏพบเงินเหรียญจารึกว่า "ลวปุระ" ส่วนเมืองนครปฐมก็เป็นอิสระไม่ขึ้นกับอาณาจักรพุนั้น จดหมายเหตุจีนเรียกเมืองนครปฐมว่าอาณาจักรเกลัว (Ge Luo) และน่าจะเป็นอาณาจักรเดียวกันกับ เกลัวซีเฟิน (Ge Luo She Fen) ผู้ปกครองอาณาจักรนี้อยู่ในราชวงศ์ ตูเหล้ว (Tou He Loo = ทวารวดี) ได้ครอบครองผูกขาดทางการค้าขายกับอาณาจักรอื่นๆ รอบอ่าวไทยกับประเทศจีนระหว่างพุทธศตวรรษที่ 12-16

ตอนต้นพุทธศตวรรษที่ 16 เป็นต้นมา อาณาจักรต่างๆ ในบริเวณลุ่มน้ำเจ้าพระยาและบางประเทศอยู่ใต้อิทธิพลทางวัฒนธรรมของขอมโดยสิ้นเชิง ยกเว้นบริเวณลุ่มน้ำท่าจีนและแม่กลอง อันเป็นที่ตั้งเมืองนครปฐม เท่านั้นที่ไม่ปรากฏให้เห็นอิทธิพลวัฒนธรรมขอมให้เห็นเลย จนถึงตอนต้นพุทธศตวรรษที่ 18 จึงปรากฏแบบอิทธิพลขอมนครปฐมเท่านั้นที่คงจะตกอยู่ภายใต้อำนาจทางการเมืองของอาณาจักรศรีวิชัย (ชวา) เพราะแม้ว่าอาณาจักรศรีวิชัย (ชวา) จะเป็นศูนย์กลางการค้าที่ยิ่งใหญ่ก็ตาม แต่ยังคงจำเป็นต้องยึดเอานครปฐมเป็นเมืองขึ้น

14 ยอร์ช เซเดส์. "การขุดค้นที่พงดึกและความสำคัญต่อประวัติศาสตร์สมัยโบราณ

แห่งประเทศไทย" สมุดร่นำชมโบราณวัตถุสถาน ตามลพดึกและปูชนียสถานพระแท่นดงรัง.

หน้า 36-37.

15 พิริยะ ภารฤกษ์. ล.ด. หน้า 4 - 5.

เนื่องจากอิทธิพลของมณฑลลพบุรีสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช และแม่น้ำเจ้าพระยาไหลคดแล้ว อาณาจักรศรีวิชัย (ไชยา) ต้องอาศัยสินค้าของป่าพื้นเมืองจากบริเวณที่เป็นเมืองอยู่ตามลุ่มแม่น้ำท่าจีนและแม่น้ำแม่กลอง เพื่อส่งไปขายเมืองจีนต่อไปแข่งกับอาณาจักรอื่น และยังเป็นการถ่วงดุลอำนาจมิให้พวกขอมแผ่ขยายครอบครองตลอดทั้ง 4 ลุ่มน้ำได้¹⁶

ความสัมพันธ์ระหว่างดินแดนแหลมมลายูตอนเหนือ กับเมืองนครศรีธรรมราช และเมืองไชยาในช่วงเวลาดังกล่าวย่อมมีเป็นอันมาก ทั้งนี้โดยมีความสัมพันธ์ดั้งเดิมอยู่ก่อนแล้ว กล่าวคือในระยะแรกที่อาณาจักรที่อาณาจักรมอญทวารวดีเจริญรุ่งเรืองระหว่างพุทธศตวรรษที่ 12-16 ได้แผ่อาณาเขตไปปกคลุมแหลมมลายูตอนเหนือทั้งหมด และคงจะได้ส่งอุปราชหรือเจ้าชายผู้ปกครองที่มีความสำคัญขึ้นสูงลงไปอยู่ประจำที่หน้าที่เป็นหัวเมืองเอกฝ่ายใต้ด้วย เมืองนครศรีธรรมราชและเมืองไชยาได้เป็นศูนย์กลางการปกครองที่สำคัญเพราะมีหลักฐานหลายอย่างให้เชื่อเช่นนั้น ประการแรกเราได้พบโบราณศิลปวัตถุของพวกมอญทวารวดีเป็นจำนวนมากมายึดธรรมดา¹⁷ โดยเฉพาะที่เมืองนครศรีธรรมราชและไชยามีมากที่สุด และได้พบแผ่ไปไกลถึงเมืองยะรัง (ลังกาสุกะ) ในจังหวัดปัตตานี การที่ดินแดนแหลมมลายูจะสามารถรับอิทธิพลทางศิลปวัฒนธรรมอื่นจากอาณาจักรอื่นได้มากมายถึงเพียงนี้ จะต้องมีความสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้ง อาทิ ทางเชื้อชาติ ทางเศรษฐกิจ ทางการปกครอง และทางการค้าขายอย่างใกล้ชิดเท่านั้น ประการที่สอง ตามความรู้อันเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า พวกคนที่อพยพลงไปอาศัยอยู่บนแหลมมลายูรุ่นหลัง เป็นคนในตระกูลมอญ-เขมร¹⁸ การได้พบคำที่ขอขมาในภาษามอญโบราณในภาษาของคนพื้นเมืองเดิมพบคาบสมุทรมาเลย์ภาคใต้ การพบตำราพระกัลปนาภาษาเขมรที่เมืองพัทลุง และหลักฐานอื่นๆ ทำให้เราเชื่อว่าประชาชนชาวพื้นเมืองเดิมของเมืองนครศรีธรรมราช เป็นกลุ่มคนที่อยู่ในตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติก (Austro-Asiatic) และบางทีจะเป็นพวกที่มีเชื้อชาติผสมระหว่างคนมอญและก่อนมอญ (Pre-Mon peoples and Mons) และเขมรบนกันอยู่ด้วย โดยเฉพาะมอญนั้นตั้งถิ่นฐานกระจายกว้างตั้งแต่ลุ่มน้ำอิรวดีในพม่าติดต่อมาจนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา¹⁹

16 พิริยะ ไกรฤกษ์. ล.ค. หน้า 8.

17 ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์. "ศิลปกรรมสมัยทวารวดีในภาคใต้ของประเทศไทย" โบราณคดี. หน้า 16 - 17.

18 Piriya Krairiksn. The Sacred Image. p.23. อ้างจาก ประทุม

ชุ่มเพ็งพันธ์ ตามพรลิงค์ หน้า 198.

หลักฐานสำคัญประการหนึ่งที่ต้องการนำมากล่าวถึงก็คือ พระพุทธรูปสำริด นาคปรก บางมารวิชัย ที่ฐานมีจารึกว่าสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ.1726 คือศิลาจารึกหลักที่ 25 นั้นเอง จากการเปรียบเทียบรูปแบบทางประวัติศาสตร์ศิลป์ ปรากฏว่าพระพุทธรูปนาคปรกองค์นี้มี ลักษณะบางอย่างใกล้เคียงกับพระพุทธรูปนาคปรกที่พบที่นครปฐมและสุพรรณบุรี ซึ่งพระพุทธรูปเหล่านี้มีลักษณะของศิลปเขมรแบบนครวัดที่ส่งผ่านภาคกลางของประเทศไทยเข้ามาแพร่อยู่ด้วย ดังนั้นพระพุทธรูปนาคปรกที่พบที่เมืองไชยา จึงเป็นเครื่องแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรศรีวิชัย (ไชยา) กับเมืองครหิ (นครปฐม)

ตามผลการค้นคว้าของ ดร.พิริยะ ไกรฤกษ์ พบว่า²⁰ เอกสารจีนชื่อ ซูพันจี (Zhu Fan Zhi) เขียนขึ้นโดย ส้าวรุ่กัว (Zhau Ru Kuo) ในปีพ.ศ.1769 กล่าวว่า เขตแดนทางทิศใต้ของอาณาจักรกัมพูชาจรดกับเขตแดนของเจียโลซิ (Jia Luo Xi) ซึ่งเจียโลซินี้เป็นเมืองขึ้นของอาณาจักรศรีวิชัย คำว่า "เจียโลซิ" นั้นน่าจะเพี้ยนมาจากคำว่า "เกล่วชีเฟน" (Ge Luo She Fan) หรือ "เกล่ว" ซึ่งเป็นชื่อเรียกเมืองนครปฐมในพุทธศตวรรษที่ 13-14 ในการที่นครปฐม (ครหิ, เจียโลซิ) เป็นเมืองขึ้นของอาณาจักรศรีวิชัย (ไชยา) นี้ ก็มีข้อสนับสนุนของตำนานอีก คือ ในตำนานพระปฐมเจดีย์กล่าวว่า เมืองนครไชยศรีอันเป็นเมืองที่ตั้งของพระปฐมเจดีย์ มีชื่อเดิมว่า เมืองศรีวิไชย²¹ แสดงให้เห็นว่าเมืองนครปฐมครั้งหนึ่งคงจะได้เคยอยู่ภายใต้อำนาจของอาณาจักรศรีวิชัย จึงได้เรียกเมืองตามชื่ออาณาจักรที่เคยปกครองติดต่อกันสืบมา

ความสัมพันธ์ระหว่างดินแดนอณูภูมิแม่น้ำท่าจีนกับแม่น้ำแม่กลอง ที่มีต่อดินแดนแหลมมลายูยังมีที่น่าสนใจอีกเรื่องหนึ่ง คือ จารึกที่ฐานพระพุทธรูปสำริดนาคปรกจากวัดเวียงอาเภอยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ตามที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น จารึกด้วยตัวอักษรคล้ายกับตัวอักษรของจารึกหลักที่ 22 คือ จารึกในถ้ำฤๅษี แขวงจังหวัดราชบุรี ซึ่งเป็นตัวอักษรคล้ายกับที่ใช้อยู่ในประเทศอินเดียภาคใต้และประเทศกัมพูชาในราวพุทธศตวรรษที่ 11-12 แต่วิธีสะกดนั้นใช้ในภาษามอญ และในขณะเดียวกันก็มีภาษาเขมรผสมอยู่ด้วย ส่วนภาษาที่ใช้ในศิลา

19 L.P. Briggs. The Ancient Kmer Empire. p.15. อ้างจาก ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์ หน้า 199.

20 พิริยะ ไกรฤกษ์. ล.ด. หน้า 9.

21 เจ้าพระยาทิพากรวงศ์. พระปฐมเจดีย์. หน้า 49.

จารึกหลักที่ 25 เป็นภาษาเขมร²² หลักฐานเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าชาวมอญและขอมนอกจากจะมีการผสมผสานกันทางวัฒนธรรมในดินแดนแถบภาคกลางแล้ว ยังได้ปรากฏให้เห็นในภาคใต้ด้วย เพราะต่างก็เคยแผ่อาณาจักรตามพรลิงค์เช่นเดียวกัน การที่เราจะรู้เรื่องราวขอมและมอญได้ในเวลานี้ ก็คือคนที่เราเรียกว่า เขมร ขมุ ข่า มอญ เม็ง ฯลฯ ภาษาที่ชนเหล่านี้ใช้พูดกันเป็นภาษาของโบราณ²³ ข้อเท็จจริงที่เราพบศิลาจารึกที่วิหารโพธิ์ลังกา วัดมหาธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช จารึกด้วยอักษรมอญโบราณภาษามอญ ฝ่ามืออายุระหว่าง พ.ศ. 1775-1825²⁴ ตลอดจนข้อความเรื่องราวที่ปรากฏในตำนานเมืองนครศรีธรรมราช ก็ล้วนบ่งบอกว่า พวกมอญได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับและให้อิทธิพลแก่เมืองตามพรลิงค์บนแหลมมลายูอย่างมากมาย ตามจดหมายเหตุจีนได้กล่าวว่า ประชาชนของอาณาจักรเป็น-พัน และมอญ ทวาราวดีคล้ายคลึงกันก็ดี การได้ค้นพบโบราณศิลปวัตถุและอื่นๆ ก็ดี แสดงว่าอาณาจักรมอญแห่งทวารวดีมีอิทธิพลต่อแหลมมลายูไม่แต่เฉพาะด้านวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมไปถึงทางการค้าขายติดต่อกับจีนและอินเดียอีกด้วย²⁵

เพื่อความกระจ่างเกี่ยวกับที่ตั้งเมืองครחי (ไชยา) และ เมืองพันพัน (พันพัน-เวียงสระ) ตามความเห็นของนักปราชญ์ท่านอื่นๆ ซึ่งได้กล่าวถึงไว้ จึงจะขอนำมากล่าวเปรียบเทียบไว้ให้พิจารณาได้กว้างขวางต่อไป

ศาสตราจารย์ ยอร์ช เซเดส์ ให้ความเห็นไว้ว่า จดหมายเหตุจีนของราชวงศ์ซ้องอ้างถึงประเทศหนึ่ง ซึ่งขนานนามว่า การะซี หรือ เจีย-โล-ฮี (Chai-lo-hsi ภาษากวางตุ้งว่า Ka-lo-hei) ตั้งอยู่ทางภาคทิศของประเทศกัมพูชา เป็นเมืองขึ้นของอาณาจักรศรีวิชัย ก็คือ เมืองครחי ในศิลาจารึกหลักที่ 25 หรือตรงกับเมืองไชยานั่นเอง เพราะคำ เจีย-โล-ฮี เป็นคำที่แปลงมาจากคำว่า "ครחי" ตามตัวอักษรตัวต่อตัว ไซแต่เท่านั้นเมือง

22 ยอร์ช เซเดส์. ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ 2. หน้า 20, 32.

23 กรมตำรา กระทรวงศึกษาธิการ. ภูมิศาสตร์ประเทศไทย. หน้า 442.

24 จาปา เขื่องเจริญ. "ศิลาจารึกวิหารโพธิ์ลังกา เลขที่ น.ศ. 2" ศิลปากร. 23:5 (พ.ย. 2522) หน้า 94 - 98.

25 นิธิ เอี่ยมศรีวงศ์. "ราชอาณาจักรทวารวดี" สามทวาร. 5:2 (ม.ค. 2509) หน้า 43 - 51.

ครุฑหรือเมืองไชยาก็ตั้งอยู่ทางภาคทิศใต้ของประเทศกัมพูชา (ซึ่งในสมัยนั้นรวมลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาอยู่ในอาณาเขตด้วย)

ศาสตราจารย์ ยอร์ช เซเดส์ เชื่อว่า เมืองพัน-พัน อาจจะมีศูนย์กลางอยู่บริเวณอ่าวบ้านดอน มีอาณาเขตด้านทิศใต้ติดต่อกับเมืองลังกาสุกะ (ปัตตานี) พราหมณ์นักคณิตศาสตร์ชาวอินเดีย กษัตริย์แห่งอาณาจักรพูนันก็เคยพำนักอยู่ที่เมืองพัน-พันอยู่ก่อน เมืองพัน-พันเคยส่งคณะทูตไปเมืองจีนเป็นครั้งแรกระหว่าง พ.ศ. 967-996 และในปีต่อมาอีกจนถึง พ.ศ. 1178

ศาสตราจารย์ พล วิถี กล่าวว่าจดหมายเหตุจีน กล่าวถึงชื่อเมืองพัน-พัน เป็นครั้งแรกในหนังสือ เหลียง-ชู (Liang-shu) เมื่อตอนที่บรรยายถึงอาณาจักรพูนัน แต่เรื่องเมืองพัน-พัน มีกล่าวถึงอย่างละเอียดในหนังสือประวัติศาสตร์ราชวงศ์ถัง ถึงได้กล่าวว่าเมืองพัน-พัน ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของอาณาจักรฉินยี่ (จัมปา) ริมอ่าวทะเล ทางด้านทิศเหนือมีทะเลขนาดเล็กแบ่งแยกกับอาณาจักรฉินยี่ (จัมปา) การเดินทางไปยังเมืองพัน-พัน ถ้าแล่นเรือจากตั้งเกียจใช้เวลาราว 40 วัน เมืองพัน-พัน นี้มีเขตแดนกับเมืองลังกาสุกะ (ปัตตานี) ประชาชนพลเมืองเขียนหนังสือพราหมณ์และนับถือพุทธศาสนา ในปี พ.ศ. 1178 เมืองพูนันส่งคณะทูตพร้อมเครื่องบรรณาการ ซึ่งเป็นผลิตผลในท้องถิ่นไปยังราชสำนักจีน

หนังสือประวัติศาสตร์ราชวงศ์ถังได้กล่าวไว้ชัดเจนว่า เมืองพัน-พัน ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของอาณาจักร โต-โฮ-โล (To-ho-lo หรือ Tu-ho-lo) ซึ่งอาจจะตรงกับอาณาจักรทวารวดี ตามที่ศาสตราจารย์กูช กล่าวไว้ ดังนั้นเมืองพัน-พัน ต้องตั้งอยู่บนฝั่งตะวันออกของแหลมมลายูได้คอคอดกระบริเวณอ่าวบ้านดอน โดยมีทะเลอ่าวไทยกั้นเขตแดนกับอาณาจักรจามปา และเขตแดนทางทิศใต้ติดต่อกับเมืองลังกาสุกะ²⁶

4.3 ความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรตามพรลิงก์กับสุราษฎร์

อาจกล่าวได้ว่าเมืองนครศรีธรรมราชกับเมืองสุราษฎร์ มีความสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้งในช่วงพุทธศตวรรษที่ 18-19 เมื่อพุทธศาสนาแบบลังกาวงศ์ได้เผยแผ่เข้ามาสู่ประเทศไทยอย่างแพร่หลาย โดยการผ่านจากเมืองนครศรีธรรมราชก่อน แล้วจึงเดินทางต่อไปยังเมืองสุราษฎร์ ทำให้เมืองทั้งสองมีความใกล้ชิดสนิทสนมร่วมมือช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

ดังข้อความที่ปรากฏในหนังสือตำนานต่างๆ และในศิลาจารึก ความจริงเมืองนครศรีธรรมราชคงได้ติดต่อกับเกาะลังกามาก่อนหน้านี้แล้ว เพราะในสมัยพระเจ้าปราชรามพญาที่ 1 (Parakkamabahu 1) ซึ่งครองราชย์ระหว่าง พ.ศ.1696-1729 ซึ่งทรงเลื่อมใสในพุทธศาสนาอย่างแรงกล้า ปรารถนาให้ศาสนานิกายเถรวาทแพร่หลายในลังกา จึงทรงส่งพระสงฆ์ไปศึกษาเล่าเรียนคัมภีร์ทางพุทธศาสนา ได้ทำการรวบรวมแปลเป็นอรรถาธิบาย²⁷ และได้ชักชวนให้พระสงฆ์ลังกาเดินทางเข้ามาเป็นครูบาอาจารย์ช่วยสั่งสอนเผยแผ่พุทธศาสนาแบบลังกาไปยังประเทศของตนด้วย อย่างไรก็ดีตามก่อนสมัยพระเจ้าปราชรามพญาที่ 1 เมืองลังกาก็มีชื่อเสียงทางพุทธศาสนา เคยมีการทำสังคายนาพระไตรปิฎกและส่งพระสงฆ์ชาวลังกาออกไปเผยแผ่พุทธศาสนาถิ่นมาก่อน แม้พระสงฆ์ลังกาจะเกิดการแตกแยกออกเป็นหลายนิกาย แต่พุทธศาสนาก็มิได้ตกต่ำลังกายังคงเป็นดินแดนหลักทางพุทธศาสนาแทนอินเดีย²⁸ คือภายหลังพ.ศ.1630 พุทธศาสนานิกายลังกาแตกแยกออกเป็น 3 นิกายที่สำคัญ คือ นิกายเชตวันนิกาย นิกายอรัญญิกนิกาย และนิกายมหายาน ซึ่งนิกายหลังนี้ยังถือว่าเป็นนิกายวิเศษกว่า อันเป็นนิกายดั้งเดิม ที่ได้รับมาจากประเทศอินเดียตอนต้นพุทธกาล³⁰

นิกายย่อยทั้ง 3 นิกายของประเทศลังกานี้ "นิกายมหายาน" ซึ่งสำนักอุทุมพรศิริเป็นศูนย์กลางนั้นเป็นแหล่งที่ศึกษาพระไตรปิฎก และปรัชญาทางพุทธศาสนา นิกายเถรวาท เครื่องเคราด้านการปฏิบัติพระวินัย เป็นต้นกำเนิดของอรัญญิกนิกาย จึงเป็นที่นิยมของพระสงฆ์ประเทศต่างๆ รวมทั้งพระสงฆ์ที่อยู๋ในเมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งพอขุนรามคำแหงทรงนิพนธ์ขึ้น

²⁷ M.H. Bode. The Pale Literature of Burma. pp. 17 - 23.

²⁸ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ราชบัณฑิตยสถาน. ตำนานพระพุทธเจ้า. หน้า 69.

²⁹ สันชัย กระบวนแสง. ประวัติศาสตร์สุโขทัย. หน้า 50 - 52.

³⁰ ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์. ตามพรลิงค์ หน้า 214.

³¹ สันชัย กระบวนแสง. ล.ด.

อยู่กรุงสุราชัยก็น่าจะเป็นพระสงฆ์ที่ได้ศึกษามาจากสำนักอุทุมพรศิรีในนิการมหาวิหารนี้เอง³¹ และพระสงฆ์ลังกาเหล่านี้ ได้มาเป็นหัวแรงในการสร้างพระบรมธาตุเจดีย์ขึ้นที่เมือง นครศรีธรรมราช ตามที่ได้กล่าวไว้ในตำนานพระธาตุเมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งพระสงฆ์ท่าน นาน เช่น พระพุทธคาเวียร มหาปเรยทศศรี มหาเถรสังจานุเทพ ก็เป็นพระสงฆ์ชาวลังกา ที่มาช่วยสร้างพระบรมธาตุเจดีย์ ซึ่งเมื่อก่อน พระธาตุเสร็จแล้วก็ยังให้แต่งสำเนาใบนิมนต์ พระสงฆ์เมืองลังกา เมืองหงสาวดี(เมืองมอญ) มาทำบุญฉลองพระธาตุอีก³² ความ เจริญทางพุทธศาสนาที่ลังกาวงศ์ในเมืองนครศรีธรรมราชที่แหลม เป็นต้นเหตุให้เมืองสุ ราจัยกับเมืองนครศรีธรรมราชมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันอย่างกรณีพระธรรมิกราชแห่งกรุงสุ ราจัยทรงพระนามไสยรงค์ (พระร่วง) เสด็จลงไปยังเมืองนครศรีธรรมราชเพื่อขอให้เจ้า พระยาศรีธรรมโศกราชติดต่อเมืองลังกาขออัญเชิญพระพุทธรูปซึ่งมีมาประดิษฐานประจำทง สุราชัยนั้น³³ เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นเป็นอย่างดีว่า บทบาทความสำคัญทางพุทธ ศาสนาที่ลังกาวงศ์เป็นสื่อให้เกิดไมตรีระหว่างสองนครอย่างแน่นแฟ้น

ความสัมพันธ์ระหว่างเมืองนครศรีธรรมราชกับเมืองสุราชัย ทำให้เกิดผลในทาง วัฒนธรรมอย่างกว้างขวาง โดยเมืองสุราชัยได้รับอิทธิพลสืบต่อไปจากเมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งสามารถจำแนกให้เป็นได้ดังนี้

1. ทางด้านภาษา นายมาวิน บรรวดี ได้เสนอความเห็นไว้ว่า ภาษาสุราชัยใน ปัจจุบันนี้มีตกค้างอยู่ทางภาคใต้ ในเมืองสุราชัยเองสูญไปเกือบหมด คงเหลืออยู่แต่ในศิลาจารึกเท่านั้น คือ ภาษาภาคใต้มีรูปวรรณยุกต์ ตรงตามเสียงวรรณยุกต์โดยแท้ เพราะฉะนั้น ภาษาที่เขียนอยู่ในปัจจุบันนี้จึงเหมาะสมกับที่จะเขียนสำเนียงของชาวปักษ์ใต้มากกว่าที่จะเขียนสำเนียงของล้านนาหรือของภาคกลาง เพราะว่าดูไม่มีเหตุผลเลยที่จะเขียน ก สระ ำ ไม้เอก แล้วอ่านว่า กำ หรือ ข สระ ำ ไม้เอก แล้วอ่านว่า ขำ แต่ ค สระ ำ ไม้เอก ไม่อ่านว่า ขำ แต่อ่านว่า คำ เพราะฉะนั้นทำให้สงสัยไปว่าคนคิดวรรณยุกต์ ไม่มีหลักที่ถูก ต้อง ที่เป็นเช่นนี้เพราะเขาคิดสำหรับภาษาของเขา คือ ภาษาปักษ์ใต้ ฉะนั้น นายมาวิน บรรวดี จึงได้สร้างทฤษฎีขึ้นไว้ว่า คนที่อยู่ปักษ์ใต้หรือสุราชัยเป็นคนอีกกลุ่มหนึ่ง ที่แยกออกมา

³² กรมศิลปากร "ตำนานพระธาตุเมืองนครศรีธรรมราช" รวมเรื่องเมืองนครศรีธรรมราช.

หน้า 83 - 84.

³³ พระพรหมรังสี. นิทานพุทธลีลางค์. หน้า 41.

จากกลุ่มเชียงแสนและล้านช้าง มาอยู่ที่อื่นเป็นเวลา 200 ปี ในขณะที่พวกที่เขามาอยู่แถวอิน
จตุจิน ก็มีวัฒนธรรมของภาษาใบแล้ว แต่กลุ่มบักขัได้หรือกลุ่มสุรขทัยนี้ นายมาวิน บรรวดี ได้
สร้างทฤษฎีว่าใบหลงอยู่ที่พม่า ใบใกล้เคียงกับภาษาพม่าธิเบต เมื่อครั้งที่เมืองสุรขทัยใบได้เมือง
นครศรีธรรมราช เลยเอาทหารใบควบคุมอยู่ และเราเอาภาษาสุรขทัยใบไปเผยแพร่ด้วย
ภาษาสุรขทัย เป็นภาษาราชสำนักได้แผ่กระจายใบทั่วภาคใต้ คนบักขัได้เลยพูดภาษาสุรขทัยสืบ
มา ในขณะที่เดียวกันอยุธยาตีเมืองสุรขทัยได้ ภาษาเมืองหลวงคือภาษาอยุธยาจึงใบ
ครอบคลุมภาษาสุรขทัย ทำให้คนสุรขทัยพูดภาษากลางคือภาษาอยุธยา เพราะฉะนั้นภาษา
สุรขทัย จึงไม่เหลืออยู่ในเมืองสุรขทัย แต่ใบเหลือให้เห็นอยู่ที่เมืองนครศรีธรรมราชหรือใน
บักขัได้ทั่วไป³⁴

ความเห็นดังกล่าวเรื่องภาษาสุรขทัยแพร่ลงใบสู่ภาคใต้ ศาสตราจารย์ ดร.ประ
เสริฐ ณ นคร ไม่เห็นด้วยคือมีความเห็นในทางกลับกันว่า ตามศิลาจารึกกรุงสุรขทัยหลักที่ 1
ระบุว่าพ่อขุนรามคำแหงทรงนิพนธ์พระมหาเถระสังฆราชปราชญ์เรียนจบปิฎกไตร ผู้มีความ
ฉลาดหลักแหลมรอบรู้ขึ้นมาจากเมืองนครศรีธรรมราชเพื่อให้เทศนาสั่งสอนพุทธศาสนาถึง
กวางศแก่ชาวเมืองสุรขทัย และนำเอาศิลปวิทยาการที่ได้เรียนรู้มาจากลังกามาเผยแพร่ด้วย
จึงเชื่อว่าบรรดาหลวงปู่ครูมหาเถระสังฆราชที่ขึ้นมาจากนครศรีธรรมราช คงจะได้แนะนำ
เรื่องการสร้างศิลาจารึกแบบอย่างกษัตริย์ลังกาหรือพระเจ้าอโศกมหาราชแห่งอินเดียและช่วย
คิดประดิษฐ์อักษรไทยขึ้นใช้นำเสนอแก่พ่อขุนรามคำแหง ความคิดเรื่องภาษาไทยและ
เสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทยที่ปรากฏจึงตรงกับภาษาของท่านเพราะท่านเคยอยู่บักขัได้หรือมีพื้น
เพเป็นชาวบักขัได้ ดังนั้นจึงไม่ตรงกับภาษาสุรขทัย ปรากฏอยู่แต่เพียงในศิลาจารึกเพราะจะ
นั้นเมื่อตกมาถึงยุคลูกหลานพ่อขุนรามคำแหง ก็เกือบจะเลิกใช้วรรณยุกต์ เอก โท เพราะดูจะ
ทำให้ยุ่งยากขึ้น มาจนถึงภาคกลางก็ยังเขียน กินกะโต ทากโต แทนที่จะเป็น กินก็ได้ ทาก
ได้ เหมือนอย่างพ่อขุนรามคำแหงคิดประดิษฐ์วรรณยุกต์ช่วยออกเสียง จะเห็นว่าภาคเหนือก็
ไม่ค่อยใช้วรรณยุกต์ เอก โท เพราะฉะนั้นความเห็นข้อนี้ก็ต่างกับของนายมาวิน บรรวดี แต่
อาจจะใบเสริมทฤษฎีของคนอื่นที่กล่าวว่า ไทยในกรุงสุรขทัยมาจากไทยใหญ่³⁵

34 ประเสริฐ ณ นคร. "ถิ่นกำเนิดในประวัติศาสตร์ของชนชาติไทย" แถลงงาน

ประวัติศาสตร์ เอกสารโบราณคดี. 11:1 (ม.ค. - มิ.ย. 2521) หน้า 19 - 20.

35 ประเสริฐ ณ นคร. อ.ด.

อนึ่ง ตามทฤษฎีภาษาศาสตร์ที่เชื่อกันมาปัจจุบันว่า "ภาษาที่อยู่ในที่ใด เกิดในที่ใด จะทำให้มีภาษาถิ่นมากมายหลายชนิดอยู่รอบๆ บริเวณนั้น"³⁶ แต่เมื่ออพยพไปตั้งอยู่ถิ่นอื่น จะปรากฏไม่ค่อยมีภาษาถิ่นเกิดขึ้น เช่น ภาษาอังกฤษ บริเวณใกล้ๆ ประเทศอังกฤษจะมีภาษาถิ่นมาก แต่เมื่อเคลื่อนไปอยู่ที่อื่นๆ เช่น อเมริกา จึงไม่ค่อยมีภาษาถิ่นเกิดขึ้นเหมือนถิ่นกำเนิด ดังนั้นในเขตประเทศไทยปัจจุบัน เดิมถ้าไม่มีคนไทยอาศัยกระจายอยู่เป็นพื้นฐานก่อนแล้ว การยกกองทัพลงมายึดบ้านยึดเมืองตั้งตัวเป็นอาณาจักรได้อย่างรวดเร็ว และปกครองอยู่ได้ตลอดไป จึงเป็นเรื่องน่าคิด เช่น พม่ามาตีไทยได้ ไทยตีเขมรได้ แต่เมื่อตีได้แล้วในที่สุดเขาก็ตั้งตัวเป็นเอกราชได้อีก เพราะมีคนพื้นเมืองซึ่งก่อตัวเป็นชาติหรือเจ้าของถิ่นอยู่อย่างมั่นคงเป็นคนละชาติกัน เหตุผลที่น่าเชื่อว่าเคยมีคนไทยลงมาตั้งหลักแหล่งอยู่ทั่วไป จนถึงแหลมมลายูน่าจะมีมาบ้างแล้ว จึงไม่ควรมองข้ามเสียทีเดียว³⁷ การที่เมืองนครศรีธรรมราชกับเมืองสุราษฎร์ตั้งกันอยู่ห่างไกล ต่างรวมตัวเองขึ้นเป็นปึกแผ่น เป็นพวกคนไทยด้วยกันในที่สุดได้รวมตัวเข้าด้วยกันเช่นนี้ย่อมเป็นหลักฐานได้ชั้นหนึ่ง³⁸

2. ทางด้านการค้า ก่อนที่เมืองนครศรีธรรมราชจะรวมเข้ากับอาณาจักรสุราษฎร์ นับแต่โบราณ เดิมเกิดเป็นอาณาจักรตามพรลิงค์ เมืองนครศรีธรรมราชก็เป็นเมืองทำสำคัญทางการค้าขายระหว่างนานาชาติมาแต่เดิมแล้ว เมื่อรวมตัวเข้ากับสุราษฎร์ก็ยังคงเป็นเมืองทำค้าขายสำคัญบนคาบสมุทรมลายู และมีฐานะเป็นหัวเมืองเอกทางการปกครองของไทยฝ่ายใต้ด้วย เมืองนครศรีธรรมราชจึงเปรียบเป็นเมืองหลวงของไทยบนแหลมมลายู ที่ทำหน้าที่ปกป้องพระราชอาณาจักรไทย รักษาผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจการค้า ท่าเลศสถานที่ตั้งก็เป็นเหมือนประตูทางเข้า ออก เป็นเมืองหน้าด่าน ใครจะไปจะมาจะต้องผ่านทั้งขึ้นและลง เมืองนครศรีธรรมราชจึงมีการเกี่ยวข้องกับอยู่ด้วยเสมอ นอกจากทางด้านการค้าขายแล้ว

³⁶ ประเสริฐ ณ นคร. ล.ด. หน้า 18.

³⁷ พระยาอินทรมนตรีศรีจันทร์กุมาร. หนังสือรวมบทความพระยาอินทรมนตรีศรีจันทร์กุมาร. หน้า 75.

³⁸ สุด แสงวิเชียร "ถิ่นกำเนิดในประวัติศาสตร์ของชนชาติไทย" แถลงงานเอกสารประวัติศาสตร์ เอกสารโบราณคดี. 12:1 (ม.ค. - มิ.ย. 2521) หน้า 20 - 26.

ทางการศาสนา ทางการทูต และการเมือง ตลอดจนการขยายพระราชอาณาจักรมีอิทธิพลครอบคลุมเกือบตลอดแหลมมลายู³⁹

หลักฐานที่แสดงว่าเมืองนครศรีธรรมราชได้ทำหน้าที่เป็นเมืองท่าค้าขายติดต่อกับเมืองสุราษฎร์ใต้แก่ การค้าเครื่องถ้วยชามสังคโลก ซึ่งนครศรีธรรมราช เป็นตลาดกลางทางการค้าเครื่องถ้วยชามมาแต่เดิมทั้งของขอมและของจีน เนื่องจากตั้งอยู่ในทำเลเหมาะสมจึงกลายเป็นศูนย์กลางการเดินเรือ และศูนย์กลางการค้า โดยเฉพาะกับดินแดนที่อยู่ทางทะเลจีนใต้และปลายแหลมมลายู เครื่องเคลือบดินเผาเตาสุราษฎร์และสวรรคโลก เมื่อบรรทุกเรือส่งลงมาตามลำแม่น้ำขุมและแม่น้ำเจ้าพระยา ก็มาพักแวะที่เมืองอยุธยา ซึ่งเป็นตลาดกลางที่ใหญ่แห่งหนึ่ง เรือต่างชาติที่เข้ามาใหญ่โตนักก็สามารถแล่นเข้ามาจอดถึงท่าได้สะดวก อยุธยาจึงเป็นตลาดการค้าคนกลางในการส่งออกที่สำคัญ ดังเราได้พบเครื่องถ้วยชามนานาชนิดในแม่น้ำเจ้าพระยาอยู่เสมอ บปรากฏเป็นข่าวอยู่เนืองๆ ตลอดมา⁴⁰ โดยเฉพาะบริเวณหน้าป้อมเพชร มีกระแสน้ำวนเรือล่องมาจึงได้พบมากที่สุด ชาวบ้านจึงมั่งคั่งมั่งว้างขายอยู่เป็นประจำ จากท่าเรือเมืองอยุธยา (หรืออยุธยาโบราณ) ก็บรรทุกเรือใหญ่เพื่อแล่นออกทะเลเลียบชายฝั่งไปแหลมมลายู เมื่อถึงแถบปราณบุรี ฤๅบุรี หรือประจวบคีรีขันธ์ ถ้าประสงค์จะส่งไปขายทางฝั่งทะเลตะวันตก เช่น เมืองมะริด ตะนาวศรี และดินแดนต่างๆ ทางมหาสมุทรอินเดีย ก็จะขนถ่ายขึ้นบกตัดข้ามไปทางช่องสิงขรหรือช่องสันพร้าวไปท่าเรือมะริดและตะนาวศรี⁴¹ เมื่อเดินทางถึงเมืองนครศรีธรรมราช สินค้าเครื่องถ้วยชามไม่จาทน่าย ขนถ่ายขึ้นเรือเดินทะเลใหญ่หรือเรือสินค้าเดินทางไกล ก็จะพักสินค้าไว้ในโรงคลังสินค้าที่เมืองนครศรีธรรมราช เพื่อรอเรือสินค้าชาติต่างๆ ที่จะเดินทางเข้ามาติดต่อกับค้าขาย เพื่อส่งจาทน่ายต่อไป เดิมชาวจีนครองตลาดการค้าเครื่องถ้วยชามได้มีชื่อเสียงที่สุด เป็นที่ต้องการของตลาดมาก ดังนั้นจึงเชื่อว่าเรือสินค้าในสมัยราชวงศ์ซ้อง ราชวงศ์หยวน และหมิง พ่อค้าชาวจีนคงจะผูกขาดการค้าเครื่องถ้วย แต่ต่อมาการค้าเจริญจึงมีการแข่งขัน

³⁹ D.K. Wyatt Hikayat Patani the History of Patani. p.3 ประชุม
พิมพ์ครั้งที่ ๒ ตามพรลิงค์ หน้า 219.

⁴⁰ แว่น เงินยวง. (นามแฝง) "งานฝีมือของ จันทองมโปล" เพื่อนเดินทาง. 1:7
ก.ค. 2523) หน้า 17 - 20.

⁴¹ Charles Nelson Spinks. The Ceramis Wares of Siam. Second
Edition pp. 89 - 92.

กัน เพราะเครื่องถ้วยชามเคลือบของไทยคือเครื่องสังคโลกจากเตาสุราษฎร์และสวรรค์โลก ก็เป็นชนิดที่มีคุณภาพดีมีชื่อเสียง ประกอบกับอยู่ใกล้กับประเทศต่างๆ ในแถบทะเลจีนใต้มีหลายแหลมมลายู การขนส่งสะดวกกว่า สินค้าเครื่องถ้วยชามสังคโลกของไทยก็อาจเป็นพวกพ่อค้าชาวอินเดีย อาหรับ ชาวมลายู เป็นผู้รับซื้อนำไปจำหน่ายโดยผ่านตลาดกลางเมืองนครศรีธรรมราช ทำให้ปรากฏว่าได้พบเครื่องถ้วยชามสังคโลกแพร่ไปตามหมู่เกาะต่างๆ ที่ห่างไกล เช่นในเกาะลูซอน ประเทศฟิลิปปินส์ แถบฝั่งตะวันตกของเกาะบอร์เนียว เกาะชวา หมู่เกาะต่างๆ ทางตะวันตกของเกาะชวา เกาะสุมาตรา ฯลฯ⁴² ซึ่งเครื่องถ้วยชามสังคโลกของไทยเหล่านี้จะดูตัวอย่างได้จาก พิพิธภัณฑ์ต่างๆ ในประเทศอินโดนีเซีย เช่นจารึกาตัมบิวเซียม ตามพิพิธภัณฑ์และคอลเลกชันเอกชนในประเทศฟิลิปปินส์⁴³ แม้แต่เครื่องถ้วยจีนเองก็อาจจะใช้เมืองท่านครศรีธรรมราชเป็นตลาดกลางในการส่งออกอีกทอดหนึ่งได้ เพื่อความสะดวกรวดเร็ว เฉพาะเรือสินค้าจีนมาซึ่งจะเดินทางไปไกลตลอดเส้นทางได้ทุกเที่ยว จีนอยู่กับความจำเป็น ทางสมรภูมิ ลมพายุ สินค้า การรบกวนระหว่างดินแดนต่างๆ และอื่นๆ การซื้อขายรับช่วงต่อกันเป็นทอดๆ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศจึงเป็นเรื่องธรรมดา เพราะจากหลักฐานเครื่องถ้วยชามสมัยต่างๆ ของจีน นับแต่สมัยถัง สมัยซ่งลงมา ได้พบแถบเมืองนครศรีธรรมราชและเมืองไชยยามากมายเหลือขนาด คือมากเกินไปความจำเป็นที่จะคิดว่าชาวเมืองซื้อหามาไว้ใช้สอยเอง อีกทั้งเครื่องถ้วยชามนั้นก็มักมีลักษณะสวยงามชนิดดีเป็นพิเศษ ทั้งชนิดเป็นลายกามบัว ลายปลาคู่ ลายมังกร ฯลฯ⁴⁴ บางใบมีขนาดใหญ่โตมาก เส้นผ่าศูนย์กลางขนาดเกือบ 3 ฟุต ก็เคยได้พบ ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 1 ฟุตเศษ เป็นของที่พบเป็นธรรมดา บางครั้งก็ได้พบวางซ้อนเรียงกันไว้เป็นชุดๆ พบรวมกันนับร้อยใบใกล้กับแม่น้ำลำคลอง แสดงว่าเตรียมจะขนส่งต่อไปยังที่ใดที่หนึ่ง แต่ถูกข้าศึกศัตรูมารุกรานจึงต้องฝังซ่อนไว้ชั่วคราว เมืองนครศรีธรรมราชพบทั่วไป เช่น ต.ท่าเรือ (วัดท่าพรี่ คลองหัวมีนา คลองท่าเรือ บ้านพังสิงห์) ต.ท้ายสาเกา (หลังวัดท้ายสาเกา วัดเชิงแตระ) เครื่อง

42 ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์. ตามพรลิงค์. หน้า 220

43 L. and C. Locsin, The Oriental Cosamics Discovered in the Philippines. pls.69 - 70

อ้างจาก ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์ หน้า 221.

44 ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์. ล.ค. หน้า 221.

ด้วยขามจีนที่พบแถบเมืองนครศรีธรรมราชได้มีพ่อค้าของเก่าจากหน่ยต่อมายังกรุงเทพฯบ้าง สงขลาบ้าง และสิงคโปร์บ้าง ส่วนเป็นของสวยงาม อายุราวพุทธศตวรรษที่ 18-19 หรือเก่ากว่านี้

นอกจากเครื่องถ้วยจีน เครื่องถ้วยขอม ก็ได้พบในเมืองนครศรีธรรมราชเป็นอันมาก เช่นใบขอม กระปุก ถ้วย ขาม คณิต กาน้ำ ฯลฯ ซึ่งเข้าใจว่าเรือสินค้าต่างชาตินำเข้ามาจากหน่ยปะปนกัน เครื่องถ้วยขามของขอม ได้พบเศษแตกหักมากมายที่หมวกุเลน ากล้น นครวัด มีอายุราว พ.ศ. 1422 ส่วนเครื่องเคลือบดินเผาที่พบที่บ้านกรวดในภาคตะวันออก เนืองเหนือตอนล่าง (อีสานใต้) ของไทยมีอายุอ่อนกว่าและเครื่องเคลือบของขอมยังได้พบสืบต่อมาถึงราวพ.ศ. 1893 หรือกลางพุทธศตวรรษที่ 20 เครื่องถ้วยขามขอมที่ได้แพร่ออกมาถึงแหลมมลายู อาจจะมีแหล่งผลิตในมณฑลไทย แต่โดยทั่วไปก็ไม่ได้ทำขึ้นเพื่อมุ่งหวังส่งเป็นสินค้าออกจกหน่ยต่างประเทศ⁴⁵ อย่างไรก็ตามเครื่องถ้วยขามขอมอันสวยงาม ก็ได้พบทั่วไปในเมืองนครศรีธรรมราช แม้กระทั่งชาวประมงลากอวนพบในทะเลชายฝั่ง

สำหรับเครื่องถ้วยขามสังครลอกอายุราวพุทธศตวรรษที่ 19-20 ได้พบในภาคใต้ทั่วไปเกือบทุกจังหวัด แต่ที่พบมากจะเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ชายฝั่งทะเลตะวันออกด้านอ่าวไทย นับแต่จังหวัดชุมพรลงไป สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช พัทลุง สงขลา ปัตตานีและนราธิวาส ในบรรดาจังหวัดเหล่านี้ในเขตท้องที่จังหวัดสุราษฎร์ธานีและนครศรีธรรมราชพบมากที่สุด แต่อย่างไรก็ตามเครื่องถ้วยขามสังครลอก ก็ยังมีพบน้อยกว่าเครื่องถ้วยขามของจีน และเครื่องขามของขอมได้พบน้อยกว่าเพื่อน

3. ทางด้านศิลปกรรม เมืองนครศรีธรรมราชเคยตกอยู่ในความปกครองของอาณาจักรศรีวิชัย ศิลปวัฒนธรรมของราชวงศ์ศรีวิชัย ศิลปะ จิตรกรรม งามล้ำหลายตลอดแหลมมลายู และได้แพร่เข้ามายังภาคกลางของดินแดนสุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาด้วย เมื่อพุทธศาสนาลังกาวงศ์เผยแผ่เข้ามาอีก ก็ทำให้นับแบบอย่างทางศิลปวัฒนธรรมของลังกาเข้ามาแพร่หลายเช่นกัน และทำให้เกิดลักษณะผสมทางวัฒนธรรม ที่ปรากฏในทางสถาปัตยกรรม เราจะเห็นได้จากเจดีย์สมัยสุโขทัยแบบหนึ่ง ส่วนฐานเป็นทรงมณฑปอย่างศรีวิชัย ซึ่งลักษณะสถาปัตยกรรมแบบนี้ในเมืองนครศรีธรรมราชก็มี เมื่อกรุงสุโขทัยติดต่อรับพุทธศาสนาและศิลปวิทยาการจากนครศรีธรรมราชคงจะได้แบบอย่างขึ้นไปด้วย

45 ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์. ล.ด. หน้า 222.

อาจกล่าวได้ว่าการสร้างพระธาตุเจดีย์ ทั้งนครศรีธรรมราชและสุโขทัยได้เกิดความคิด
เชื่อมจากลังกา เพราะภายหลังสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช พระบรมธาตุของพระพุทธเจ้า
เป็นของหาไม่ได้แล้ว การสร้างพระธาตุเจดีย์จึงเสื่อมลง ต่อมาทางลังกากลับเชื่อมั่นว่า พระ
บรมสารีริกธาตุสามารถหาได้ในลังกาทวีป จึงทำให้เกิดความนับถือนิยมสร้างพระธาตุเจดีย์
เป็นสำคัญขึ้นอีก เมื่อพุทธศาสนาลังกาวงศ์แพร่เข้ามายังนครศรีธรรมราชและสุโขทัยจึงทำให้
มีการสร้างพระบรมธาตุเจดีย์องค์ใหญ่เป็นประธานขึ้นในเมืองนครศรีธรรมราช⁴⁶ โดยมี
พระสงฆ์ชาวลังกาเป็นผู้นำพระบรมสารีริกธาตุเข้ามาและช่วยดำเนินการก่อสร้าง ต่อมาคติ
ความเชื่อนี้ก็แพร่ขึ้นในสุโขทัยและเกิดแพร่หลายกว้างขวางออกไปอีก ดังความที่
ปรากฏในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงว่า เมื่อ พ.ศ. 1829 ได้ขุดพระบรมธาตุนี้ให้คนบูชา
แล้วสร้างพระเจดีย์เหนือ (พระเจดีย์วัดช้างล้อม) บรรจุไว้กลางเมืองศรีสัชนาลัย
ตลอดจนความเชื่อเรื่องต้นพระศรีมหาโพธิ์ที่นำมาจากลังกาว่า เป็นต้นที่มีพันธ์สืบต่อมาจากรั้ว
พุทธกาลในประเทศอินเดีย⁴⁷ ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า โดยรูปสัณฐานของพระธาตุทั้งในเมือง
นครศรีธรรมราชและในเมืองสุโขทัยมีลักษณะเหมือนกัน เพราะได้แบบอย่างมาจากลังกา
เลยเป็นต้นแบบอย่างพระสถูปซึ่งสร้างกันสืบมาถึงปัจจุบัน คือ เจดีย์ฐานสี่เหลี่ยม องค์ระฆัง
ทรงกลมรูประฆังคว่ำ ปล้องโถง เป็นวงแหวนกลมล้อมรอบยาวสูงพระเจดีย์บางองค์ก็ทำ
รูปช้างโผล่หน้าออกมาครึ่งตัว (วัดช้างรอบ วัดช้างล้อม วัดช้างค้ำ ก็ได้ชื่อตามลักษณะเด่นที่
ก่อสร้างนี้) ล้อมรอบองค์พระเจดีย์ ก็เอาแบบมาจากพระเจดีย์ชัยของพระเจ้าพุทธคามินี
มหาราช ที่เมืองอนุราชปุระ ประเทศลังกา โดยตรงนั่นเอง⁴⁸

ตัวอย่างแนวความคิดและตัวอย่างรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่เราได้รับมาจากลัง
กา ขอให้ดูพระเจดีย์จำลองจากลังกา ซึ่งทำด้วยเงินขนาดเล็ก ภาชนะทำเป็นพระเจดีย์
ทองคำขนาดเล็กบรรจุพระบรมสารีริกธาตุซ่อนอยู่ภายใน พบในฐานอุโบสถเก่า วัดพระพุทธ
ต.พร่อน อ.ตากใบ จ.นราธิวาส เป็นตัวอย่างที่ทำให้เราเข้าใจได้ง่ายว่าทำไมความคิดความเชื่อ

⁴⁶ กรมศิลปากร. ล.ค. หน้า 81.

⁴⁷ ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ 1. หน้า 39 - 40.

⁴⁸ สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช. ล.ค. หน้า 91.

เรื่องพระธาตุเจดีย์ และแบบสถาปัตยกรรมการช่างของลังกาจึงได้เข้ามาแพร่หลายในประเทศไทย เพราะเจดีย์จำลองบรรจุพระบรมสารีริกธาตุแบบสถาปัตยกรรมแบบลังกา คือแบบฐานสี่เหลี่ยมองค์ระฆังคว่ำ ได้พบเป็นธรรมดามากในประเทศไทย ก็เนื่องมาจากรับเอาลังกาเป็นครูตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 18-19 เป็นสำคัญ แต่ไทยเราก็นำมาดัดแปลงผสมผสานให้เป็นเจดีย์แบบใหม่ได้อย่างงดงาม⁴⁹

ทางประติมากรรมก็มีพระพุทธรูปเป็นสำคัญ โดยเฉพาะพระพุทธรูปสี่องค์ได้สร้างความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดระหว่างเมืองนครศรีธรรมราชกับเมืองสุราชัย ตามเรื่องราวในตำนานฝ่ายไทยและพงศาวดารลังกา ได้กล่าวว่าเป็นความสัมพันธ์ทางพุทธศาสนาลังกาวงศ์ ที่เมืองสุราชัยรับทอดไปจากนครศรีธรรมราช เหตุการณ์ของอัญเชิญพระพุทธรูปสี่องค์ไปเมืองสุราชัย นอกจากแสดงความสัมพันธ์ทางด้านศาสนาแล้ว ทางด้านการเมืองก็แสดงว่าสุราชัยได้ขยายอำนาจลงไปเหนือแหลมมลายูแล้ว⁵⁰ คติการสร้างพระพุทธรูปสี่องค์ที่ไทยได้รับจากลังกา อดเชื่อว่าพระพุทธรูปลักษณะที่ใกล้เคียงความจริงที่สุด ต้องมีลักษณะทำทางเหมือนราชสีห์ จึงเรียกว่า "พระสี่สิงห์" (สิงห์ + อิงตุ แปลว่า ลักษณะทำทางเหมือนราชสีห์) หรืออีกนัยหนึ่งลักษณะทำทางของราชสีห์เหมือนลักษณะทำทางของพระพุทธรูปเจ้า ดังนั้นการสร้างพระพุทธรูปให้ถูกต้องงดงามจึงต้องสร้างตามลักษณะทำทางนั้น จะเห็นได้ชัดว่าลังกาคิดตั้งคติสอนไทยให้เชื่อโดยแต่เป็นนิทานเล่าประกอบ ว่าพระยานาคราชผู้เป็นใหญ่ในเมืองนาค มีอายุยืนพันเห็นพระพุทธรูปเจ้า และสามารถจดจำพระพุทธรูปได้ จึงรับอาสาเนรมิตรูปพระพุทธรูปให้กษัตริย์และพระเถระชาวลังกาดูเป็นตัวอย่าง เพื่อจะได้จดจำเอาไปสร้างเป็นพระพุทธรูปได้ถูกต้อง ใกล้เคียงลักษณะของพระพุทธรูปองค์⁵¹ เล่าสืบต่อมาว่ารูปเนรมิตที่พญานาคแสดงให้ดูนั้นงามนักหนา มีทำทางเหมือนราชสีห์ ซึ่งความจริงแล้วชาวลังกา เอาประวัติกำเนิดของบรรพบุรุษของตนมาแต่งเติมกล่าวคือ สีหพหุมาร (สีหพุมาร) มารดาเป็นคน บิดาเป็นพระยาราชสีห์ พระองค์จึงมีเชื้อราชสีห์มาก ตั้งมาก สร้างราชธานี มีชื่อว่า "สีหบุรี" แล้วเสวยราชย์ทรงพระนามว่า "พระเจ้าสีหพหุ" พระองค์มีราชบุตร 30 องค์ องค์ใหญ่ทรงพระนาม วิชัยราชกุมาร ได้เดินทางจากอินเดียเข้ามาพักในตั้งหลักแหล่งยังเกาะลังกา

49 ยอร์ช เซเดส์ และ บอสเชอเลีย. ประวัติศาสตร์ศิลป์ในประเทศไทย. หน้า 17.

50 พระยาอินทรมนตรีศรีจันทร์กุมาร. ล.ค. หน้า 77 - 78.

51 พระพรหมรังสี. ล.ค. หน้า 35 - 40.

ตั้งพระองค์เป็นกษัตริย์ทรงพระนาม พระเจ้าวิชัย นับเป็นปฐมกษัตริย์ของลังกา ด้วยเหตุนี้
ชาวลังกาจึงยกย่องนับถือว่าบรรพบุรุษของพวกเขาสืบมาแต่ราชสีห์⁵² ตามเรื่องราวพิสดาร
ที่กล่าวถึงไว้ในหนังสือมหากาพย์พงศาวดารลังกา เพราะฉะนั้นการสร้างพระพุทธรูป
แบบพระสิหิงค์ จึงต้องคำนึงถึงตำนาน คือ ต้องสร้างให้ตรงตามที่กล่าวไว้ในตำนานที่ลังกา
เอามาเผยแพร่ ดังจะเห็นพระพุทธรูปแบบพระพุทธรูปสิหิงค์ที่สร้างเมืองนครศรีธรรมราชสร้าง
จะออกมากล้ายกับพระพุทธรูปลักษณะที่ระบุไว้ในตำนานพระพุทธรูปสิหิงค์มากที่สุด คือ ลักษณะท่าทาง
อ้วนลำ ก้ามเนื้อเป็นมัด ขัดสมาธิเพชร ร่างเกร็ง อูระนูนมาก พระพักตร์กลมมนสัน ถ้า
ดูด้านข้างจะคล้ายกับหน้าสิงห์ที่แท้จริง คติการสร้างพระพุทธรูปแบบนี้เมื่อแพร่จากนครศรี
ธรรมราชไปยังสุโขทัยช่างทางสุโขทัยเมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่าถ้าจะสร้างตามตำนาน คงจะ
หาตามไม่ได้ จึงแก้ไขดัดแปลงสร้างขึ้นตามความเห็นดีเห็นงามของตน โดยมีคำว่าได้รับ
อิทธิพลจากลังกาบ้าง คือพระพักตร์กลม ขาวยาว รัศมีทำเป็นเปลว⁵³ โดยช่างได้แก้ไข
ให้เหมาะสมตามความสันตติของคน พระพุทธรูปสิหิงค์จึงมีความงามเป็นเลิศ จะรองก็แต่พระ
พุทธชินราชเมืองพิษณุโลกเท่านั้น⁵⁴

ตามที่เชื่อกัน ลักษณะพระพุทธรูปสมัยสุโขทัย แบบอย่างการสร้างอาจจะแบ่งได้เป็น
3 คราว คือครั้งแรกมักจะท้าวพระพักตร์กลม ตามแบบพระพุทธรูปลังกา เช่น บรรดาพระ
พุทธรูปปูนปั้นในอุ้มพระเจดีย์วัดช้างล้อม เมืองศรีสัชนาลัย กับที่วัดพระพายหลวงเมือง
สุโขทัย และตัวอย่างที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ รามคำแหงเก็บรักษาไว้ สำหรับพระอัฐารส
นาวิหารวัดสระเกศ กรุงเทพฯ ซึ่งเชิญมาจากวัดวิหารทอง เมืองพิษณุโลกนั้น ได้รับการซ่อม
แซมเสียมากแล้ว⁵⁵ ส่วนพระพุทธรูปที่สร้างในรุ่นกลาง ชาวฝีมือเชี่ยวชาญขึ้น สามารถ
คิดแบบขึ้นใหม่ ท้าวพระพักตร์ยาว พระหนุเหลี่ยม ได้พบเป็นจำนวนมากทั่วไป พระพุทธรูป
รุ่นหลัง เห็นจะเป็นในรัชกาลพระมหาธรรมราชาพลีไทย ทรงสืบเสาะหาช่างฝีมือดีจากที่

52 ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์. ล.ด. หน้า 225.

53 ยอร์ช เซเดย์. โบราณวัตถุในพิพิธภัณฑสถานสำหรับพระนคร. หน้า 38.

54 หลวงวิจิตรวาทการ. "ตำนานพระพุทธรูปสิหิงค์" ตำนานพระแก้วมรกต ตำนาน
พระพุทธรูปชินราช ตำนานพระพุทธรูปชินศรี ตำนานพระศรีศาสดา และตำนานพระพุทธรูปสิหิงค์.
หน้า 75.

55 สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ. ล.ด. หน้า 93.

ต่างๆ และพิจารณาสอบสวน หาพุทธลักษณะในคัมภีร์พระไตรปิฎกประกอบ จึงได้สร้างพระพุทธรูปแบบใหม่ ขึ้นอีกแบบหนึ่ง ดังเช่นพระพุทธรชินราช พระพุทธรชินสีห์ เป็นต้น อย่างไรก็ตามอิทธิพลของศิลปลังกา ส่วนมากมีอยู่ในด้านสถาปัตยกรรมยิ่งกว่าประติมากรรม และโดยทั่วไป ได้แบ่งพระพุทธรูปสมัยสุโขทัยออกเป็น 4 หมวด คือ หมวดใหญ่ ซึ่งมีอยู่ทั่วไป หมวดกำแพงเพชร หมวดพระพุทธรชินราช และหมวดเบ็ดเตล็ด แม้ว่าพระพุทธรศาสนาลังกาวงศ์จะเผยแพร่เข้ามาจากนครศรีธรรมราชแต่ในสมัยหลัง ก็ดูเหมือนว่าอิทธิพลทางศิลปแบบสุโขทัยจะย้อนกลับแบบปรากฏในเมืองนครศรีธรรมราชเพราะศิลปวัฒนธรรมสุโขทัยเจริญรุ่งเรืองสูงสุด ทำให้เกิดอิทธิพลสะท้อนกลับ

4. ทางด้านศาสนา เป็นที่ทราบกันดีว่า เมืองนครศรีธรรมราชกับเมืองสุโขทัยมีความสัมพันธ์กันทางด้านพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก เพราะศิลาจารึกกรุงสุโขทัยหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง กล่าวไว้ว่า "พ่อขุนรามคำแหงกระทำ รอยทานแก่มหาเถรสังฆราชปราชญ์เรียนจบปิฎกไตร หลักว่าปูครูในเมืองนี้ ลูกคนลูกแต่เมืองศรีธรรมราชมา"

ความข้อนี้นี้แสดงให้เห็นว่า พระพุทธศาสนาแบบเถรวาทจากลังกาได้มาเจริญรุ่งเรืองขึ้นที่ในเมืองนครศรีธรรมราชมีประชาชนเคารพนับถือมาก มีชาวเมืองนครศรีธรรมราชเดินทางไปศึกษาพระคัมภีร์และได้มาขอแปลมาแต่ลังกา และได้ชักชวนพระสงฆ์ชาวลังกาให้เข้ามาช่วยอบรมสั่งสอนพุทธศาสนาด้วย ครั้นเมื่อเกิดคิดของพระสงฆ์ลังกาวงศ์แพร่หลายเข้ามาถึงสุโขทัย พ่อขุนรามคำแหงจึงตอบรับให้มนต์พระสงฆ์ลังกาวงศ์เข้ามาจากเมืองนครศรีธรรมราชเป็นเหตุให้พุทธศาสนาลังกาวงศ์เจริญรุ่งเรืองอย่างยิ่งในอาณาจักรสุโขทัย และทำให้พุทธศาสนาลัทธิมหายานของขอมเสื่อมสูญไป ตลอดจนพุทธศาสนาเถรวาทนิกายเดิม ก็พลอยเสื่อมความนิยมลงไปด้วย⁵⁸

คดีในการแบ่งพระสงฆ์ออกเป็นสองฝ่าย คือ พระสงฆ์ฝ่ายคามวาสี ซึ่งสมานกันถวญญู เล่าเรียนภาษามคธเพื่อศึกษาพระพุทธรวจนในพระไตรปิฎก มักอยู่ในวัดตามตัวเมืองตั้ง

56 ม.จ.สุวัชรดิศ ดิศกุล. ศิลปในประเทศไทย. หน้า 39.

57 ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ 1. หน้า 22.

58 Kromamun Bidyalabh H.H. Prince Dhani Nivat A History of Buddhism in Siam. pp. 4 - 5 อ้างจาก ประชุม ชุมเพ็ญพันธ์ หน้า 228.

เป็นสำนักถาวร และฝ่ายพระสงฆ์อรุณาสี ซึ่งสมานานวิปัสสนาธุระ ขอบำเพ็ญกาวนาหา ความวิมุต มักอยู่ในอรัญญิกหรือตามป่าเขาที่ห่างไกลชุมชนในดงเมืองก็ดี คดีในการสร้างวัด ก็ดี ตลอดจนรูปแบบการปกครองพระสงฆ์ ทั้งที่ปรากฏในเมืองนครศรีธรรมราชและเมือง สุราษฎร์ เป็นแบบเดียวกัน ในเมืองนครศรีธรรมราชมีวัดแลสำนักสงฆ์จำนวนมากมาย⁵⁹ อาจจะมีแตกต่างอยู่บ้างก็เป็นคดีเกี่ยวกับพระสงฆ์ที่ได้รับการแต่งตั้ง ให้ดำรงสมณศักดิ์เป็น พระครูรักษาพระมหาธาตุเมืองนครศรีธรรมราช และพระธาตุไชยา ที่เรียกว่า พระครูกา แก้ว การาม กาชาติ กาเดิม ที่อธิบายกันวามมาจาก นกกาสีขาว สีเหลือง สีแดง สีดำ ที่ รักษาพระบรมธาตุมาแต่เดิมนั้น ไม่ถูกต้องเพราะเป็นการเดา

คำว่า "กา" อันเป็นคำนำหน้าชื่อพระครูทั้ง 4 องค์นี้ มาจากคำนี้ "ลังกา" เพราะ ชาวบักย์ได้ขอบูดัดคำให้สั้นเสมอ เมื่อครั้งพระศรีธรรมมารศกราชตั้งตำแหน่งพระครูเพื่อ เฝ้ารักษาพระบรมธาตุเจดีย์ทั้งสี่ทิศ เดิมก็ใช้คำว่า ลังกาแก้ว ลังการาม ปรากฏให้เห็นอยู่ มูลเหตุเดิมของพระครูลังกา 4 ทิศนี้ คงจะเป็นพระที่ไปบวชแปลงมาจากลังกาซึ่งสถานที่บวช แปลงคงจะต่างสำนักกันหรือต่างครูอาจารย์กันทำให้เกิดมาแตกแยกออกเป็น 4 นิายแก่ง แย่งกันจะเป็นเจ้าของพระธาตุเจดีย์ และกีดกันมิให้กนิายอื่นมาเกี่ยวข้อง จนเกิดการทะเลาะวิวาทกัน ฝสยบ้านเมืองอาจจกรรคาญ ต้องการให้ประนีประนอมกัน จึงได้ตัดสินใจให้เฝ้า รักษาพระธาตุนิกายละด้าน และไม่ให้เป็นวัดที่มีพระสงฆ์ภรรยา (เพ็งมีพระสงฆ์อยู่ประจำ ในสมัยรัตนโกสินทร์) แต่ให้ตั้งวัดอยู่รอบรอบใกล้วัดหรือองค์พระธาตุเจดีย์ได้⁶⁰

ที่เรียกว่า กาแก้ว น่าจะมาจาก ลังกาป่าแก้ว คือพวกวันรัตนวงศ์ ซึ่งเป็นสำนัก ของพระวันรัตนเถระ ในเมืองลังกา พวกพระสงฆ์คณะป่าแก้ว คือพระสงฆ์นิายที่ได้ทำ การบวชแปลงหรือสืบวงศ์(นิาย) มาจากสำนักของพระวันรัตนเถระ และเป็นพวกที่มาทีหลัง แต่ที่จะวิเศษกว่าพวกอื่น จึงมีตำแหน่งสูงกว่าเพื่อนและอาจจะเป็นพระสงฆ์ฝ่ายอรุณาสี

การาม น่าจะมาจาก พวกพระสงฆ์ฝ่ายคามวาสี

กาชาติ น่าจะมาจาก พวกพระสงฆ์ที่มีเชื้อสายหรือพวกพระสงฆ์ชาวลังกาที่เข้ามา อยู่นานแล้ว

59 ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์. "โบราณวัตถุสถานในจังหวัดนครศรีธรรมราช" อ.ส.ท. 18:9

(เม.ย. 2521) หน้า 36 - 42, 52 - 55.

60 ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์. ตามพรลิงค์. หน้า 229.

กาเดิม น่าจะมาจาก พวกพระสงฆ์รวบรวบแปลงหรือถือินกายเดิมที่พุทธศาสนาลัง
กาวงค์แรกเข้ามาเป็นพวกเก่ามีมาแต่เดิมนั่นเอง⁶¹

เมืองตามพรลิงค์ได้ทำการติดต่อกับจีนเพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองและการค้าเป็น
จำนวนหลายครั้ง ที่สำคัญคือ พ.ศ. 1544 ตามพรลิงค์ได้ส่งคณะทูตพร้อมเครื่องราชบรรณ
การไปเจริญสัมพันธไมตรีเป็นครั้งแรกซึ่งวิเคราะห์ได้ว่าต้องการใช้อิทธิพลของ
จีนเป็นเกาะกำบังภัยจากอาณาจักรรอบข้าง ตามพรลิงค์ยังได้ติดต่อกับมอญได้รับ
อารยธรรมมอญอย่างมากมายซึ่งเราทราบได้จากจารึก ราชลัنگา ที่วัดมหาธาตุ นครศรี
ธรรมราช พุทธศตวรรษที่ 18-19 ตามพรลิงค์มีความสัมพันธ์กับสุโขทัย เมื่อพระพุทธรูป
กาวงค์ได้เผยแพร่เข้าสู่ประเทศไทย โดยผ่านทางเมืองตามพรลิงค์ ความสัมพันธ์ระหว่าง
ตามพรลิงค์และสุโขทัย ทำให้เกิดวัฒนธรรมอย่างกว้างขวาง คือ ภาษา การค้า ศิลปกรรม
และศาสนา

---

61 วัดพระมหาธาตุ. "พระราชพงศาวดารสำหรับเมืองนคร" ตำนานพระบรมธาตุ.

บทที่ 5

การสิ้นสุดของอาณาจักรตามพรลิงค์

ประมาณ พ.ศ.1544 พระเจ้าสุริยราชแห่งอาณาจักรตามพรลิงค์ ทรงกรีฑาทหารเรือพร้อมไพร่พลเป็นจำนวนมาก ขึ้นไปทาศึก 3 เล้ากับเจ้าเมืองละว้าและเจ้าเมืองหริญไชย จนได้รับชัยชนะเข้าครอบครองเมืองละว้า เหตุการณ์ตอนนี้แสดงให้เห็นว่าอาณาจักรศรีวิชัย ซึ่งแผ่อำนาจขึ้นมาปกครองอาณาจักรตามพรลิงค์ตลอดพุทธศตวรรษที่ 13-15 เริ่มเสื่อมอำนาจลง อาณาจักรตามพรลิงค์แสดงความเป็นอิสระอย่างน้อยก็ครั้งหนึ่งหรืออีกนัยหนึ่งก็อาจหมายถึงว่า อาณาจักรตามพรลิงค์ เริ่มหันไปใกล้ชิดกับอาณาจักรกัมพูชามากขึ้น¹

ต่อมาไม่นาน

ความเสียหาย และอาจเสียเอกราชในชั่วขณะหนึ่ง เพราะพวกเขาจะไม่สามารถปิดครองเป็นการถาวรได้ แต่ที่ได้รับความกระทบกระเทือนเสียอำนาจทางการเมืองการค้าอย่างหนัก คืออาณาจักรศรีวิชัย ทำให้เมืองประเทศราชบนแหลมมลายูมีเวลาสร้างตัวแสดงความเป็นอิสระมากยิ่งขึ้น

เมื่อ พ.ศ.1623 อาณาจักรตามพรลิงค์ได้ส่งคณะทูตไปเมืองจีน เหตุการณ์ครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าอาณาจักรตามพรลิงค์ต้องการแสดงตัวเองว่ามีความเป็นอิสระ ทั้งทางการค้าและการปกครอง จึงต้องการติดต่อกับจีนโดยตรง และเพื่อต้องการอาศัยอิทธิพลของจีนช่วยกำพระกันความเป็นอิสระของตนก็เป็นได้ เพราะถึงแม้ว่าอาณาจักรศรีวิชัยจะเริ่มเสื่อมถอยไป แต่ก็มีอาณาจักรกัมพูชาแผ่อิทธิพลไปยังแหลมมลายูบ้างแล้ว ทำให้อาณาจักรตามพรลิงค์เป็นรัฐกึ่งชน ระหว่างอำนาจของอาณาจักรทางเหนือและอาณาจักรทางใต้

การปรากฏพระพุทธรูปขนาดปรกสารีคปางมารวิชัย ที่ฐานมีจารึกบอกกล่าวสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ.1726 และแบบอย่างทางศิลปะของพระพุทธรูปองค์นี้ ย่อมเป็นเครื่องชี้ชัดได้เป็นอย่างดี

---

¹ ประทุม ชุ่มเฟิงพันธ์. ตามพรลิงค์. หน้า 233.

ว่าอาณาจักรตามพรลิงค์ ได้รับอิทธิพลจากอาณาจักรกัมพูชาอย่างมากมาย แต่ในขณะเดียวกัน ก็ยังหลงเหลืออิทธิพลของอาณาจักรศรีวิชัยให้เห็นด้วย

ตามที่ เจาจุกัว นักจดหมายเหตุจีน ได้เดินทางมายังอาณาจักรต่างๆ ในทะเลจีนใต้ เมื่อพ.ศ.1768 และ ได้บันทึกเรื่องราวไว้ ก็พอมองเห็นได้ว่าระหว่างปี พ.ศ. 1726-1768 ดินแดนรอบอ่าวบ้านดอนอยู่ภายใต้อิทธิพลของอาณาจักรกัมพูชา และคงไม่มีใครกล่าวปฏิเสธอำนาจของ พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ซึ่งแผ่ลงมาถึงสู่แม่น้ำเจ้าพระยาภาคกลางด้วย²

อาณาจักรตามพรลิงค์ ได้รับเอกราชโดยสมบูรณ์ ไม่ตกอยู่ใต้อำนาจของอาณาจักรศรีวิชัยและอาณาจักรกัมพูชา เมื่อประมาณ พ.ศ.1773 ตามความที่ปรากฏในศิลาจารึกหลักที่ 24 ของพระเจ้าจันทรภาณุ แห่งราชวงศ์ปัทม พระเจ้าจันทรภาณุศรีธรรมราช ทรงเลื่อมใสพระพุทธศาสนา มาก โดยได้ติดต่อใกล้ชิดกับเมืองลังกา แต่การติดต่อทางศาสนานั้นก็ได้กลายเป็นการบาดหมาง ทำให้พระเจ้าจันทรภาณุทรงยกทัพไปรุกรานเกาะลังกาถึง 2 ครั้ง คือเมื่อพ.ศ.1790 และ เมื่อ พ.ศ.1813 สาเหตุการกระทบกระทั่งจนกลายเป็นสงครามกับเกาะลังกาเชื่อกันว่า เนื่องมาจากเมืองนครศรีธรรมราชกับกรุงลังกาต่างก็นับถือพุทธศาสนา นิกายาน และใช้คัมภีร์พระสูตรภาษาบาลีเช่นเดียวกัน เกาะลังกาสืบเนื่องไม่เพียงแต่เป็นศูนย์กลางที่สำคัญทางพุทธศาสนานิกายหินยานเท่านั้น แต่ยังอ้างว่ามีของศักดิ์สิทธิ์ทางพุทธศาสนาที่สำคัญมาก 2 อย่าง คือ บาตร และ พระทันตธาตุของพระพุทธเจ้าเก็บไว้ที่ เมืองแคนดี้ (Kandy) เดิมเมื่อครั้งอาณาจักรศรีวิชัยแผ่อำนาจขึ้นมาปกครองอาณาจักรตามพรลิงค์ ได้นำพุทธศาสนาเถรวาทหินยาน ทำให้ต้องติดต่อกับเกาะลังกาอย่างใกล้ชิดเพื่อรับคติแบบอย่าง การศึกษาพระธรรมวินัยจากพระสงฆ์ลังกา ก็อาจเป็นเหตุหนึ่งให้ความสัมพันธ์นั้นกลายเป็นความขัดแย้งไปได้

อาณาจักรกัมพูชาเริ่มหมดอำนาจไปเมื่อตอนปลายพุทธศตวรรษที่ 18 อาณาจักรไทยเริ่มก่อตัวขยายอำนาจการปกครองขึ้นตามลำดับ จนในที่สุดได้ครองเมืองลพบุรีของอาณาจักรมอญบริวารและอาณาจักรศรีวิชัยทางปลายแหลมมลายูก็ลดบทบาทความสำคัญ ถูกอาณาจักรขวา รุกไล่โจมตีต้องย้ายเมืองหลวงจากปกเลมบังไปซัมพิ และอื่นๆ จนในที่สุดก็แตกสลาย

---

² ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์. ล.ค. หน้า 234.

วนขณะเดียวกันอาณาจักรตามพรลิงค์ที่เคยเป็นเอกราชรุ่งเรืองมากในสมัยพระเจ้าจันทรภาณุ ต่อมาก็เริ่มอ่อนแอลง ตกเป็นเมืองประเทศราชและสลายตัวรวมเข้ากับอาณาจักรไทยแห่ง กรุงสุโขทัย

5.1 การสิ้นสุดของอาณาจักรตามพรลิงค์³

1. อาจเป็นไปได้ว่า การที่พระเจ้าจันทรภาณุ ทรงส่งกองทัพเรือไปรุกรานเกาะลังกาครั้งที่ 2 เมื่อ พ.ศ. 1813 และต้องพราชัยยับเป็นกลัมนั้น อาจจะเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้อาณาจักรตามพรลิงค์อ่อนแอลง ไม่สามารถต้านทานการขยายอำนาจเขตแดนลงมาทางใต้ของอาณาจักรสุโขทัยในอีกราว 20 ปีต่อมาได้

2. เมืองนครศรีธรรมราช เป็นมิตรกับพวกไทยแห่งอาณาจักรสุโขทัย ที่กำลังมีอำนาจมากขึ้นทุกขณะ ทำให้เกิดความสัมพันธ์ใกล้ชิดมาก โดยเฉพาะทางด้านพุทธศาสนา ซึ่งเมืองสุโขทัยต้องรับพุทธศาสนาแบบลังกาวงศ์ผ่านทางเมืองนครศรีธรรมราช

3. เมืองนครศรีธรรมราชรับคติแบบอย่างทางพุทธศาสนาจากลังกาวงศ์อย่างเต็มที่ ทำให้พุทธศาสนาลัทธิลังกาวงศ์เข้ามาเจริญแพร่หลาย ยอมรับคติที่นับถือกันมาในลังกาที่วิมาแต่โบราณว่า พระเจ้าแผ่นดินอาจจะมีพระเกียรติยศถึงสูงสุด ด้วยเป็นพระเจ้าจักรพรรดิอย่างหนึ่งและ เป็นพระเจ้าธรรมราชาอีกอย่างหนึ่ง โดยอ้างพระเจ้าอโศกมหาราชแห่งอินเดียเป็นตัวอย่าง ว่าทรงอุปถัมภ์และเลื่อมใสในพุทธศาสนาอย่างแรงกล้า ทาบุญสร้างให้พระราชอาณาเขตเจริญรุ่งเรืองโดยทางธรรม จนได้พระนามว่า "พระเจ้าศรีธรรมราช" อันทำให้กษัตริย์ผู้ปกครองเมืองนครศรีธรรมราชทุกองค์ต่อมา ได้รับขนานนามอิสริยยศ เป็นพระเจ้าศรีธรรมราชกราช จนเป็นตำแหน่งเฉพาะทราบกันทั่วไป และก็เป็นเหตุให้ชื่ออาณาจักร "ตามพรลิงค์" สูญไป นิยมเรียกทั้งชื่อเมือง และ ชื่อกษัตริย์เป็นชื่อเดียวกันตลอดมา⁴

5.2 หลังจากสิ้นสุดอาณาจักรตามพรลิงค์

เมื่อ อาณาจักรสุโขทัย เรืองอำนาจแผ่ลงมาปกคลุมตลอดแหลมมลายู เมืองนครศรีธรรมราชยอมรับในอำนาจการปกครองด้วยเป็นไทยด้วยกัน ในที่สุดจึงได้รวมตัวเข้าเป็นอาณาจักรเดียวกันเป็นปึกแผ่นมั่นคง

³ ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์. ล.ด. หน้า 236.

⁴ นิคม สุทธิรักษ์. "เมืองพระเวียง (ทางโบราณคดี)" ศิลปากร

สำหรับปีศักราชที่เมืองนครศรีธรรมราชรวมตัวเข้ากับอาณาจักรสุรชัยนั้น โดยมาก เชื่อกันว่าคงจวนราว พ.ศ. 1837 ในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช อันเป็นระยะเวลาที่ อาณาจักรขวาทำศึกพิชิตอาณาจักรสุรชัยอยู่ทางใต้ปลายแหลมมลายู และพ่อขุนรามคำแหง รุกขนาบทางตอนเหนือของแหลมมลายูลงไปเพื่อขยายอาณาเขต⁵

5.3 ความสัมพันธ์กับกรุงศรีอยุธยา

พ.ศ. 1820 ท้าวพิชัยเทพเจียงท้าวได้ให้เฮอร์ส คือท้าวอยู่ทอง คุมทัพลวงมา ประชิดเขตแดนนครศรีธรรมราช พญาศรีธรรมราชด้านทานแม่ไหว จึงขอเจรจาสงบศึก ทว่า สัญญาไม่ตรีต่อกัน รัชทายาทนครศรีธรรมราชต้องส่งของที่ทางอยุธยาต้องการให้เป็นส่วย และทางอยุธยาส่งบางอย่างที่ทางนครศรีธรรมราชขาดแคลนมาให้เป็นการตอบแทน พญาศรีธรรมราชด้านหนึ่งก็เกรงอำนาจสุรชัย อีกด้านหนึ่งก็ประจัญหน้าอยู่กับกองทัพของ อยุธยา จึงต้องตัดสินใจหาทางออกว่า ในอนาคตเมื่อสิ้นบุญของตนแล้ว ก็ขอฝากลูกเมียและ ญาติพี่น้องด้วย ซึ่งรัชทายาทปฏิบัติแล้วก็เท่ากับยอมรับอำนาจของอยุธยาที่มีเหนือ นครศรีธรรมราช⁶

พ.ศ. 1840 สิ้นสมัยพ่อขุนรามคำแหงแล้ว อำนาจของสุรชัยก็เสื่อมลง อยุธยา ก็เคลื่อนเข้ายึดนครศรีธรรมราชเพื่อคุ้มครองเหมือนดังได้เคยทำสัญญากับพญาศรีธรรมราช เมื่อ พ.ศ. 1820 อยุธยาจึงกำลัງดำเนินนโยบายการเมืองเพื่อรวบรวมอำนาจรัฐเล็กรัฐน้อย เข้ามารวมศูนย์ ไม่มีนโยบายที่จะตั้งประเทศราช หรือรัฐเจ้าครองนครขึ้นอีก อาณาจักร ตามพรลิงก์หรือเมืองนครศรีธรรมราชที่มีกษัตริย์สืบวงศ์มาหลายร้อยปีก็สลายลงได้ดขาดใน ครั้นนั้น⁷

5 ประเสริฐ ณ นคร "บันทึกการสัมมนาทางประวัติศาสตร์ ราชวงศ์ศรีธรรมโศกราช ตามจารึกดงแม่นางเมือง จังหวัดนครสวรรค์ เป็นราชวงศ์แรกของไทยหรือไม่" แถลงงานประวัติศาสตร์ เอกสารโบราณคดี. 10:1-3 (ม.ค. - ธ.ค. 2519) หน้า 155.

6 จิตร ภูมิศักดิ์. "นครศรีธรรมราชและอยุธยา" สังคมไทยลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ก่อนสมัย ศรีอยุธยา. หน้า 198 - 199.

7 จิตร ภูมิศักดิ์. ส.ค. หน้า 201.

บทสรุป

อาณาจักรตามพรลิงค์ในสมัยโบราณ หรือ เมืองนครศรีธรรมราชในสมัยหลัง เป็นเมืองที่มีอายุเก่าแก่ที่สุด เมืองหนึ่งบนแหลมมลายู เพราะจากหลักฐานที่เก่าที่สุด คือ คัมภีร์พุทธศาสนาภาษาบาลีมหาเนศ ดิสฺสเมตเตยยสูตร ซึ่งเชื่อกันว่าเขียนขึ้นเมื่อราวพุทธศตวรรษที่ 8 ได้ระบุชื่อ เมืองท่าค้าขายสำคัญแห่งหนึ่ง ในดินแดนสุวรรณภูมิว่า ชื่อ- ตมฺพลิงคมฺ (Tambalingam) ซึ่งทุกวันนี้มักปรากฏทางประวัติศาสตร์โบราณคดีได้ลงมติเป็นเอกฉันท์แล้วว่า อาณาจักรตามพรลิงค์ ตามที่ปรากฏชื่อในศิลาจารึกหลักที่ 24 จากเมืองไชยา พ.ศ. 1773 นั้นเอง และมีศูนย์กลาง หรือ เมืองหลวงตั้งอยู่ที่เมืองลิกอร์ (Ligor) ตามที่ชาวยุโรปรู้จักหรือในเขตท้องที่จังหวัดนครศรีธรรมราชในปัจจุบัน ด้วยเหตุนี้ทำให้เชื่อได้ว่าอาณาจักรตามพรลิงค์กำเนิดขึ้นแล้วตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ 7-8¹

ชื่ออาณาจักรตามพรลิงค์ เรียกแตกต่างกันหลายชื่อ เพราะเหตุว่าเป็นเมืองเก่าแก่ที่มีประวัติสืบทอดมายาวนาน และการออกเสียงของคนแต่ละชาติย่อมไม่เหมือนกัน ทำให้เกิดการเพี้ยนเปลี่ยนไปได้ เช่น ชาวจีนได้จดบันทึกไว้แตกต่างกันเพราะสำเนียงภาษาจีนแปลกแตกต่างกันเสมอ ขึ้นกับว่าผู้จดบันทึกเป็นคนมณฑลไหน อาทิ แต่จิ๋ว ยกเกี้ยน กวางตุ้ง และแมนดาริน เป็นต้น ชื่ออาณาจักรตามพรลิงค์ตามที่เจงกั้ว (Chau-Ju-kua) บันทึกไว้ว่าหนังสือ จู-ฟาน-ชี (Chu-fan-chi) เรียกว่า ตันมาลิง (Dan-ma-ling) บางแห่งจีนบันทึกไว้ว่าชื่อ ตันเมลิ้ว (Tan-mei-liu) ก็มี ซึ่ง Pellot กล่าวว่า เป็นชื่อเดียวกันกับชื่อตามพรลิงค์ ในจารึกเมืองไชยาหลักที่ 24 ส่วนพวกมลายู เรียกนครศรีธรรมราชว่า "ลิกอร์" หรือ "ลิกอร์" และอาจเป็นเหตุให้ฝรั่งชาวยุโรปเรียกตามแต่เพี้ยนไปเป็น ลิกอร์ (Ligor) หรือ ลูกอร์ (Lugor) ก็อาจเป็นได้ ส่วนชาวพื้นเมืองเรียกชื่อเมืองของตนว่า "เมืองคอน" (คร-นกร-เมืองนคร)

โครงสร้างทางภูมิศาสตร์ที่สำคัญ ที่ช่วยสร้างเอกลักษณ์ และบทบาทความสำคัญด้านต่างๆ ให้แก่อาณาจักรตามพรลิงค์ มี 3 อย่างด้วยกัน คือ²

1 ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์. 'ตามพรลิงค์'. หน้า 238.

2 ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์. ล.ด. หน้า 239.

1. มีพื้นที่ราบลุ่มชายฝั่งทะเล เหมาะแก่การทำการเพาะปลูกเป็นจำนวนมาก - มีแม่น้ำลำคลองไหลผ่านหลายสาย พื้นดินอุดมสมบูรณ์ สามารถทำการผลิตข้าวได้มากกว่าเมืองใด ๆ บนแหลมมลายู จึงมีข้าวพอเลี้ยงพลเมือง ไม่มีปัญหาการขยายชุมชน ทำให้อาณาจักรตามพรลิงค์พัฒนากลายเป็นเมืองขนาดใหญ่

2. ด้านหลังตัวเมืองเป็นเทือกเขานครศรีธรรมราชเต็มไปด้วยป่าเขาอันอุดมสมบูรณ์ ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาตินานาชนิด อาณาเขตประโยชน์แก่ชาวเมือง เทือกเขานครศรีธรรมราชสูงใหญ่กว่าที่อื่น "เขาหลวง" มียอดสูงที่สุดตามภาคใต้ของประเทศไทยที่มองจากทะเล จะเห็นชัดเจนเป็นที่หมายในการเดินเรือ เทือกเขาไม่มีอิทธิพลต่อชีวิตชาวเมืองอย่างน่าสยด

3. ลมมรสุม กำหนดฤดูกาลและการประกอบอาชีพแก่ชาวพื้นเมือง ไม่ว่าชาวนา ชาวประมง และ ชาวสวน ทั้ง 2 ฝ่ายฝั่งทะเล

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า เมืองนครศรีธรรมราช หรือ อาณาจักรตามพรลิงค์ ใหญ่โตกว่าเมืองอื่นๆ บนแหลมมลายูทั้งสิ้น ชาวจีน ชาวอินเดีย และชาวอาหรับ จึงได้เดินทางเข้ามาค้าขายติดต่อกับเมืองนครศรีธรรมราชมาแต่โบราณกาล³ เพราะเป็นเมืองใหญ่ผู้คนมาก และ ตั้งอยู่ท่าทะเลที่เหมาะสม สินค้าพื้นเมืองอันเป็นผลผลิตจากทรัพยากรธรรมชาติจากป่าเขา น่าจะมีมากและมีเหมือนกับเมืองอื่นๆ บนแหลมมลายู แต่ปริมาณหรือจำนวน อาจจะมีมากกว่า เพราะเทือกเขาหลวงด้านหลังเมืองมีอย่างอุดมสมบูรณ์ สำหรับพื้นที่ตั้งชุมชนและทำนาจะมีระยะความยาวประมาณ 100 กิโลเมตร กว้าง 12 กิโลเมตร ขนานกับชายฝั่งทะเล

ตัวเมืองนครศรีธรรมราชเดิม หรือ ครั้งแรกเริ่มทีเดียว เล่ากันตั้งอยู่ที่เขาวังตาบลลานสกา อำเภอลานสกา ต่อมาภายหลังจึงได้ย้ายมาตั้งที่หาดทรายแก้ว⁴ เมื่อแผ่นดินงอกขยายลงไปในทะเลมาก ซึ่งในท้องที่อำเภอลานสกา มีภูเขาล้อมรอบ เหมาะแก่การตั้งเมือง มีผลไม้และพืชผักป่าอุดมสมบูรณ์ ยังมีสวนมังคุดใหญ่ เรียกสวนหลวงปรากฏอยู่⁵

3 กรมตำรา กระทรวงศึกษาธิการ. ภูมิศาสตร์ประเทศไทยสยาม. หน้า 185.

4 กรมศิลปากร. เรื่องจังหวัดต่างๆในประเทศไทยแหลมมลายู. หน้า 69.

5 มงคล รัตนวิจิตร "จังหวัดนครศรีธรรมราช" ปรากฏาของผู้แทนราษฎรเรื่องสภาพของจังหวัดต่างๆ หน้า 8-9.

มีคลองเขาแก้ว คลองท่าดีไหลผ่าน อย่างไรก็ดีตามคำเป็นที่ตั้งเมืองยุคแรกๆจริง ก็คงเป็นสมัยก่อนประวัติศาสตร์ แผ่นดินยังมั่งงอกออกไปในทะเลมาก ระยะนั้นพุทธศาสนา หรืออารยธรรมจากอินเดียยังไม่ได้เข้ามา จึงไม่เคยพบซากโบราณศิลปวัตถุเก่าแก่ถึงสมัยเลย นอกจากสิ่งของจำพวก "ขวานฟ้า" หรือ เครื่องมือหินขัดสมัยหินใหม่เท่านั้น

เนื่องจาก หลักฐานที่แสดงให้เห็น ขอบเขตอำนาจของอาณาจักรตามพรลิงค์มีจำกัด โดยเฉพาะตอนแรกๆ เราแทบไม่ทราบเลย คงทราบแต่ในยุครุ่งเรืองสุดคือช่วงประมาณ พุทธศตวรรษที่ 18-19 ซึ่งมีหลักฐานที่แสดงว่าอาณาจักรตามพรลิงค์เจริญรุ่งเรืองมีอำนาจมาก กล่าวคือเป็นเมืองขนาดใหญ่ มีอิทธิพลอำนาจในทุกทาง มีหัวเมืองใหญ่ย่อยฝ่ายใต้ตลอดแหลมมลายูอยู่ในความปกครอง⁶ มีกษัตริย์ปกครองตนเองเป็นเอกราช แต่ก็มีบางคราวเสื่อมอำนาจ จึงตกไปเป็นเมืองประเทศราชขึ้นกับประเทศอื่น ๆ เช่น ตกเป็นเมืองขึ้นของอาณาจักรศรีวิชัย ในสมัยพระเจ้าจันทรภาณุ ตามศิลาจารึกหลักที่ 24 จากเมืองไชยาเป็นหลักฐานสำคัญที่แสดงว่า อาณาจักรตามพรลิงค์ในยุคนั้น มีอำนาจกล้าแข็งตั้งตนเป็นเอกราชส่งกองทัพเรือไปรุกรานเกาะลังกาถึง 2 ครั้งแต่ในที่สุดก็ต้องพ่ายแพ้กลับมา ดังข้อความที่ปรากฏในหนังสือมหาวงศ์พงศาวดารลังกา และหนังสือสยามบุลลิมบทา ซึ่งมีตอนหนึ่งกล่าวว่า เจ้าชายบัณฑิตปราชกรมพาหุทรงขึ้นครองราชสมบัติเป็นมหाराชแห่งศรีลังกาประทับอยู่กับเมืองทัมปะเหนียะ พระองค์ทรงเพียบพร้อมไปด้วยข้าศึก คือพระเกียรติยศอันยิ่งใหญ่ กิจการความยุ่งยากเดือดร้อนทั้งหลาย อันเกิดขึ้นจากพวกทมิฬ พวกมัลละ (Malalas) และ พวกชาวกะ (Javakas)⁷ ซึ่งพากันสร้างป้อมปราการขึ้นในสถานที่ต่างๆ คือที่ ปรลนนาธุวะ และที่อื่น ๆ ทั่วหมดสิ้นไป แล้วทรงรวมไพร่พลดินแดนทั้งสิ้นเข้ามาอยู่ใต้พระราชอำนาจของพระองค์ อย่างไรก็ดีตามเป็นที่เชื่อกันว่า อาณาจักรตามพรลิงค์ในสมัยพระเจ้าจันทรภาณุแผ่อำนาจปกครองตลอดแหลมมลายูหรือไม่ก็เกือบทั้งหมด เมืองลังกาสุ (ปัตตานี) ตกอยู่ใต้อำนาจของอาณาจักรตามพรลิงค์ ซึ่งขณะนั้นเป็นเมืองศูนย์กลางทางพุทธศาสนาบนแหลมมลายูหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งตกเป็นเมือง 12 นักยัตร์ของนครศรีธรรมราชในราวต้นพุทธศตวรรษที่ 19 ดังนั้น อาณาจักรตามพรลิงค์จึงมีลักษณะสภาพเป็น "อาณาจักร" หรือ เป็นผู้ใหญ่มหาแหลมมลายูอย่างแท้จริง

⁶ กรมศิลปากร. ล.ด. หน้าเดียวกัน.

⁷ ขจร สุขพานิช. อนุสรณ์ศาสตราจารย์ ขจร สุขพานิช. หน้า 134-135.

แม้แต่อณาเขตด้านทิศเหนือก็ดูจะไม่ได้อยู่แค่เขตเมืองชุมพร แต่ขึ้นมาถึงภาคกลาง ลุ่มแม่น้ำแม่กลองด้วยก็อาจเป็นไปได้ เพราะในจดหมายเหตุจีนสมัยราชวงศ์ซ่ง (สฺง) พ.ศ. 1503-1670 กล่าวว่า อาณาเขตติดต่อของอาณาจักรตามพรลิงค์ ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ติดต่อเขตหลอหู่ (ละวู่) หมายความว่าอย่างต่ำก็ต้องชนแดนกันระหว่างประจวบคีรีขันธ์หรือ เพชรบุรี

มีปัจจัย 2 ประการที่ทำให้อาณาจักรตามพรลิงค์ ก็มีบทบาทความสำคัญอย่างยิ่ง ในประวัติศาสตร์การเมือง เศรษฐกิจ และสังคมมาแต่โบราณ คือ⁸

1. ความอุดมสมบูรณ์ทางสินแร่ เครื่องเทศ และสินค้าฟุ่มเฟือย

2. ตำแหน่งสถานที่ตั้ง เป็นจุดยุทธศาสตร์ทางการเดินเรือทะเลนานาชาติโดยเฉพาะ ในการเดินทางติดต่อกันระหว่างจีน อินเดีย และประเทศต่างๆ ทางอ่าวเบงกอล ซึ่งแหลมมลายูตอนเหนือเป็นศูนย์กลางหรือสายที่สำคัญที่สุด ในการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าและการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน

ปัจจัยดังกล่าว เป็นเหตุให้อาณาจักรตามพรลิงค์กลายเป็นเมืองท่าค้าขายสำคัญ และทำให้มีเศรษฐกิจมั่นคงเจริญรุ่งเรือง การติดต่อค้าขายเป็นระบบเสรี เพราะแหลมมลายูอยู่ท่ามกลางทะเลเปิด (Open Sea Lanes) ซึ่งการดำรงสภาพการเช่นนี้มีอยู่ตลอด ประวัติศาสตร์ทางการค้าไม่ว่าจะเป็นจีน อินเดีย อาหรับ และการเทศต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ชุมชนโบราณที่ตั้งอยู่ตามชายฝั่งทะเลอันเหมาะสมทางภูมิศาสตร์เมื่อได้รับอารยธรรมอินเดีย และติดต่อค้าขายกับโลกภายนอกก็ได้พัฒนาขยายตัวขึ้นเป็นนครรัฐ (City State) ที่สำคัญหลายเมือง ทางฝั่งทะเลตะวันตกเมืองท่าที่มีชื่อในประวัติศาสตร์ ได้แก่เมืองไทรบุรี เมืองตะกั่วป่า โดยเฉพาะเมืองตะกั่วป่าได้พบโบราณศิลปวัตถุจำนวนมาก บนเกาะกงเขา ที่เรียกว่า "บ้านทุ่งตึก" เป็นแหล่งที่พบลูกปัดนานาชนิด รวมทั้งเทวสถานในศาสนาพราหมณ์ หลักฐานที่แสดงว่าเมืองท่าตะกั่วป่า และดินแดนแหลมมลายูตอนเหนือได้รับอารยธรรมอินเดีย คือ ได้พบศิลาจารึกภาษาทมิฬ และเทวรูป 3 องค์ บนเขาพระนารายณ์ ตลอดจนบนเขาพระเทโว ซึ่งล้วนยืนยันโดยชัดแจ้งว่าเมืองท่าทางปากตะวันตกของแหลมมลายู ตอนเหนือ ได้ติดต่อกับอินเดียได้อย่างใกล้ชิด

เมืองท่าค้าขายสำคัญทางฝั่งทะเลตะวันออก นอกจากไชยา นครศรีธรรมราช และ

บัดดาณีแล้ว เมืองท่าสทิงพระหรือจะทิ้งพระนั้นว่ามีความสำคัญมาจนมาก เพราะเป็นเมือง
ที่เจริญรุ่งเรืองขึ้นในสมัยศรีวิชัย ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 13-17 ได้ติดต่อรับอารยธรรม
อินเดีย ทำให้ทั้งศาสนาพุทธและพราหมณ์เข้ามาเจริญเป็นปึกแผ่นมั่นคงที่เมืองสทิงพระและนับ
ว่าเป็นแหล่งที่พบหลักฐานจำนวนมากและสำคัญแห่งหนึ่งบนแหลมมลายู สำหรับอารยธรรมจีน
ที่ปรากฏตลอดย่านทะเลจีนใต้ อันได้แก่แหลมอินโดจีน แหลมมลายู หมู่เกาะอินโดนีเซีย
ฟิลิปปินส์ และซาราวัก ก็ได้แก่เครื่องถ้วยจีนสมัยต่างๆ นับแต่สมัยถังลงมา ที่พบมากเป็นของ
านสมัยซ่ง เหมิง และเจียง⁹

เมื่อเกิดเมืองท่าขึ้นทั้งฝั่งทะเลตะวันตก และ ฝั่งทะเลตะวันออก เพื่อควบคุมผล
ประโยชน์ทางการค้าและความสามารถในการขนถ่ายสินค้าข้ามปาก โดยไม่ต้องรอลมมรสุม
และปลอดภัยจากโจรสลัด เส้นทางเดินบกข้ามแหลมมลายูเกิดขึ้น ซึ่งเส้นทางเดินติดต่อ
คมนาคมนี้เชื่อกันว่ามีมานานนับตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์แล้ว เส้นทางเดินบกข้ามแหลม
มลายูสมัยโบราณมีหลายสายที่สำคัญ เช่น จากเมืองตะกั่วป่าข้ามเขาสมมาสู่เมืองต่างๆ รอบ
อ่าวบ้านดอน เช่น เวียงสระ พุนพิน ไชยา เป็นต้น เส้นทางติดต่อระหว่างเมืองไทรบุรี กับ
เมืองปัตตานี (ลังกาสุกะ) เราได้พบโบราณศิลปวัตถุทั้งด้านทางและปลายทาง ซึ่งแสดงให้เห็น
ความสัมพันธ์ระหว่างกัน

อาณาจักรตามพรลิงก์ได้รับอิทธิพลทางศิลปวัฒนธรรมจากอาณาจักรมอญ ทวารวดี
แถบลุ่มแม่น้ำแม่กลอง และแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งจีนเรียกว่า T'ou-ho-lo หรือ To-ho-lo
ซึ่งปรากฏในหนังสือประวัติศาสตร์ใหม่ราชวงศ์ถัง ทำให้พระพุทธรูปแบบมอญทวารวดีได้พบ
แพร่หลายในภาคใต้ตั้งแต่เมืองไชยาลงไปถึงเมืองปัตตานี

อำนาจของอาณาจักรศรีวิชัย แผ่เข้ามาปกครองดินแดนแหลมมลายูตอนเหนือ ประมาณ
พุทธศตวรรษที่ 13-15 ทำให้อาณาจักรตามพรลิงก์ขาดความเป็นอิสระไม่ค่อยมีบทบาททาง
การเมือง พวกศรีวิชัยเสด็จรดาได้นำพุทธศาสนาเถรวาทเข้ามาเผยแพร่อย่างกว้าง
ขวาง โดยเฉพาะในเมืองไชยา และเมืองยะลา เราได้พบพระพุทธรูปพระโพธิสัตว์อวโลกิเต
ศวร ตลอดจนพระพิมพ์สมัยศรีวิชัยจำนวนมาก เมืองไชนานั้นถึงกับมีผู้เชื่อกันว่าอาจจะเป็นที่
ตั้งศูนย์กลางอาณาจักรศรีวิชัยทีเดียว แต่ส่วนใหญ่ก็ยังเชื่อตามความเห็นของ ศาสตราจารย์
ยอร์ช เซเดส์ ที่ว่า ศูนย์กลางอาณาจักรศรีวิชัยคงอยู่บนเกาะสุมาตราแถวเมือง บาเลมบัง

เมื่ออำนาจของอาณาจักรศรีวิชัยเสื่อมสลายไป อำนาจของอาณาจักรขอมหรือกัมพูชา ก็เข้ามาแทนที่ นับแต่ราวพุทธศตวรรษที่ 16 ในขณะเดียวกันอาณาจักรตามพรลิงค์ก็มีความสัมพันธ์กับเมืองละว้า และเมืองละว้าก็กระทำความสัมพันธ์กับเมืองมอญหรือญายุด้วยเรื่องใดไม่ปรากฏชัด จนเกิดทำสงครามกัน พระเจ้าสุจิตราชผู้ครองอาณาจักรตามพรลิงค์ ซึ่งอาจจะตรงกับชื่อ โตซิวกี (To-siu-ki) ตามที่จีนได้บันทึกไว้ในสมัยราชวงศ์ซ้อง เมื่อ พ.ศ. 1544 ก็เป็นได้¹⁰ ยกกองทัพเรือขึ้นไปยึดเมืองละว้าได้ ทำให้กองทัพเมืองละว้ากับเมืองญายุซึ่งกำลังรบกันอยู่แตกพ่ายไปคนละทิศทาง แต่ต่อมาอาณาจักรกัมพูชาที่ได้มีอำนาจการปกครองเหนือกรุงละว้า¹¹ โดยตั้งเป็นเมืองอุปราชทำหน้าที่ คอยควบคุมดูแลดินแดนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา

มีความเห็นแตกต่างกันออกเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายหนึ่งเชื่อว่าอาณาจักรกัมพูชาได้รับพุทธศาสนาหายานไปจากแหลมมลายูตอนเหนือหรืออาณาจักรตามพรลิงค์ เพราะอาณาจักรศรีวิชัยนำมาเผยแพร่ไว้อย่างแพร่หลาย เมื่ออาณาจักรกัมพูชาแผ่อำนาจมายัง แหลมมลายู และเมืองลพบุรีจึงรับไป แต่อีกฝ่ายหนึ่งเชื่อว่าอาณาจักรกัมพูชาได้อิทธิพลทาง ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม แก่ดินแดนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา และแหลมมลายู ซึ่งก็แสดงว่า กัมพูชามีพุทธศาสนาหายานและศิลปวิทยาการที่เจริญอยู่ก่อนแล้ว มิได้รับถ่ายทอดผ่านจาก แหลมมลายู บรรดาศิลปวัตถุของพวกขอมที่พบกระจายอยู่ทั่วไปในภาคใต้ ก็เป็นหลักฐานอย่างหนึ่งว่า ศิลปวัฒนธรรมของอาณาจักรกัมพูชา ได้แผ่มาถึงแหลมมลายู

ในสมัยพระเจ้าจันทรภาณุนครศรีธรรมราช ครองอาณาจักรตามพรลิงค์ ราวพุทธศตวรรษที่ 18 เป็นช่วงสมัยที่อาณาจักรตามพรลิงค์เป็นเอกราชเต็มที่ เพราะอำนาจอิทธิพลของอาณาจักรทะเลใต้ และ อาณาจักรกัมพูชาเสื่อมสลายไป อาณาจักรตามพรลิงค์มีกำลังอำนาจครอบครองแหลมมลายูตอนเหนือทั้งหมด ยกกองทัพเรือไปรุกรานเกาะลังกาถึง 2 ครั้ง อาณาจักรตามพรลิงค์ติดต่อบริเวณความเชื่อทางพุทธศาสนาเถรวาทแบบลังกาวงศ์มาจากเกาะลังกาอย่างเต็มที่ มีผู้เดินทางไปศึกษาคัมภีร์พระธรรมวินัยและบวชแปลกลับมาจากลังกา และได้นิมนต์พระสงฆ์ชาวลังกาให้เข้ามาช่วยสั่งสอนเผยแผ่พุทธศาสนายังเมืองนครศรีธรรมราช และเมืองสุราษฎร์ด้วย ทำให้พุทธศาสนาลังกาวงศ์เจริญรุ่งเรืองมาก

10 ม.จ.สุภัทรดิศ ดิศกุล "ทฤษฎีใหม่ของศาสตราจารย์ ยอร์ช เซเดส์ เกี่ยวกับพระเจ้า

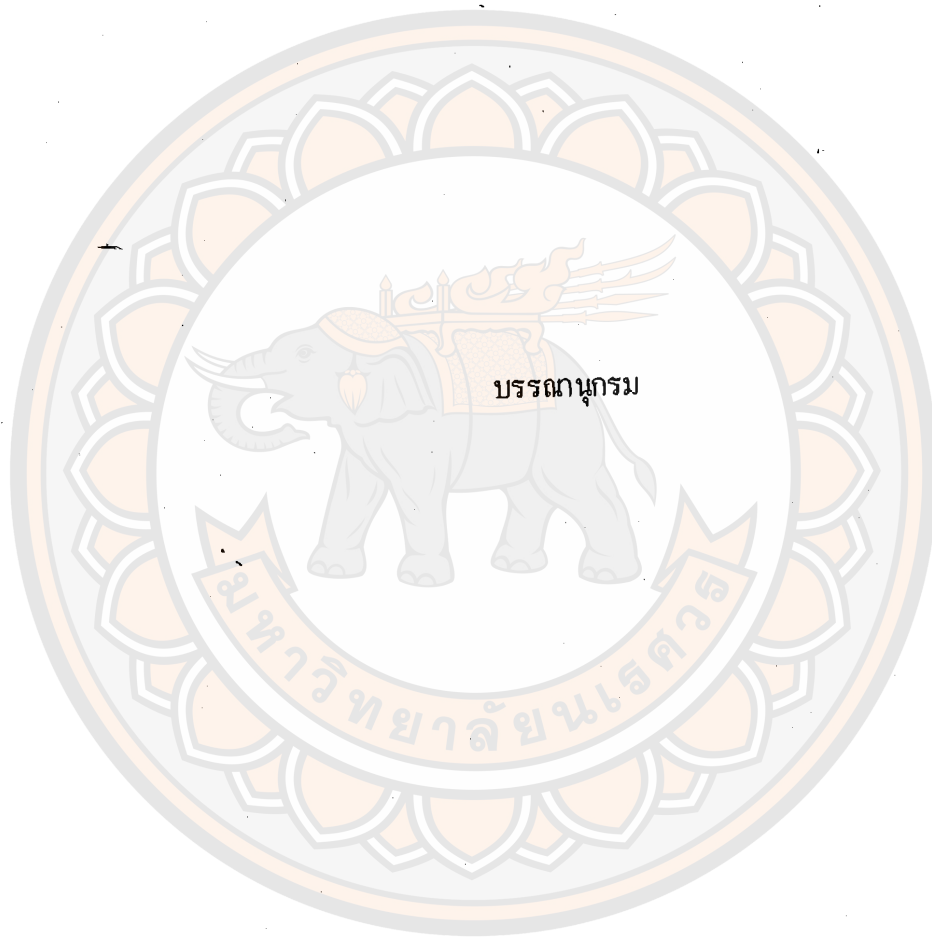
สุริยวรมันที่ 1" สามทหาร. 6:2 (ม.ค. 2510) หน้า 33.

11 ศีกฤทธิ บรรารมช "ข้างสังเวียน" สยามรัฐ 26 ธันวาคม 2520 หน้า 9

เข้าใจว่า คติการถวายพระนามกษัตริย์ผู้ครองเมือง ให้มีอิสริยยศเป็น พระเจ้า ศรีธรรมรศกราชกิติ และ นามราชวงศ์ของพระเจ้าจันทรภาณุ คือ ปทุมวงศ์ ก็คงหมายถึง ราชวงศ์แห่งพุทธศาสนา เพราะดอกบัว เป็นสัญลักษณ์ของพุทธศาสนา ต่างล้วนได้รับอิทธิพล มาจากพุทธศาสนาแล้วทั้งนั้นเอง สำหรับพระนามกษัตริย์ศรีธรรมรศก ในศิลาจารึกดง แม่นางเมืองพ.ศ.1710 นั้นยังมีความเห็นแตกต่างกันเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายหนึ่งเชื่อว่า เกี่ยวข้องกับเมืองนครศรีธรรมราชโดยตรง แต่อีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่า ไม่น่าจะเกี่ยวข้องกัน เพราะที่อื่นๆ ก็อาจใช้พระนามนี้ได้

ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 18-19 เมืองนครศรีธรรมราชกลายเป็นหัวหาด รับพุทธ ศาสนาและศิลปวัฒนธรรมจากลังกา จนมีกิตติศัพท์เลื่องลือแพร่หลายไปสู่เมืองอื่นๆ โดยเฉพาะ เมืองสุโขทัย ได้รับพุทธศาสนาหินยานแบบลังกาวงศ์จาก นครศรีธรรมราชอย่างสำคัญ ทรง สนับสนุนส่งเสริมทางพุทธศาสนา ทำให้คำบาลีสันสกฤตมาปรากฏในภาษาไทยจำนวนมากน้อย คติความเชื่อเรื่องพระบรมสารีริกธาตุ และคติเรื่องการสร้างพระพุทธรูปแบบพระพุทธรูปสิงห์ก็ได้แนวคิดมาจากลังกาและมีผู้แต่งหนังสือ ตำนานทางพุทธศาสนาเล่าประกอบหลายเรื่อง¹² แต่ทางด้านพุทธศิลป์นั้นนักประวัติศาสตร์ศิลป์เห็นว่า พระพุทธรูปสิงห์ที่เมืองนครศรีธรรมราชได้ รับอิทธิพลจากศิลปานและจากอินเดีย ซึ่งได้รับมาในราวพุทธศตวรรษที่ 17-18 สาเหตุทาง พุทธศาสนาทำให้เมืองนครศรีธรรมราชกับเมืองสุโขทัยใกล้ชิดกัน

12 สมเด็จพระวันรัตน. สังคีตยวงศ์. แปลโดย พระยาปริยัติธรรมธาดา (แพ ตาลอักษรณ์)

บรรณานุกรม

กรมตำรา กระทรวงศึกษาธิการ. ภูมิศาสตร์ประเทศไทย. พระนคร : โรงพิมพ์

อักษรนิมิต, 2468.

กรมศิลปากร. "ตำนานพระธาตุเมืองนครศรีธรรมราช" รวมเรื่องเมืองนครศรีธรรมราช.

พระนคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองรัตน์, 2505.

กรมศิลปากร. เรื่องจังหวัดต่างๆในประเทศไทย. พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร,

2491.

กี (ชนิด) อยู่โพธิ์. ความเป็นอยู่ของประชาชนสมัยพุทธกาล. พระนคร : กรมศิลปากร,

2579.

ขจร สุขพานิช. "ราชวงศ์ศรีธรรมราช" ประวัติศาสตร์และโบราณคดีนครศรีธรรมราช.

พระนคร : วิทยาลัยครุนครศรีธรรมราช, 2521.

ขจร สุขพานิช. อนุสรณ์ศาสตราจารย์ ขจร สุขพานิช. พระนคร : ศึกษิตสยาม, 2521.

คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์. จารึกดงแม่นางเมือง หลักที่ 35. ประชุม

ศิลาจารึก ภาคที่ 3. พระนคร : สำนักนายกรัฐมนตรี, 2508.

คึกฤทธิ์ ปราโมช. "ช้างสังเวียน" สยามรัฐ. 26 ธันวาคม 2520.

จิตร ภูมิศักดิ์. "นครศรีธรรมราชและอยุธยา" สังคมไทยดูแม่น้ำเจ้าพระยาก่อนสมัย

ศรีอยุธยา. กรุงเทพมหานคร : ดอกหญ้า, 2527.

จำปา เปื้องเจริญ. "ศิลาจารึกวิหารพื้งลักกา เลขที่ น.ศ.2" ศิลปากร. 23(5):

เดือนพฤศจิกายน 2522.

เจ้าพระยาทิพากรวงศ์. ประชุมเจดีย์. พระนคร : หอสมุดวชิรญาณ, 2416.

เจียม เจียมพิจิตร. "น้ำเที่ยวบ้านไทยลานสกา" ที่ระลึกงานเทศกาลเดือนสิบ ปี 2511.

นครศรีธรรมราช : คณะกรรมการจัดงานเดือนสิบ จังหวัดนครศรีธรรมราช,

2511.

ชวน เพชรแก้ว และปรีชา นุ่มสุข. กำแพงเมือง มรดกทางวัฒนธรรมของชาวนคร.

สงขลา : วิทยาลัยครุนครศรีธรรมราช, 2520.

ชิน อยู่ดี. "ดินแดนภาคใต้สมัยก่อนประวัติศาสตร์" ประวัติศาสตร์และโบราณคดีนครศรีธรรม

ราช. พระนคร : วิทยาลัยครุนครศรีธรรมราช, 2521.

ดาเนิร เลชะกุล , พลโท "นครศรีธรรมราชสมัยสุโขทัย" รายงานการสัมมนาประวัติ

ศาสตร์นครศรีธรรมราช กทม. : โรงพิมพ์กรุงสยามการพิมพ์, 2521.

ดิเรก พรตตะเสน. "พุทธศาสนาในนครศรีธรรมราช" .รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์

นครศรีธรรมราช. พระนคร : วิทยาลัยครุนครศรีธรรมราช, 2521.

ตรี อมาตยกุล. "นครศรีธรรมราช" รวมเรื่องเมืองนครศรีธรรมราช. พระนคร :

กรมศิลปากร, 2505.

ทิวา สุภจรรยา. "ความสัมพันธ์ทางด้านการตั้งถิ่นฐานระหว่างนครศรีธรรมราชกับดินแดน

อื่น: ศึกษาจากสภาพภูมิศาสตร์" เอกสารประกอบการสัมมนา การสัมมนาทาง

วิชาการทางประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช ครั้งที่ 7 เรื่อง ประวัติศาสตร์และ

โบราณคดีนครศรีธรรมราชที่สัมพันธ์กับดินแดนอื่น. มปป. 2531.

ธนิต อยู่วัณภูมิ. สุวรรณภูมิ. พระนคร : กรมศิลปากร, 2510.

นิคม สุทธิรักษ์ "เมืองพระเวียง" มาลัยเมืองใต้ นครศรีธรรมราช : นิวเซ็นเตอร์

(โรงพิมพ์ศิริสวัสดิ์) 2509] หน้า 146-158. เมืองพระเวียงอยู่ทางทิศใต้ของ

พระบรมธาตุเจดีย์ ห่างประมาณ 1 กิโลเมตร.

นิคม สุทธิรักษ์. "เมืองพระเวียง (ทางโบราณคดี)" ศิลปากร. 10(1) เดือนพฤษภาคม

2509.

นิธิ เอี่ยมศรีวงศ์. "ราชอาณาจักรทวารวดี" สามทหาร. 5(2) เดือนมกราคม 2509.

บริษัท ฐานการตลาด. นครศรีธรรมราชโอกาสของการลงทุน. มปป. มปป.

ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ 1. พิมพ์ครั้งที่ 2. พระนคร : สำนักนายกรัฐมนตรี, 2521.

ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 78-79 จดหมายเหตุวันวลิต. พระนคร : องค์การค้าของคุรุสภา

2513.

ประชุมพงศาวดาร เล่มที่ 49 จดหมายเหตุวันวลิต. พระนคร : องค์การค้า

ของคุรุสภา, 2513.

ประชุม ชุ่มเพ็งพันธ์. ตามพรลิงค์. วิทยานิพนธ์ปริณัยอักษรศาสตร์มหาบัณฑิต, 2523.

ประชุม ชุ่มเพ็งพันธ์. "โบราณวัตถุสถานในจังหวัดนครศรีธรรมราช" อ.ส.ท. 18(9) :

เดือนเมษายน, 2521.

ประชุม ชุ่มเพ็งพันธ์. "ศิลปกรรมสมัยทวารวดีในภาคใต้ของประเทศไทย" โบราณคดี.

3(4) : 2515.

ประชุม ชุ่มเพ็งพันธ์. นครศรีธรรมราช. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2515.

ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์. "ข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับอาณัติจักรตามพรลิงค์" รายงานการ
สัมมนา ประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช. พระนคร : วิทยาลัยครุนครศรีธรรมราช,
2521.

ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์. โบราณวัตถุสถานในภาคใต้ตอนเหนือรวม 7 จังหวัด. พระนคร :
กรมศิลปากร, 2517.

ประเสริฐ ณ นคร. "บันทึกการสัมมนาทางประวัติศาสตร์ ราชวงศ์ศรีธรรมโศกราช
ตามจารึกดงแม่นางเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นราชวงศ์แรกของไทยหรือไม่"
แถลงงานประวัติศาสตร์ เอกสารโบราณคดี. 10(1-3) เดือนมกราคม
- ธันวาคม 2519.

ประเสริฐ ณ นคร. "ถิ่นกำเนิดในประวัติศาสตร์ของชนชาติไทย". แถลงงาน
ประวัติศาสตร์ เอกสารโบราณคดี. 11(1) : เดือนมกราคม - มิถุนายน
2521.

ประเสริฐ ณ นคร. "จารึกที่พบในนครศรีธรรมราช". รายงานการสัมมนา ประวัติศาสตร์
นครศรีธรรมราช. พระนคร : วิทยาลัยครุนครศรีธรรมราช, 2521.

ปราโมทย์ ทศนุสรณ์. จังหวัดของเรา 14 จังหวัดภาคใต้. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2523.

ปรีชา นุ่มสุข. "จารึกหุบเขาช่องคอย หน้าใหม่ของประวัติศาสตร์ภาคใต้". ศิลปวัฒนธรรม.
1(7) : พฤษภาคม 2523.

ปัญญา บริสุทธิ์. ชนชาติต่างๆในแหลมอินโดจีน. พระนคร : มูลนิธิโครงการตำรา
สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2521.

พระเจนจันทร (สุตจา ตตฺถกาส). จดหมายเหตุเรื่องพระราชไมตรีในระหว่างกรุงสยาม
กับกรุงจีน. พระนคร : กรมศิลปากร, 2511.

พระโพธิ์รังสี. จามเทวีวงศ์. พิมพ์ครั้งที่ 3. พระนคร : กรมศิลปากร, 2515.

พระโพธิ์รังสี. นิทานพุทธสิหิงค์. พระนคร : กรมศิลปากร, 2506.

พระยาอินทรมนตรีศรีจันทร์กุมาร. หนังสือรวมบทความพระยาอินทรมนตรีศรีจันทร์กุมาร.

พระนคร : กรมสรรพากร, 2518.

พระรัตนปัญญา. ชินกาลมาลีปกรณ์. พระนคร : กรมศิลปากร, 2517.

พิฑูร มลิวัลย์. พุทธศาสนาสำหรับประชาชน ตอน 3. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2527.

พิริยะ ไกรฤกษ์. แนวความคิดใหม่เกี่ยวกับเมืองนครปฐมก่อนพุทธศตวรรษที่ 19.

เอกสารประกอบการนำชมศิลปสถานในจังหวัดนครปฐม วันที่ 10 พฤษภาคม 2523.

พุทธศาสนบัณฑิตสถาน. พุทธศาสนากับชุมชน. พระนคร : สภาวิจัยแห่งชาติ, 2514.

ไพฑูรย์ มีสกุล. ประวัติศาสตร์ไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. มหาสารคาม : ห้างหุ้นส่วนจำกัดปริดาการพิมพ์, 2521.

ภารดี มหาจันทร์, รศ. ประวัติศาสตร์การปกครองไทย. กทม. : โรงพิมพ์อมรการพิมพ์, 2526.

ภูษงค์-ถันฐภัทร จันทวิช. "เครื่องถ้วยจีนในประเทศไทย" แมน สี่ละพันซ์.

พระนคร : อมรินทร์การพิมพ์, 2522.

ม.จ. สุภัทรดิศ ดิศกุล. ประวัติศาสตร์เอเชียอาคเนย์ ถึงพ.ศ. 2000. พระนคร : สำนักนายกรัฐมนตรี, 2522.

ม.จ. สุภัทรดิศ ดิศกุล และ สิริวัฒน์ คำวันสา. พุทธศาสนาในประเทศไทย.

พระนคร : อักษรเจริญทัศน์, 2521.

ม.จ. สุภัทรดิศ ดิศกุล. ศิลปในประเทศไทย. พิมพ์ครั้งที่ 5. พระนคร : คณะโบราณคดีมหาวิทยาลัยศิลปากร, 2518.

ม.จ. สุภัทรดิศ ดิศกุล. "ทฤษฎีใหม่ของศาสตราจารย์ ยอร์ช เซเดส์ เกี่ยวกับพระเจ้าสุริยวงษ์ที่ 1" สามพรา. 6(2) : มกราคม 2510.

มงคล รัตนวิจิตร. "จังหวัดนครศรีธรรมราช" ปาฐกถาของผู้แทนราษฎรเรื่องสภาพของจังหวัดต่างๆ. พระนคร : โรงพิมพ์ไทยเขมร, 2478.

มยุร กาญจนสุวรรณ. "กำเนิดเงินตราในจังหวัดนครศรีธรรมราช" งานประจำปี

นครศรีธรรมราช พ.ศ. 2417. พระนคร : โรงพิมพ์ไทยเขมร, 2477.

ยอร์ช เซเดส์. โบราณคดีในพิพิธภัณฑสถานสำหรับพระนคร. พระนคร : ราชบัณฑิตยสภา, 2471.

ยอร์ช เซเดส์ และ บอสเชอลีเย. ประวัติศาสตร์ศิลปในประเทศไทย. พระนคร :

สมาคมเพื่อการรักษาสมบัติวัฒนธรรม, 2508.

ยอร์ช เชเดส์. "การขุดค้นที่พังตึกและความสำคัญต่อประวัติศาสตร์สมัยโบราณ
แห่งประเทศไทย" สมุดนัชมบรมราชบัณฑิตยสถาน ตำนานพงศาวดารและปูชนียสถาน
พระแท่นดงรัง. พระนคร : กรมศิลปากร, 2505.

ยอร์ช เชเดส์. ประชุมศิลาจากกรีกสยาม ภาคที่ 2. พระนคร : โรงพิมพ์
โสภณพิพรรฒธนากร, 2472.

วัดพระมหาธาตุ. "พระราชพงสาวดารสำหรับเมืองนคร" ตำนานพระบรมธาตุ.
นครศรีธรรมราช : วัดพระมหาธาตุมหาวิหาร, 2507.

วิเชียร ณ นคร และคณะ. นครศรีธรรมราช. กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์,
2521.

แวน เงินยวง. (นามแฝง) "งานนี้" ของ งานหนองมีปลา " เพื่อนเดินทาง. 1(7) :
กรกฎาคม 2523.

สรตรงค์ ปิยะกาญจน์. ประวัติยอดกวีสี่แผ่นดิน. กรุงเทพมหานคร : อมรการพิมพ์, มปป.
ศึกษามัธยมศึกษา. ประชุมพงสาวดาร เล่ม 49(ประชุมพงสาวดารภาคที่ 78-79)ปราบ
เจ็ยวตอนที่ 2 จดหมายเหตุวันวลิต ฉบับสมบูรณ์. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา,
2513.

สมเด็จพระยาบรมราชานุภาพ. ตำนานพระพุทธเจดีย์. พระนคร : กรมศิลปากร
2514.

สมเด็จพระวันรัตน์. สังคีตยวงส์. แปลโดย พระยาปริยัติธรรมธาดา (แพ ตาลอักษร)
พระนคร : วัดพระเชตุพน, 2521.

สมเด็จพระยาบรมราชานุภาพ. แสดงบรรยายพงสาวดารสยาม. พระนคร :
โรงพิมพ์คุรุสภา, 2492.

สมเด็จพระยาบรมราชานุภาพ. ตำนานพุทธเจดีย์. พระนคร : กรมศิลปากร,
2514.

สังข์ พัดกันภัย. พระเจ้าปราสาททอง. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา พระสุเมธ,
2516.

สินชัย กระบวนแสง. ประวัติศาสตร์สุโขทัย. พระนคร : ศูนย์สุโขทัยศึกษา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก, 2520.

สุด แสงวิเชียร. "ถิ่นกำเนิดในประวัติศาสตร์ของชนชาติไทย" แถลงงานเอกสาร
ประวัติศาสตร์ เอกสารโบราณคดี. 12(1) : เดือนมกราคม - มิถุนายน
2521.

สุภัทรดิศ ดิศกุล,ม.จ. "เรื่องสภาพการณ์ในเอเชียอาคเนย์ก่อน พ.ศ.1800"
แถลงงานประวัติศาสตร์เอกสารโบราณคดี. 1(1) : เดือนมกราคม 2510.

หลวงวิจิตรวาทการ. "ตำนานพระพุทธรูปสี่องค์" ตำนานพระแก้วมรกต ตำนาน
พระพุทธชินราช ตำนานพระพุทธชินสีร์ ตำนานพระศรีศาสดา และตำนาน
พระพุทธสิหิงค์. พระนคร : กรมศิลปากร, 2512.

